

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 7.4.2022 г.
SWD(2022) 106 final

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Анализ на плана за възстановяване и устойчивост на България

придружаващ

Предложение за РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СЪВЕТА

за одобряване на оценката на плана за възстановяване и устойчивост на България

{COM(2022) 172 final}

1. Резюме	2
2. Предизвикателства по отношение на възстановяването и устойчивостта: контекст	7
2.1. Макроикономически перспективи и развитие след доклада за страната от 2020 г.....	7
2.2. Предизвикателства, свързани с устойчивия растеж, сближаването, устойчивостта и политиките за следващото поколение.....	12
<i>Интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж</i>	12
2.3. Предизвикателства, свързани с екологичния и цифровия преход.....	17
Зелено измерение.....	17
Цифрово измерение	24
3. Цели, структура и управление на плана.....	31
3.1. Обща стратегия на плана.....	31
3.2. Аспекти на изпълнението на плана	36
4. Обобщение на оценката на плана	42
4.1. Всеобхватен и подходящо балансиран отговор на икономическото и социалното положение	42
4.2. Връзка със специфичните за всяка държава препоръки и европейския семестър	52
4.3. Потенциал за растеж, създаване на работни места, икономическа, институционална и социална устойчивост, европейски стълб на социалните права, смекчаване на въздействието на кризата, социално и териториално сближаване и конвергенция	61
4.4. Принцип за ненанасяне на значителни вреди	73
4.5. Екологичен преход.....	76
4.6. Цифров преход.....	81
4.7. Трайно въздействие на плана	88
4.8. Ключови етапи, цели, мониторинг и изпълнение.....	91
4.9. Оценка на разходите.....	91
4.10. Контрол и одит	94
4.11. Съгласуваност	97
<i>ПРИЛОЖЕНИЕ: Проследяване на действията в областта на климата и цифрово маркиране</i>	
.....	100

1. РЕЗЮМЕ

Пандемията от COVID-19 прекъсна няколко години на солиден икономически растеж.

Силният растеж (средно 3,6 % през предходните пет години) се градеше на нарастващото частно потребление и положителното развитие на пазара на труда. При все това България бавно настига останалата част от ЕС и има най-ниското равнище на доход на глава от населението (ППС, който е 55 % от средния за ЕС). След спад от 4,4 % през 2020 г. реалният БВП нарасна с 4,2 % през 2021 г., като двигател за това бяха потреблението на домакинствата и износьт на стоки. Предвижда се тази икономическа експанзия да продължи, като БВП се очаква да нарасне с 3,7 % през 2022 г. и с 3,9 % през 2023 г. според зимната прогноза на Европейската комисия, която обаче не включва въздействието на войната в Украйна. По-неблагоприятните промени на пазара на труда бяха избегнати до голяма степен чрез бързото въвеждане на схеми за работа на непълно работно време, отчасти подкрепени чрез свързания с тях европейски инструмент за временна подкрепа (SURE), както и чрез помощта на ЕС за възстановяване в полза на сближаването и териториите (REACT-EU). В резултат на свиването на икономическата активност и мерките за подкрепа салдото по консолидирания държавен бюджет отчете дефицит през 2020 г. от 4 % от БВП. Според последната прогноза на Европейската комисия това бе последвано от леко подобрен дефицит от 3,6 % през 2021 г. благодарение на съживяването на икономическата активност. Очаква се големият приток на средства от МВУ и други фондове на ЕС да подкрепи активността през идните години. Очаква се консолидираният държавен дълг да се увеличи до около 27 % от БВП през 2021 г.

Макар че икономиката на България се възстанови от непосредствения шок от COVID-19, структурни слабости продължават да тежат върху нейните перспективи за сближаване.

България има едно от най-високите равнища на бедност и неравенство по отношение на доходите, както и слабо функционираща здравна система, характеризираща се с ограничен достъп до здравни услуги. Големите регионални различия, намаляващото население в трудоспособна възраст и нарастващият недостиг на работна ръка, особено в сектори, изискващи специфични умения, оказват влияние върху растежа на производителността и социалното сближаване във възходяща посока в страната. Въпреки усилията за реформи, качеството и приобщаващият характер на образованието продължават да будят безпокойство поради постоянно високите проценти на преждевременно напускане на училище, ниските равнища на основни и цифрови умения и много силното въздействие на социално-икономическия статус върху резултатите на учениците. Бизнес средата като цяло не подкрепя инвестициите, също и поради множеството институционални недостатъци. Досега България не успя да постигне солидни резултати в борбата с корупцията, което би спомогнало за повдигането на понастоящем много ниското равнище на обществено доверие в институциите. Навлизането на цифровите технологии е бавно както в публичния, така и в частния сектор, а България се нарежда на последно място сред държавите — членки на ЕС, в областта на цифровите умения. Страната също така изостава

в областта на научните изследвания и иновациите¹. И накрая, България продължава да е най-енергоемката и с най-големи емисии на парникови газове икономика в ЕС, с много повече от останалите. В продължение на много години се наблюдава силно нежелание да се поеме ангажимент или дори да се планира постепенно преустановяване на използването на въглища. Това вече стана неотложно, за да се гарантира, че високите социални и икономически разходи от прехода са сведени до минимум. Накратко, необходими са широкообхватни структурни реформи, за да се повиши производителността и да се постигне устойчив и приобщаващ растеж.

Прогнозните общи разходи по плана за възстановяване и устойчивост на България („планът“) възлизат на 6,9 милиарда евро. Той е структуриран около дванадесет компонента, групирани в четири стълба на политиката: i) Иновативна България; ii) Зелена България; iii) Свързана България; и iv) Справедлива България. Планът се състои от 103 индивидуални мерки (47 реформи и 56 инвестиции). Прогнозните общи разходи по плана надвишават безвъзмездната финансова подкрепа, която е на разположение на България съгласно Регламента за МВУ, в размер на 6,27 милиарда евро. България не е поискала заеми по силата на Регламента за МВУ.

Планът на България представлява до голяма степен всеобхватен и адекватно балансиран отговор на икономическото и социалното положение в страната. Поради това той допринася по подходящ начин за шестте стълба на политиката, посочени в член 3 от регламента². Планът твърдо подкрепя екологичния преход и има за цел да отговори на голямото обществено и екологично предизвикателство, свързано с декарбонизацията на икономиката. Очаква се планът да ускори значително внедряването на възобновяеми енергийни източници и да намали с 40 % емисиите на парникови газове от производството на електроенергия. Той включва мерки за декарбонизацията и цифровизацията на транспортния сектор, насърчаването на мобилността с ниски емисии и използването на по-малко замърсяващи видове транспорт, както и за подобряването на пътната безопасност. Освен това планът включва редица мерки в подкрепа на цифровия преход, които обхващат много компоненти, включително широкомащабното разгръщане на мрежи с много голям капацитет в цялата страна, цифровизацията на публичната администрация, системите за образование и обучение и съдебната система. Освен това редица мерки ще допринесат за интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж, включително чрез реформи и инвестиции за подобряване на бизнес средата, насърчаване на иновациите и НИРД и подкрепа за МСП и секторите на културата и творчеството. Социалното сближаване се засилва чрез реформа на схемата за минимален доход и модернизирани на агенциите по заетостта и социалното

¹ Сравнителен доклад за европейските иновации (https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_bg)

² Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (наричан по-долу „Регламент за Механизма за възстановяване и устойчивост“) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241>).

подпомагане, както и чрез предоставяне на подкрепа за социалната и солидарна икономика. Планът съдържа и мерки за подобряване на образованието и уменията, ученето през целия живот и професионалното обучение, както и за реформиране на системата на социалните услуги, включително дългосрочните грижи. Като един от секторите от решаващо значение за готовност и устойчивост при кризи, секторът на здравеопазването е специално подкрепен със специален компонент. Планът включва и мерки за следващото поколение, като например задължителното включване на децата на четиригодишна възраст в предучилищното образование и инвестиции в образователна инфраструктура, включително училищни лаборатории и младежки центрове.

Като цяло планът представлява цялостен пакет от реформи и инвестиции, насочени към всички или значителна част от предизвикателствата и препоръките, набелязани в рамките на европейския семестър. Планът отговаря на специфичните за всяка държава препоръки в социалната област с мерки за насърчаване на социалното приобщаване, които се очаква да подобрят адекватността и обхвата на схемата за минимален доход, както и с мерки за постигане на напредък в интеграцията на услугите по заетостта и социалните услуги. Други мерки за изпълнение на специфичните за всяка държава препоръки са съсредоточени върху придобиването на умения — по-специално на цифрови умения, върху повишаването на значимостта на системите на образование и на учене през целия живот по отношение на пазара на труда и върху разширяването на предлагането на здравни услуги в България. Тези действия могат да допринесат за постигане на целите и за по-нататъшен напредък по Европейския стълб на социалните права и плана за действие към него до 2030 г. Освен това чрез постигане на напредък в декарбонизацията на енергийния сектор, повишаване на общата енергийна ефективност и извършване на действия за устойчив транспорт и цифрови инфраструктура и услуги, планът отговаря на специфичните за всяка държава препоръки в тези области. И накрая, планът съдържа широкообхватни мерки за подобряване на ефективността на публичната администрация и съдебната система, за предотвратяване, разкриване и коригиране на корупцията, за подобряване на бизнес средата и за подобряване на системата за научни изследвания и иновации.

Планът допринася за постигането на целите в областта на климата в размер на 58,9 % (близо 3,7 милиарда евро), като по този начин значително превишава целта в областта на климата от 37 %. Реформите и инвестициите в плана имат за цел да ускорят декарбонизацията на енергийния сектор чрез определяне на ясен ангажимент за одобряване до 2023 г. на график за постепенно прекратяване на производството на електроенергия от въглища и лигнитни въглища възможно най-скоро, но не по-късно от 2038 г., както и чрез улесняване на внедряването на възобновяеми енергийни източници и алтернативни енергийни източници, като например зелен водород и биогаз. Планът включва и реформи, насочени към създаване на конкурентни пазари на едро и дребно чрез постепенно дерегулиране на цените на електроенергията до 2025 г. и към укрепване на управлението на стратегическите държавни енергийни предприятия. Компонентът за „биоразнообразие“ на

плана съдържа мерки, насочени към опазване и възстановяване на екосистемите и естествените местообитания и видовете от европейско и национално значение. Очаква се планът да се повиши устойчивостта на транспортния сектор чрез реформиране на автомобилния и железопътния сектор, насърчаване на превозните средства с нулеви емисии, повишаване на безопасността на движението по пътищата и инвестиране в железопътния и интермодалния транспорт и устойчивата градска мобилност. Това включва инвестиции в модернизацията и цифровизацията на железопътния транспорт, нов подвижен състав с нулеви емисии, внедряване на европейската система за управление на железопътното движение, нов интермодален терминал в Русе и чист обществен транспорт (метрото в София и пилотна програма за устойчива градска мобилност).

Планът за възстановяване и устойчивост допринася за постигането на целта в областта на цифровите технологии от 25,8 % (1,6 милиарда евро), като по този начин се постига целта в областта на цифровите технологии от 20 %. Инвестициите в цифрова свързаност включват разгръщането на мрежи с много голям капацитет в селските и слабо населените райони, които изостават по отношение на цифровото приобщаване. Реформите, включени в плана, имат за цел да допринесат за разработването и прилагането на ефективна политическа и регулаторна рамка, за ефикасното използване на радиочестотния спектър за развитието на 5G мрежи и услуги и за създаването на благоприятна инвестиционна среда. Планът включва и цялостен пакет от реформи и инвестиции в подкрепа на цифровизацията на публичната администрация, включително съдебната власт, като така се отключи потенциалът на електронното управление в области като правосъдието, здравеопазването, селското стопанство, околната среда, културата, заетостта и социалната закрила. Планът включва мерки за повишаване на равнището на цифровите умения на населението. Планът подкрепя също така цифровизацията на транспортния и енергийния сектор, като по този начин допринася за постепенната им декарбонизация. Що се отнася до частния сектор, инвестициите в цифровата трансформация на бизнес процесите и повишените способности в областта на киберсигурността следва да допринесат за подобрения на тяхната ефективност и производителност. Освен това се очаква цифровите технологии и инфраструктура да повишат иновационния капацитет на България, като се обърне специално внимание на зелените и цифровите технологии.

Очаква се изпълнението на инвестициите и реформите в плана да има трайно въздействие, предимно чрез укрепването на публичните институции и чрез структурни реформи в ключови области на политиката. Амбициозните реформи в съдебната система и органите за борба с корупцията, съчетани с административни реформи в ключови области, като научните изследвания и иновациите, екологичния преход и цифровата трансформация, имат за цел подобряване на качеството на публичните услуги. Освен това промените в политиката с цел намаляване на съществуващите пречки пред стопанската дейност и реформите за справяне с дългогодишните проблеми в образованието, здравеопазването и социалната закрила допълват инвестициите в тези области. Като цяло в

плана се третира много от основните проблеми на страната в областта на екологичната устойчивост, бизнес средата, образованието и уменията, здравеопазването, социалните политики и пазара на труда. В резултат на това се очаква изпълнението на плана да доведе до по-бърз, по-устойчив и по-приобщаващ икономически растеж.

Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите е определена за координационно звено за изпълнението и контрола на плана. Дирекцията ще действа като фокусна точка на национално равнище за изготвянето на общи правила и процедури и за извършването на проверки и контрол на изпълнението на ключовите етапи и целите. Дирекция „Икономическа и финансова политика“ в Министерството на финансите ще подпомага дирекция „Национален фонд“ чрез преглед и потвърждаване на изпълнението на реформите, включени в плана. Предложените качествени и количествени показатели, използвани за ключовите етапи и целите, са достатъчно ясни, реалистични и изчерпателни, за да се гарантира, че изпълнението им може да бъде проследено и проверено. Когато спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди не може да бъде установено предварително, ключовите етапи и целите определят подходящи гаранции за спазването. Големият брой ключови етапи и цели изглежда съизмерим с размера на пакета за реформи и инвестиции. За да се подпомогне успешното изпълнение на плана, административният капацитет и капацитетът за изпълнение на изпълнителните органи ще бъдат засилени и наблюдавани отблизо.

Като цяло информацията за разходите и предоставените подкрепящи документи изглеждат разумни и правдоподобни. В плана се предоставят съответни обяснения относно методиката, използвана за изготвяне на оценките на разходите за мнозинството от мерките. Представената от България обосновка за размера на прогнозните общи разходи по плана е в умерена степен разумна, реалистична и в съответствие с принципа за ефективност на разходите. Общите разходи са съизмерими с очакваните национални икономически и социални въздействия. За всички мерки са предоставени изчисления въз основа на прогнозните разходи, които като цяло са ясни и разбираеми, въпреки че в някои случаи е можело да бъдат предоставени повече подробности, за да се обясни как е изчислен окончателният бюджет. Прогнозните разходи за реформите и инвестициите, включени в плана, са в съответствие и не се разминават със съществуващата информация за подобни реформи и инвестиции, включително тези, финансирани от други програми на Съюза, когато има такава. Прогнозните разходи по плана са прегледани от българската изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“, което дава допълнителна увереност за тяхната надеждност. България е предоставила достатъчно информация и доказателства, че сумата на прогнозните разходи за реформите и инвестициите на плана не е обхваната от съществуващо или планирано финансиране от Съюза.

Планът описва адекватно системата за извършване на одити и проверки. Системата за вътрешен контрол, описана в плана, се основава на стабилни процеси и структури и ясно определя участниците и техните роли и отговорности за изпълнението на задачите по вътрешния контрол. Очаква се системата за вътрешен контрол и другите съответни мерки,

включително за събирането и публикуването на данни за крайните получатели, да предотвратяват, разкриват и коригират корупция, измами и конфликти на интереси при използването на средствата по Регламент (ЕС) 2021/241 и с тях да се избягва двойното финансиране по посочения регламент и по други програми на Съюза. До момента на първото искане за плащане следва да се въведе и да действа система от регистри за мониторинг на изпълнението на плана. Предложените мерки дават увереност, че е налице адекватно равнище на контрол за предотвратяване, откриване и коригиране на нередности, установени при използването на средства по Механизма за възстановяване и устойчивост, при условие че нерешените въпроси относно системата от регистри и административния капацитет са разгледани преди първото искане за плащане, както се изисква от съответните ключови етапи.

Дванадесетте компонента на плана представляват пакет от съгласувани реформи и инвестиции. Планът е структуриран около четири съгласувани стълба, с които се подкрепя възстановяването на българската икономика, приноса за нейния екологичен и цифров преход и повишената устойчивост към постигане на по-траен и приобщаващ растеж. Всеки стълб се основава на компоненти, които включват цялостно съгласувани пакети от взаимно подсилващи се и допълващи се реформи и инвестиции. Мерките във всеки от отделните компоненти се подсилват взаимно, тъй като инвестициите са придружени от реформи, които имат за цел да разрешат основните структурни предизвикателства.

Таблица 1: Оценка по критерии

(1) Балансиран отговор	(2) Специфични за държавата препоръки	(3) Растеж, работни места...	(4) Принцип за „ненасяне на значителни вреди“	(5) Зелена цел	(6) Цифрова цел	(7) Трайно въздействие	(8) Ключови етапи и цели	(9) Определяне на разходите	(10) Системи за контрол	(11) Съгласуваност
А	А	А	А	А	А	А	А	Б	А	А

2. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО И УСТОЙЧИВОСТТА: КОНТЕКСТ

2.1. Макроикономически перспективи и развитие след доклада за страната от 2020 г.

Когато започна пандемията от COVID-19, икономическите условия в България бяха благоприятни. Положителната тенденция на силен икономически растеж през последните пет години (средно 3,6 %) беше подкрепена от нарастващото частно потребление и положителното развитие на пазара на труда. При все това България бавно настига останалата част от ЕС, а скромната положителна тенденция беше прекъсната от избухването на COVID-19.

България проведе и три кръга на парламентарни избори през 2021 г., което доведе до период на политическа нестабилност. След редовните парламентарни избори през май и предсрочните избори през юли новият тур на комбинираните президентски и парламентарни избори на 14 ноември доведе накрая до сформирването на правителство. Правителството, подкрепено от четирипартийна коалиция, беше одобрено от парламента на 13 декември.

Българската икономика постепенно се възстановява от предизвиканото от пандемията сътресение. След като спадна с 4,4 % през 2020 г., реалният БВП нарасна с 4,2 % през 2021 г., като двигател за това бяха потреблението на домакинствата и износьт на стоки. Предвижда се тази икономическа експанзия да продължи. Частното потребление остана относително стабилно през 2020 г., като се има предвид, че отраслите, които са най-силно засегнати от ограниченията на предлагането, например хотелиерството и ресторантьорството, представляват много по-малък дял от потребителските разходи в България, отколкото в други държави — членки на ЕС. Освен това през втората половина на годината България като цяло имаше не толкова строги ограничения. През 2021 г. частното потребление нарасна енергично, подкрепено от схемите за запазване на работните места, положителната динамика на заплатите, ниската задлъжнялост на домакинствата и подобренията в нагласата на потребителите. Ръстът на инвестициите остана слаб през 2020 г. и стана отрицателен през 2021 г. Свиването на образуването на капитал се дължеше на голямата несигурност, съчетана с намалена стопанска дейност в секторите, които са най-силно засегнати от пандемията. Износьт на стоки е напълно възстановен. Той достигна равнището си отпреди пандемията още в началото на 2021 г. след рязък спад в началото на пандемията през второто тримесечие на 2020 г. За разлика от това през 2021 г. износьт на услуги, в който обикновено преобладават приходи от чуждестранен туризъм, все още бе с 50 % под равнището си от 2019 г.

Колебливостта на цените на енергията и храните стимулира общата инфлация през 2020 г. и 2021 г. Очаква се това да се запази през следващите две години. Последниците от покачването на цените на енергията се изострят от енергоемкостта на икономиката. Цената на електроенергията на свободния пазар се увеличи четири пъти и стана по-нестабилна от средата на 2021 г., докато регулираните цени бяха задържани фиксирани. Тъй като икономиката все още е около три пъти по-енергоемка от средната за ЕС, непрякото въздействие върху цените на производителите и крайните потребители е по-силно изразено, отколкото в повечето други държави — членки на ЕС. Според зимната икономическа прогноза на Комисията от 2022 г. годишната ХИПЦ-инфлация се очаква да достигне 6,3 % през 2022 г. и да спадне до 3,9 % през 2023 г.

Предвижда се икономическата експанзия да продължи. Според зимната икономическа прогноза на Комисията от 2022 г., финализирана преди началото на войната в Украйна, БВП се очаква да нарасне с 3,7 % през 2022 г. и 3,9 % и 2023 г. Предвижда се темповете на инвестициите да се увеличат със значителен принос от инвестиционни проекти, финансирани от плана. Предстои също износьт да допринесе за икономическия растеж,

следвайки развитието на външното търсене. Очаква се частното потребление да нараства постоянно, макар и с по-умерени темпове в сравнение с върховите темпове от 2021 г., на фона на очакваното увеличение на потребителските цени. Динамичният растеж на номиналния разполагаем доход, подкрепен от благоприятната ситуация на пазара на труда и увеличените социални трансфери, се очаква да компенсират отрицателното въздействие на по-високите потребителски цени върху частното потребление през 2022 г. и 2023 г.

Безработицата се стабилизира, след като се покачи в началото на пандемията. Преди пандемията безработицата бе достигнала исторически ниски равнища, преди да скочи до 6,6 % през второто тримесечие на 2020 г., когато кризата с Covid-19 започна действието си. Тя се стабилизира през третото тримесечие на 2021 г., като през януари 2022 г. възлизаше на 4,7 % (сезонно изгладени). Както се очакваше, най-големият дял от загубата на работни места бе отчетен в секторите на хотелиерството и ресторантьорството. Успоредно с това от началото на кризата с COVID-19 процентът на участие на пазара на труда е намалял средно с около 1 процентен пункт, тъй като някои съкратени работници вероятно са преминали към бездействие. По-неблагоприятните промени на пазара на труда бяха избегнати до голяма степен чрез бързото въвеждане на схеми за работа на непълно работно време и подкрепата, получена чрез SURE, временната схема на ЕС за подкрепа на национални схеми за работа с намалено работно време, както и чрез REACT-EU, помощта на ЕС за възстановяване в полза на сближаването и териториите. Бързото възстановяване на промишленото производство и разхлабването на противоепидемичните мерки още през втората половина на 2020 г. също подпомогнаха търсенето на пазара на труда. Според есенната икономическа прогноза на Комисията от 2021 г. благоприятните икономически перспективи ще затегнат допълнително пазара на труда, като равнищата на безработица постепенно ще спаднат до 4,6 % през 2022 г. и 4,4 % през 2023 г. В същото време се очаква завръщането към работа на пълно работно време и прогнозираното увеличение на равнищата на активност да облекчат частично натиска върху пазара на труда и заплатите. Независимо от това, се очаква ръстът на заплатите да остане висок — 9 % през 2022 г. и 7,9 % през 2023 г.

Спешните бюджетни мерки спомогнаха за ограничаване на отрицателните последици от пандемията, като използваха фискалното пространство, създадено преди пандемията. Българското правителство увеличи свързаното със здравеопазването финансиране за доставчиците на медицински грижи и въведе мерки, включващи предоставянето на ваксини и PCR тестове, както и допълнителни възнаграждения за медицинския персонал. То също така предостави помощ на лицата и секторите, които бяха особено засегнати, и даде ход на мерки за защита на работните места. Очакваното пряко въздействие върху бюджета на тези мерки през 2020 г. е близо 3,8 милиарда лева (1,94 милиарда евро), или около 3,2 % от БВП. Като взе предвид тези мерки и въздействието на пандемията върху икономическата активност, българското правителство измени своята бюджетна цел на дефицит от 3,1 % от БВП през 2021 г. С оглед на покачващите се цени на енергията правителството въведе компенсации за предприятията в някои сектори.

Индикативният размер на тези мерки възлиза на около 1,8 милиарда лева (920 милиона евро) или 1,2 % от БВП. Очаква се консолидираният държавен дълг да се увеличи допълнително до около 27 % от БВП през 2021 г. Като цяло националните и европейските мерки за справяне с извънредната икономическа ситуация спомогнаха за намаляване на шока за доходите на домакинствата и предотвратиха по-нататъшното увеличаване на неравенството по отношение на доходите и риска от бедност³.

Въпреки че е рентабилен и добре капитализиран, финансовият сектор функционира в условията на повишена несигурност. Отношението на БСК1 за цялата система остана високо — 22,1 % в края на второто тримесечие на 2021 г. След отчетения спад през 2020 г. рентабилността на банките леко се подобри през 2021 г., като възвръщаемостта на собствения капитал е 8,1 % през второто тримесечие на 2021 г. Мерките, обявени от Българската народна банка в началото на кризата, включително задържането на печалбите и ограничаването на чуждестранните експозиции на търговските банки, бяха от основно значение за запазване на стабилността на банковия сектор. Рисковете произтичат главно от относително високия дял на необслужваните кредити, корпоративната задлъжнялост и експозициите на банките към силно засегнати сектори. Отношението на необслужваните кредити е с низходяща тенденция в отделните банки и сегменти, спадайки до 5,6 % в края на второто тримесечие на 2021 г. (от 6,7 % на предходната година). Въпреки това, съществува определен кредитен риск, свързан с изтичането на мораториума върху плащанията по заемите, наложен през април 2020 г.

Независимо от постепенното възстановяване от непосредственото икономическо сътресение, структурните слабости възпрепятстват пътя на България към сближаване. БВП на глава от населението в ППС в България се е доближил от 45 % от средната стойност за ЕС през 2010 г. до 55 % през 2020 г. Разликата между равнището на потребителските цени и средната стойност за ЕС е останала относително непроменена през последните десет години, като общите цени са били 55 % от средните за ЕС през 2020 г. България има едно от най-високите равнища на бедност и неравенство по отношение на доходите, както и слабо функционираща здравна система, характеризираща се с ограничен и неравен достъп до здравни услуги. Необходими са широкообхватни структурни реформи, за да се повиши производителността и да се постигне устойчив и приобщаващ растеж.

В дългосрочен план неблагоприятните демографски промени и високите равнища на неактивност пораждаат значителни рискове. България е изправена пред двойна тенденция на застаряване и бързо намаляване на населението, което според предварителните резултати от преброяването през 2021 г. е намаляло с около 10 % през последното десетилетие. В съчетание с високите равнища на неактивност при някои групи, особено при тези, които живеят в селски

³ Вж. [Households' income and the cushioning effect of fiscal policy measures during the Great Lockdown](https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121598.pdf) (Доходите на домакинствата и смекчаваният ефект мерките на фискалната политика по време на Големия локдаун), <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121598.pdf>.

райони и райони с недостатъчно обслужване, това продължава да бъде ключово предизвикателство за постигането на справедливо и приобщаващо възстановяване.

България влезе в кризата с COVID-19 със силна фискална позиция. От 2016 г. насам в бюджета на сектор „Държавно управление“ има излишък. Увеличаващите се приходи от данъци и социалноосигурителни вноски компенсират увеличението на разходите, дължащо се главно на по-високите заплати в публичния сектор и частичното възстановяване на публичните инвестиции. През 2020 г. пандемията от COVID-19 доведе до намаляване на салдото на консолидирания държавен бюджет. Приходите намаляха поради икономическия спад, разходите нараснаха, за да се справят със социалните и икономическите последици от кризата, докато увеличението на заплатите в публичния сектор продължи. Главно в резултат на тези промени консолидираният държавен бюджет отчете дефицит от 4 % от БВП през 2020 г. спрямо излишък от 2,1 % от БВП през предходната година. В икономическата прогноза на Комисията от есента на 2021 г. дефицитът по консолидирания държавен бюджет се оценява на 3,6 % от БВП през 2021 г., което представлява подобрене, но все още надвишава 3 % от БВП, главно поради продължаващите спешни мерки за подкрепа във връзка с COVID-19 и новите постоянни социални мерки. Очаква се консолидираният държавен дълг, който нарасна с почти 5 процентни пункта до 24,7% от БВП през 2020 г., да се увеличи допълнително до около 27 % от БВП през 2021 г.

Макроикономическият сценарий на органите в средносрочната бюджетна рамка (СБР) е по-благоприятен от прогнозите на Комисията. Разликата в темповете на растеж за 2022 г. се дължи на по-оптимистичните допускания за частното потребление и инвестиционната дейност. Според прогнозата на Министерството на финансите БВП се очаква да нарасне по-бързо — 4,8 % през 2022 г. Разликата в очаквания растеж на БВП се дължи както на по-голямото частно потребление, така и на по-високите инвестиции. В прогнозата на МФР се предвижда по-ниска инфлация на потребителските цени от 5,6 % през 2022 г. и 2,7 % през 2023 г., което може отчасти да се дължи на по-силното частно потребление. Високият процент на инвестициите в прогнозата на СБР произтича от предполагаемата пълна допълняемост на частно съфинансираните инвестиции по плана.

Очакваните промени в СБР в областта на труда са по-благоприятни от очакванията на Комисията. Според прогнозата на Министерството на финансите броят на заетите лица ще нарасне средно с около 1 % през периода 2022—2024 г., а безработицата ще намалее от 5 % през 2022 г. на 4,6 % през 2023 г. Очакваният растеж на заетостта е над прогнозата на Комисията, докато намалението на безработицата като цяло съответства на това на Комисията. Това предполага по-благоприятно развитие на предлагането на работна ръка в прогнозата на СБР. В прогнозата на Комисията се отчита, че растежът на заетостта е ограничен в средносрочен план от отрицателните демографски тенденции. Друг фактор, който според Комисията ограничава по-високите равнища на заетост, е недостигът на квалифицирана работна ръка, несъответствието между търсените и предлаганите умения и сравнително ниското равнище на участие, съчетано с големи регионални различия. Макроикономическият

сценарий на СБР предвижда продължаване на ръста на заплатите от 8,1 % през 2022 г., 7,4 % през 2023 г. и 7 % през 2024 г., което е малко под прогнозите на Комисията.

Таблица 2: Сравнение на макроикономическите тенденции и прогнози

	2019 г.	2020 г.	2021 г.		2022 г.		2023 г.		2024 г.	2025 г.	2026 г.
	СОМ	СОМ	СОМ	ПВУ	СОМ	ПВУ	СОМ	ПВУ	ПВУ	ПВУ	ПВУ
Реален БВП (% промяна)	4,0	-4,4	4,0	3,7	3,7	4,8	3,9	3,7	п.а.	п.а.	п.а.
Заетост (% промяна)	0,3	-2,3	0,0	0,1	0,9	1,1	0,6	1,2	п.а.	п.а.	п.а.
Равнище на безработица (%)	4,2	5,1	5,1	5,4	4,6	5	4,4	4,6	п.а.	п.а.	п.а.
Инфлация според ХИПЦ (% промяна)	2,5	1,2	2,8	2,9	6,3	5,6	3,9	2,7	п.а.	п.а.	п.а.
Салдо по консолидирания държавен бюджет (% от БВП)	2,1	-4,0	-3,6	-4	-2,8	-5,5	-2,1	-3,6	п.а.	п.а.	п.а.
Съотношение на брутният консолидиран държавен дълг към БВП	20,0	24,7	26,7	п.а.	26,7	26,3	26,8	28,6	30,3	п.а.	п.а.

Източник: междинна прогноза на Комисията от зимата на 2021 г. за БВП и ХИПЦ, междинна прогноза на Комисията от есента на 2021 г. за другите индикатори (СОМ); План за възстановяване и устойчивост (ПВУ)

2.2. Предизвикателства, свързани с устойчивия растеж, сближаването, устойчивостта и политиките за следващото поколение

Интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж

Въпреки значителното увеличение през последните години производителността на труда остава под половината от средната стойност за ЕС. През 2020 г. производителността на труда на отработен час се увеличи с 0,3 % и достигна 48,8 % от средната стойност за ЕС. Общата факторна производителност също нараства, като надвишава средния за ЕС растеж. Необходими са широкообхватни структурни реформи и допълнителни инвестиции за повишаване на производителността и за постигане на устойчив и приобщаващ растеж, особено в контекста на неблагоприятно демографско развитие, значителен недостиг на умения и нарастващи регионални различия. Средствата по линия на Next Generation EU и пътят на България към приемане на еврото предоставят уникални възможности за модернизирание на икономиката. Очаква се инвестициите във възстановяването и трансформацията, както и ангажиментите за ключови реформи да стимулират потенциалния растеж.

Бизнес средата като цяло не подкрепя инвестициите, а институционалното качество е ниско. България се представя слабо спрямо световните показатели за управление на Световната банка и в Европейския индекс за качество на управлението. Освен това според индекса за глобална конкурентоспособност институциите продължават да бъдат сред най-зле функциониращите области. Въпреки постигнатия през последните години напредък, България все още трябва да се справи с проблемите, свързани с ефективното наказателно разследване и независимостта на съдебната власт, както и с някои слабости в обществените

поръчки. В информационното табло за единния пазар България продължава да заема ниско място в сравнение с други държави членки поради незадоволителни резултати в аспектите на прозрачността, конкуренцията и ефективността на обществените поръчки. Резултатите на страната по отношение на дефицита при транспонирането на директивите за единния пазар и по отношение на нарушенията се влошават. Освен това рестриktivността на някои регулирани професии е по-висока от средната за ЕС.

В борбата с корупцията съществуват дългогодишни предизвикателства. През 2017 г. и 2018 г. България проведе цялостна реформа на своята правна и институционална уредба за борба с корупцията. Реформите започват да дават резултати и доведоха до по-добро сътрудничество между съответните органи. Независимо от това, корупцията продължава да бъде проблем, а протестите, избухнали през лятото на 2020 г., разкриха широко разпространено недоволство в обществото. Проучванията на възприятието за корупция показват също така много ниско равнище на обществено доверие в институциите за борба с корупцията, които следва да създадат солидна репутация на безпристрастност, обективност и независимост при упражняването на своите отговорности. Все още не са установени солидни резултати по отношение на окончателните присъди по дела за корупция по високите етажи на властта и следва да се осигурят достатъчно ресурси за ефективна борба с корупцията. И накрая, страната все още не разполага със законодателство относно лобирането и защитата на лицата, подаващи сигнали за нередности.

Областите на ефективност и качество на правосъдието също се нуждаят от допълнително подобрене. Продължаващите пропуски в данните, които могат да бъдат преодолени чрез по-добри електронни инструменти, възпрепятстват цялостната оценка на ефективност на правосъдната система. Пандемията от COVID-19 направи да изпъкне допълнително необходимостта от ефективни правосъдни системи, които могат да продължат да функционират в условията на криза. Устойчивостта на националната правосъдна система би могла да бъде засилена чрез разгръщане на сигурни електронни канали за комуникация, чрез предоставяне на възможност производствата да се провеждат чрез видеоконферентна връзка и чрез осигуряване на непрекъснат достъп до услугите, предоставяни от съдебната власт чрез електронни средства.

Резултатите в областта на научните изследвания и иновациите в България са сред най-слабите в ЕС. Това представлява значителна пречка за прехода на страната към икономика, основана на знанието. Слабите резултати на публичната научна база са основна пречка. Публичната система за научни изследвания продължава да се характеризира с висока степен на институционална разпокъсаност, а публичното финансиране за НИРД остава критично ниско. Остарялата научноизследователска инфраструктура и намаляващият брой изследователи, наред с непривлекателните научноизследователски кариери и неефективното управление на политиката в областта на научните изследвания и иновациите, представляват големи предизвикателства. Слабите връзки между академичните среди и бизнеса възпрепятстват трансфера на знания и технологии.

Недостатъчните стимули за комерсиализиране на резултатите от научните изследвания и несъответствието на политиката в областта на научните изследвания с нуждите на промишлеността създават пречки за публично-частните връзки. И накрая, внедряването на цифрови технологии е бавно както в публичния, така и в частния сектор. Внедряването на цифрови технологии напредва бавно както в публичния, така и в частния сектор.

Наличността и качеството на физическата инфраструктура продължават да са неадекватни. Това се отнася както до енергийната, така и до водната инфраструктура, както и до слабите транспортни връзки (особено в северната част на страната и някои трансгранични връзки). Добре развитите транспортни и енергийни мрежи ще помогнат на предприятията да се свържат с глобалните пазари и доставчици, както и ще повишат тяхната производителност. Добре развитата и устойчива инфраструктура също така ще спомогне за привличането на преките чуждестранни инвестиции, които могат да подкрепят преминаването на икономиката към производството на стоки с по-висока добавена стойност.

Малките и средните предприятия (МСП) продължават да се сблъскват с много трудности. България изостава по отношение на средата за МСП, особено в областта на предприемачеството, уменията, иновациите и цифровизацията, където има един от най-слабите резултати в ЕС. Досега мерките в подкрепа на политиките за МСП имаха само ограничен ефект. Положителното е, че достъпът до финансиране е относително добър, въпреки че се е влошил по време на пандемията. Достъпът до капиталово финансиране също се подобрява през последните години, но по-нататъшните подобрения биха могли да насърчат създаването и развитието на иновативни и бързо развиващи се дружества. С кризата, предизвикана от COVID-19, правителството предостави подкрепа за ликвидността под формата на безвъзмездни средства, заеми и гаранции.

Резултатите на държавните предприятия (ДП) продължават да бъдат безпокойство. В България има около 221 ДП, разпръснати в много важни сектори, като енергетика, транспорт, водоснабдяване и здравеопазване. Финансовите и оперативните резултати на ДП са източник на риск за националния бюджет, а тяхното неефективно и непрозрачно функциониране може да доведе до изкривявания на пазара и да действа като пречка за частните инвестиции. Подобряването на прозрачността и управлението на ДП ще освободи ресурси и ще увеличи инвестиционния потенциал. Провеждането на реформи на цялостната регулаторна рамка и на пазарната среда, в която работят тези ДП, е от решаващо значение за подобряване на тяхната ефективност, особено в енергийния и транспортния сектор. България провежда понастоящем мащабна реформа на уредбата за корпоративно управление на ДП. Тази инициатива беше част от правителствения план за действие за подготовка за кандидатстване за валутния механизъм II (ERM II) и е включена също и в плана.

България въвежда мерки за цифровизиране на данъчната администрация и за подобряване на събирането на данъци. През 2021 г. България беше сред държавите с най-голямо намаление на разликата между потенциалните и реално събраните приходи от ДДС

и бе постигнат известен напредък в събирането на данъците върху труда и горивата. Тежестта, свързана със спазването на данъчното законодателство, обаче остава висока. Данъчната ставка върху енергията е втората най-ниска в ЕС и липсват конкретни екологични цели, свързани с данъчната политика. Екологосъобразното данъчно облагане в транспорта е недостатъчно развито и може да се постигне напредък в съответствие с принципа „замърсителят плаща“, за да се стимулира търсенето на чисти превозни средства и постепенно да се премахнат замърсяващите превозни средства.

Социална устойчивост, здравеопазване и териториално сближаване

В дългосрочен план неблагоприятните демографски промени и високите равнища на неактивност пораждаат значителни рискове. България е изправена пред двойна тенденция на застаряване и бързо намаляване на населението (спад от около 10 % през последното десетилетие). В съчетание с високите равнища на неактивност за някои групи, особено за тези, които живеят в селски райони и райони с недостатъчно обслужване, това продължава да бъде ключово предизвикателство за потенциалния растеж и постигането на справедливо и приобщаващо възстановяване.

В контекста на недостига на работна ръка е от ключово значение да се постави акцент върху мерките за активизиране, преквалификацията и повишаването на квалификацията. Разходите на България за цялостни активни политики на пазара на труда са сред най-ниските в ЕС и несъответствията между търсените и предлаганите умения спрямо нуждите на пазара на труда са по-високи в сравнение с другите държави членки от Централна и Източна Европа, както и със средните стойности за ЕС. Дори предприятията с висок растеж в България показват недостиг на човешки капитал в сравнение със средното равнище за ЕС⁴. Вече много ниският процент на участие на възрастните в учене и най-ниското равнище на цифрови умения в ЕС се влошиха поради пандемията. Участието в програми за учене за възрастни е особено важно поради факта, че делът на нискоквалифицираните работници е 17,5 % от населението в трудоспособна възраст. Само 29 % от пълнолетното население има основни цифрови умения (близо до половината от средното за ЕС). Участието на населението в професионалното образование и обучение (ПОО) също е слабо. Цифровият и екологичният преход ще доведат до нови предизвикателства, но и до потенциални възможности за развитието на работната сила.

Достъпът до качествено образование и ниските образователни резултати са основни проблеми. Слабото участие в образованието и грижите в ранна детска възраст също

⁴ Amaral-Garcia, S., Compano, R., Domnick, C., Fako, P., Gavigan J and Testa, G. (2022): High Growth Enterprises Demographics & Finance with a focus on venture capital: Factsheet - Germany, JRC128693 (Предприятия с висок растеж — Демографско развитие и финансиране с акцент върху рисковия капитал: Информационен документ — Германия, JRC128693).

продължава да бъде голямо предизвикателство. Процентът на преждевременно напускащите училище все още е висок, особено сред групите в неравностойно положение, включително ромите, и в селските райони, като оказва влияние върху пригодността за заетост и резултатите на пазара на труда. Инвестициите на България в образованието продължиха да се увеличават през 2019 г., но все още бяха едни от най-ниските в ЕС. През 2020 г. разходите на сектор „Държавно управление“ на България за образование са се увеличили с 5 %, достигайки равностойността на 4,0 % от БВП, като това се дължи до голяма степен на увеличението на заплатите на учителите. В същото време недостатъчните инвестиции в предучилищното и началното образование допълнително увеличават неравенствата сред учениците от ранна възраст. Образователните резултати са ниски, като почти половината от подрастващите в България не притежават основни умения (спрямо един на всеки пет в ЕС). Ключови реформи в предучилищното, училищното образование, ученето за възрастни и висшето образование, допълнени от съответните инвестиции, включително в ИТ инфраструктурата, ще спомогнат за преодоляване на пропуските в областта на образованието.

България е изправена пред голямо неравенство по отношение на доходите, придружено от разпокъсани и относително неефективни социални обезщетения. Положението е особено тежко по отношение на риска от бедност и социално изключване, въздействието на социалните обезщетения върху намаляването на бедността и неравенството. Очаква се въздействието на кризата, свързана с COVID-19, върху пазара на труда допълнително да влоши положението с преки дългосрочни последици за образователните резултати на децата от семейства в неравностойно положение. Ограниченият капацитет на социалните служби и публичните служби по заетостта, както и липсата на интегриран подход засягат способността им да подобрят пригодността за заетост и социалното приобщаване на уязвимите групи.

Пандемията изведе на преден план структурните предизвикателства, свързани с устойчивостта, достъпността и капацитета на системата на здравеопазване. Продължителността на живота като цяло в България е 73,6 години, което е с 7 години под средното равнище за ЕС. Ограниченият достъп до здравни грижи, който се дължи главно на високите преки плащания, пропуските в здравното осигуряване, както и неравномерното регионално разпределение и малкия брой здравни специалисти (предимно медицински сестри), е характерен за българската здравна система в продължение на много години. Системата е ориентирана към болниците в ущърб на амбулаторните грижи. Това се дължи на ниските публични разходи за здравеопазване и обществено здраве (5,9 % от БВП през 2020 г. — 2,1 процентни пункта под средната стойност за ЕС), покриващи само около 60,6 % от общите разходи за здравеопазване в сравнение със средно 79,5 % в ЕС. Следователно делът на преките плащания (официални и неофициални) е най-високият в ЕС, като тежестта на разходите за здравеопазване е над средната за ЕС. Ефективността на системата за здравеопазване в България продължава да е ниска в сравнение с другите

държави членки. Смъртните случаи както от предотвратими, така и от лечими причини са доста над техния дял за ЕС като цяло.

В България продължават да съществуват значителни между- и вътрешнорегионални различия. Регионалните различия нарастват значително от 2000 г. насам, като достигат върхова стойност през 2010 г. и след това се стабилизират. Основният фактор е концентрацията на стопанска дейност в региона на столицата София и бързото ѝ развитие през 2000—2010 г. Регионът на столицата София (Югозападен) привлича също така повече от половината от преките чуждестранни инвестиции в нефинансовия сектор, който е концентриран предимно в самия столица. Най-зле се представят Северният централен и особено Северозападният район. Демографските промени също влияят на регионалните тенденции в БВП на глава от населението. Районите по NUTS2, които бяха засегнати в най-голяма степен от демографските промени през последното десетилетие, са Северозападният (–28,8 %) и Северният централен (–23,1 %). Балансираното разпределение на инвестициите към частния сектор, инфраструктурата и научноизследователската и развойната дейност може да доведе до намаляване на регионалните различия⁵.

2.3. Предизвикателства, свързани с екологичния и цифровия преход

Зелено измерение

Поне 37 % от отпуснатите финансови средства в плановете за възстановяване и устойчивост трябва да допринесат за екологичния преход. Очаква се мерките в плана да допринесат за постигането на целта за неутралност по отношение на климата до 2050 г. и целите в областта на енергетиката и климата за 2030 г., като се вземат предвид националните планове на държавите членки в областта на енергетиката и климата. Те следва също така да допринасят за постигането на екологичните цели по отношение на отпадъците, водите, контрола на замърсяването, устойчивата мобилност, опазването и възстановяването на биологичното разнообразие, морските и водните ресурси и да подкрепят прехода към устойчиви продоволствени системи, както и към кръгова икономика, като същевременно гарантират, че никой няма да бъде изоставен. От съществено значение ще бъде местните и регионалните заинтересовани страни от възглищните региони да участват активно в изпълнението на мерките в плана за възстановяване и устойчивост и в съвместното разработване на допълнителни мерки за прехода към неутралност по отношение на климата.

⁵ Crucitti, F., Lazarou, N., Monfort, P., and Salotti, S. (2021). A scenario analysis of the 2021-2027 European Cohesion Policy in Bulgaria and its regions (Анализ на сценариите на европейската политика на сближаване за периода 2021—2027 г. в България и нейните региони.). JRC Working Papers on Territorial Modelling and Analysis 06/2021, JRC126268 (Работни документи на JRC относно териториалното моделиране и анализ 06/2021, JRC126268).

Енергия от възобновяеми източници

Вече е постигната целта на България за 2020 г. за дял на енергията от възобновяеми източници от 16 %. През 2019 г. дялът на потреблението беше 20,5 %. Основният източник на електроенергия от възобновяеми източници е водноелектрическата енергия, която представлява повече от половината от производството на електроенергия от възобновяеми източници през 2018 г. В сектора на отоплението източникът на възобновяема енергия е силно концентриран (96 %) в твърда биомаса, а биогазът представлява едва 4 %. Това води до трудности за България да продължи да декарбонизира сектора, като запазва същевременно екологичните изисквания по отношение на биомасата и качеството на въздуха. Друго предизвикателство за по-силното навлизане на възобновяемите енергийни източници е необходимостта от по-гъвкава и по-интелигентна електроенергийна мрежа.

България се стреми да допринесе за постигането на целта на ЕС за 2030 г. по отношение на енергията от възобновяеми източници, като енергията от възобновяеми източници достигне 27,09 %. Този принос е малко над дела от 27 %, изчислен по формулата в приложение II към Регламент (ЕС) 2018/1999 относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата („Регламент относно управлението“), в който се определя националният принос за дела на енергията от възобновяеми източници. За постигане на целта на България за 2030 г. ще бъдат необходими допълнителни политики и мерки.

Енергийна ефективност

Икономиката на България е най-енергоемката икономика в ЕС. В процеса на декарбонизация енергийната ефективност ще става все по-важна. Мерките за енергийна ефективност допълват разгръщането на енергията от възобновяеми източници по отношение на намаляването на въглеродните емисии и на повишаването на конкурентоспособността на България. България се стреми да допринесе за целта на ЕС в областта на енергийната ефективност за 2030 г., като намали първичното енергопотребление с 27,9 % и крайното енергопотребление с 31,7 % в сравнение с прогнозите за 2030 г. от референтния сценарий от 2007 г. На база основните допускания на интегрирания национален план в областта на енергетиката и климата това се изразява в принос от 17,5 милиона тона нефтен еквивалент (Mtoe) за първичното енергопотребление и от 10,3 Mtoe за крайното енергопотребление. Счита се, че този принос за енергийната ефективност представлява слаба амбиция по отношение на първичното енергопотребление и много слаба амбиция по отношение на крайното енергопотребление.

Енергийната ефективност на сградния фонд продължава да бъде предизвикателство. В НПЕК са изброени редица ключови действия за саниране на сгради с количествена цел на саниране на общо 22,2 милиона m² до 2030 г., 49,6 милиона m² до 2040 г. и 55,8 милиона m² до 2050 г. Според дългосрочната стратегия на България за саниране (ДСС) финансирането за енергийна ефективност, предоставяно чрез оперативните програми до

2020 г., покрива 8 % от общото финансиране, необходимо за небитовия сектор, и 9 % за жилищния сектор. Очакваните инвестиции, необходими за периода 2021—2025 г., възлизат на 162 милиона евро годишно, като се увеличават до 314 милиона евро годишно за периода 2026—2030 г., което води до общо 1,1 милиарда евро до 2026 г.

Енергийна бедност

Енергийната бедност продължава да е широкоразпространен проблем в България. През 2020 г. 27,5 % от българските граждани са съобщили, че не са могли да поддържат домовете си достатъчно топли, а 22,2 % от населението не е могло да плаща битовите си сметки на време заради финансови затруднения. По-специално хората, живеещи в селски райони, които са 32 % от населението, са тези за които е било най-трудно да поддържат домовете си достатъчно топли и които закъсняват с плащането на битовите си сметки.

Социално-икономическо въздействие на постепенното преустановяване на използването на въглища

Очаква се социално-икономическите последици от постепенното преустановяване на използването на въглища да бъдат високи за засегнатите местни общности. Тъй като около 43,1 % от електричеството е произведено от електроцентрали, използващи местни лигнитни и кафяви въглища, значителен брой работници ще бъдат засегнати от необходимото постепенно преустановяване на използването на въглища, което води до големи нужди от повишаване на квалификацията и от създаването на работни места. Тези социално-икономически последици се очакват да засегнат особено хората, живеещи в райони с производство на въглища като района на маришките централи, Перник и Кюстендил. Затова са необходими мерки и програми, чиято цел е повишаването на квалификацията на засегнатата работна сила, предоставяне на подкрепа за секторна и географска мобилност, както и промяна на предназначението на въглищните райони и на въглищните електроцентрали така, че да бъдат създадени нови възможности за икономиката и за заетостта. При определянето на визията и стъпките, по-специално за прехода към неутралност по отношение на климата, от съществено значение ще бъде активното участие на местните и регионалните заинтересовани страни от въглищните региони в съвместното проектиране и изпълнение.

Качество на въздуха

Качеството на въздуха в България продължава да бъде причина за много сериозна тревога. Лошото качество на въздуха е значителен здравен проблем, обременяващ трайно България. Комисията предяви иск срещу страната пред Съда на ЕС за втори път, тъй като България продължава да не спазва допустимите стойности за ФПЧ10 и задължението за възможно най-кратък период на превишаване. Зоните със систематично и продължаващо превишаване на ФПЧ10 от 2007 г. насам и поне до 2019 г. обхващат територия, в която живее около 95 % от населението на България. Основните източници на замърсяване с фини

прахови частици (ФПЧ, прах) продължават да бъдат битовото отопление на твърдо гориво и транспорта. Електроцентралите с лигнитни въглища са основната причина за прекомерно замърсяване със серен диоксид, което е предмет на съдебен спор пред Съда на ЕС. В това отношение силната зависимост от биомаса за производството на енергия от възобновяеми източници в България не предоставя подходяща алтернатива на изкопаемите горива.

Кръгова икономика

България все още не е приела стратегическа визия за кръгова икономика. С 2,4 % кръгово (вторично) използване на материалите България се нарежда на значително по-ниско равнище от средното за ЕС от 11,9 %⁶. България също така е с най-нисък за ЕС дял на производителност на ресурсите. Управлението на отпадъците, включително разделното събиране, продължава да представлява трудност. Въпреки че е налице известен напредък по отношение на затварянето и рехабилитацията на депата за отпадъци, които не отговарят на изискванията, процесът все още не е приключил и незаконното депониране на отпадъци продължава да е проблем. Делът на рециклиране на битови отпадъци е значително по-нисък от средния за ЕС и България продължава да бъде изложена на риск от неспазване на целите за рециклиране в ЕС. Принципът „плащаш повече, ако изхвърляш повече“ ще се прилага едва от 1 януари на втората година след публикуването на резултатите от преброяването от 2021 г., а междуременно нелоялната практика таксите за събиране на отпадъци да не се изчисляват въз основа на образуването на отпадъци ще продължи и след 2023 г. Понастоящем в България няма национален регистър за управлението на отпадъци. Наличието на такъв регистър ще подобри стандартите за управление на отпадъци и прозрачността в тази област, която е податлива на измами и корупция.

Вода

Налице е малък напредък за постигането на съответствие с директивите за питейната вода и за пречистването на градските отпадъчни води. След началото на реформа в този сектор от страна на България, бяха направени значителни инвестиции по линия на политиката на сближаване. Това доведе до положителни резултати, като възлагането на 16 регионални проучвания за осъществимост за инвестиции в областта на водите и отпадъчните води, които понастоящем представляват базата за инфраструктурни инвестиции в цялата страна. Изпълнението обаче е слабо, докато нуждите са огромни, като все още са необходими значителни инвестиции с цел постигане на спазване на директивите на ЕС и намаляване на големия брой водни течове, дължащи се на остаряла и лошо управлявана инфраструктура. Реформата в областта на управлението на водите все още не е приключила в шест от 28 региона по NUTS3. Консолидацията има за цел изграждането на устойчивост на сектора, но операторите са в слаба финансова позиция и все още не е проведена реформа за гарантиране на тяхната жизнеспособност и дългосрочна устойчивост, както и тази на мрежата. Качеството на

⁶ Евростат 2019 г. (https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_ac_cur&lang=en)

подпочвените води в България също се влошава. Значителните закъснения при актуализирането на морската стратегия на България, която трябваше да бъде готова през 2018 г., доведоха до предявяването на иск срещу България пред Съда на ЕС.

Биоразнообразие

Продължават да са налице заплахи за природата и биоразнообразието. Въпреки че България разполага с големи и разнообразни защитени природни територии (включително над 34 % от територията са обхванати от защитени зони по „Натура 2000“) и висок потенциал за зелена икономика, тя не показва силен ангажимент за използването на този потенциал по устойчив начин. България все още не е изпълнила задължението си да определи специфични за зоната природозащитни цели и мерки за повечето от своите зони. Освен това не е извършена съответната оценка на въздействието на проектите и на плановете относно зоните по „Натура 2000“ съгласно стандартите. Кумулативните въздействия систематично не се вземат предвид, нито пък въздействието върху целостта на зоните. Все още разрешените получават много проекти, представляващи сериозна заплаха за зони, защитени местообитания и видове по „Натура 2000“, като същевременно България докладва, че през периода 2013—2018 г. само 12,23 % от нейните видове местообитания и 38,06 % от нейните видове от интерес за Общността са били в благоприятен природозащитен статус. Тези фактори продължават да представляват неизползван потенциал за икономически растеж, основан на развитието на устойчивия и нишовия туризъм, както и на сектора за развлечения. По-голямото използване на зелена инфраструктура и на основани на екосистемите решения би донесло също така значителни ползи за страната в подкрепа на биоразнообразието, като същевременно бъдат преодолені някои въздействия на изменението на климата и се допринесе за подобряването на качеството на въздуха.

България е държавата членка с най-слаби резултати в Екоинновационния индекс за 2019 г.⁷ със значителна разлика. Сертифицирането на няколко дружества със системи за управление на околната среда не доведе до значително навлизане по отношение на предлагането на екологични продукти или на екоинновации. Въпреки наличието на известен успех с някои потоци на отпадъци (пластмаси и отпадъци от електрическо и електронно оборудване) все още предстои да бъде проучен потенциалът на нови кръгови бизнес модели. Не беше постигнат напредък във връзка с икономии на вода и на повторното ѝ използване.

Устойчив транспорт

Ограниченото развитие на транспортна инфраструктура и бавният напредък по трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T) влияят неблагоприятно на икономическото и социалното развитие на България. Това допринася за наличието на значителни различия между отделните региони и за разделение между северната и южната част на страната. Инвестициите в TEN-T са от жизненоважно значение за балансирано

⁷ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/bulgaria_en

социалноикономическо развитие и за свързаност със съседните държави. Река Дунав и Черно море представляват значителен регионален актив за транспорта, който би извлякъл полза от повишени съдоходност и безопасност. Досега напредъкът по завършването на централната мрежа на TEN-T е много ограничен (към края на 2021 г. са завършени 12 %) и България рискува да не постигне целта за завършване на централната мрежа на TEN-T до 2030 г. Необходими са решителни действия за увеличаване на капацитета и на ресурсите с цел адекватна подготовка и изпълнение на проектите за TEN-T в съответствие със стандартите на ЕС.

Емисиите на парникови газове от автомобилния транспорт през последните пет години се увеличават, което поражда опасения относно устойчивостта на транспорта. Между 1990 г. и 2019 г. емисиите на парникови газове от транспорта в България са се увеличили с 52 %. Европейската система за управление на железопътното движение и интелигентните транспортни системи продължават да са недоразвити. Железопътният подвижен състав е относително остарял и неговото модернизирание би довело до увеличаване на използването на железопътен транспорт, както и до ускоряване и до насърчаване на прехода от автомобилен към железопътен транспорт. Мерките за устойчива мобилност (напр. електрификация на обществения транспорт, насърчаване на електрическите и хибридните автомобили, разгръщане на инфраструктура за зареждане, зони с ниски емисии в големите градове, чист обществен транспорт) биха донесли икономически, здравни и екологични ползи. България е сред 10-те държави членки с най-малък брой новорегистрирани електрически превозни средства в ЕС и са необходими повече усилия за развитие на инфраструктурата за алтернативни горива и стимулиране на търсенето на превозни средства с нулеви емисии, като същевременно се намалява броят на най-замърсяващите превозни средства в движение.

Безопасността на движението по пътищата е въпрос от първостепенно значение. България има един от най-лошите резултати, регистрирани в ЕС. През 2019 г. в България е имало 90 смъртни случая на милион жители, докато средната стойност за ЕС е 51. Реформите за подобряване на прилагането на правилата, увеличаване на проверките на превозните средства, насърчаване на осведомеността и инвестициите в инфраструктура/безопасност на превозните средства и в премахването на опасните участъци са от решаващо значение за подобряването на пътната безопасност, за да бъде постигната целта за намаляване на жертвите с 50 % до 2030 г. в съответствие с рамката на ЕС за пътна безопасност. Необходимо е спешно да се инвестира в подобрения на безопасността на пътните тунели, 4 от които понастоящем не са в съответствие с Директивата на ЕС относно безопасността на тунелите и са предмет на процедури за установяване на нарушение.

Налице е значителна необходимост от устойчиви проекти в областта на градския транспорт и извън столицата. Интегрирането на различни видове транспорт, включително устойчив обществен транспорт, би било от полза. В местната и регионалната пътна инфраструктура и в мрежата на обществения транспорт е от решаващо значение да бъдат взети предвид нуждите на хората от пътуване с цел образование и работа, като това

би било благоприятствано от разработването на единна система за билети с цел повишаване на оперативната съвместимост и улесняване на достъпа. В по-слабо развитите региони извън столицата насърчаването на устойчив обществен транспорт е важно за повишаването на мобилността и за устойчивостта на транспорта.

Настоящите данъци и такси, свързани с транспорта, не покриват генерираните разходи. Разходите, свързани с отрицателните външни ефекти в транспорта (произшествия, задръствания, замърсяване на въздуха, изменение на климата, шум и увреждане на местообитанията), се оценяват на около 7 милиарда евро годишно за автомобилния, железопътния и вътрешноводния транспорт⁸, докато общите приходи от всички видове сухопътен транспорт възлизат на около 4 милиарда евро (съответно 66 % и 46 % от разходите за пътници и за товари). От март 2020 г. в България е въведена електронна система за пътно таксуване за превозни средства с тегло над 3,5 t. Всички по-нататъшни усилия за прилагането на Директива 2019/520 (електронна система за пътно таксуване) биха били от полза за генерирането на приходи. В таблицата по-долу е представен преглед на общите цели, конкретните цели и приносите на България съгласно Регламент (ЕС) 2018/1999 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2018 г. относно управлението на Енергийния съюз и на действията в областта на климата.

⁸ https://ec.europa.eu/transport/themes/sustainable-transport/internalisation-transport-external-costs_en

Таблица 3: Национални конкретни цели и приноси

	Национални конкретни цели и приноси	Последни налични данни	2020 г.	2030 г.	Оценка на равнището на амбиция за 2030 г.
	Обвързваща цел за емисиите на парникови газове в сравнение с 2005 г. съгласно Регламента за разпределяне на усилията (в %)	21 %	20 %	0	Както в Регламента за разпределяне на усилията
	Национални конкретни цели/приноси за енергия от възобновяеми източници: Дял на енергията от възобновяеми източници в брутно крайно потребление на енергия (в %)	20,5	21,4	27,09	Достатъчно висока степен на амбиция (над формулата от РПУ от 27 %)
	Национален принос за енергийната ефективност:				
	Първично потребление на енергия (Mtoe)	18,34	16,9	17,5	Ниска степен на амбиция
	Крайно потребление на енергия (Mtoe)	9,9	8,67	10,3	Много ниска степен на амбиция
	Равнище на междусистемна електроенергийна свързаност (в %)	7,1	11,3	15	няма данни

Източник: Оценка на окончателния национален план на България в областта на енергетиката и климата

Цифрово измерение

Планът следва да допринесе за **цифровия преход** и **най-малко 20 % от отпуснатите финансови средства трябва да допринесат за постигането на целите в областта на цифровите технологии**. Мерките в плана следва, наред с другото, да допринасят за цифровата трансформация на икономическите и социалните сектори (включително публичната администрация, обществените услуги и правосъдната и здравната система). Целта на мерките в плана следва да бъде да се подобри не само конкурентоспособността, но и устойчивостта, гъвкавостта и сигурността на дружествата и на публичните участници, като същевременно се гарантира приобщаване.

България се нарежда на **26^о място сред 27-те държави — членки на ЕС, в индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) за 2021 г.**⁹. България изостава значително във всички области на цифровите технологии в сравнение със средната стойност за ЕС. Въпреки че резултатите на страната в абсолютни стойности са се увеличили от 2019 г. насам, България се нарежда на по-ниско място отпреди поради по-добрите резултати на другите държави. Тази ситуация отразява необходимостта от радикална промяна в цифровите политики.

⁹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-bulgaria>

Графика 1: Табло с показатели DESI 2021 г.

интернет със скорост поне 100 Mbps (15 %, при средно 34 % за ЕС). Въпреки че през последните години се наблюдава известно увеличение на покритието с фиксирана мрежа с много голям капацитет (ММГК), в България (43 %) все още е налице значителна разлика, която трябва да бъде преодоляна, за да се достигне средната стойност за ЕС (59 %), като покритието с ММГК в селските райони е само 1 %. 5G покритието е 0 % в сравнение със средното за ЕС равнище от 14 %. Разпространението на мобилен широколентов достъп до интернет все още е ниско — 63 % в сравнение със средно равнище за ЕС от 71 %. Що се отнася до готовността за 5G, България постигна значителен напредък с приключването на търговете за 5G в някои радиочестотни ленти (20,55 % спрямо средното равнище за ЕС от 39 %), въпреки че все още липсва достатъчен радиочестотен спектър в някои радиочестотни ленти. Следва да се предоставят своевременно други „пионерни“ ленти за 5G при благоприятни за инвестициите условия.

България се нарежда на 21^{-во} място в ЕС по отношение на цифровите обществени услуги. По отношение на цифровата публична администрация остарялата правна уредба продължава да е основна пречка. Потребителите на електронни административни услуги съставляват едва 36 % от потребителите на интернет, което е доста под средното равнище за ЕС от 64 %. Това е съвместимо с резултата от 57 за показателя „Предоставяне на цифрови обществени услуги за гражданите“, при който средният резултат за ЕС е 75. За разлика от това, при цифровите обществени услуги за предприятията резултатът е 87, което е малко над средното за ЕС — 84. България има резултат, среден за ЕС, по отношение на отворените данни.

Независимо от това, цифровите обществени услуги за предприятията и използването на отворени данни от публичните администрации са малко над средното равнище за ЕС. Националната стратегия в тази област и дейността на Държавна агенция „Електронно управление“ доведоха до обещаващи подобрения. Бяха предприети редица действия за работа с хората с цел да се насърчи използването на услугите на електронното управление (с подкрепата на фондовете на ЕС). Все още има забавяния в прилагането на електронна

Що се отнася до свързаността, резултатите на България са особено лоши. Държавата се нарежда на 26^{-то} място сред страните от ЕС с резултат от 38 спрямо средната стойност за ЕС от 50. България достига едва 59 % при цялостното разпространение на широколентовия достъп до интернет сред домакинствата с абонамент, което е под средното за ЕС равнище от 77 %, и е значително под средното за ЕС равнище по отношение на разпространението на фиксиран широколентов достъп до

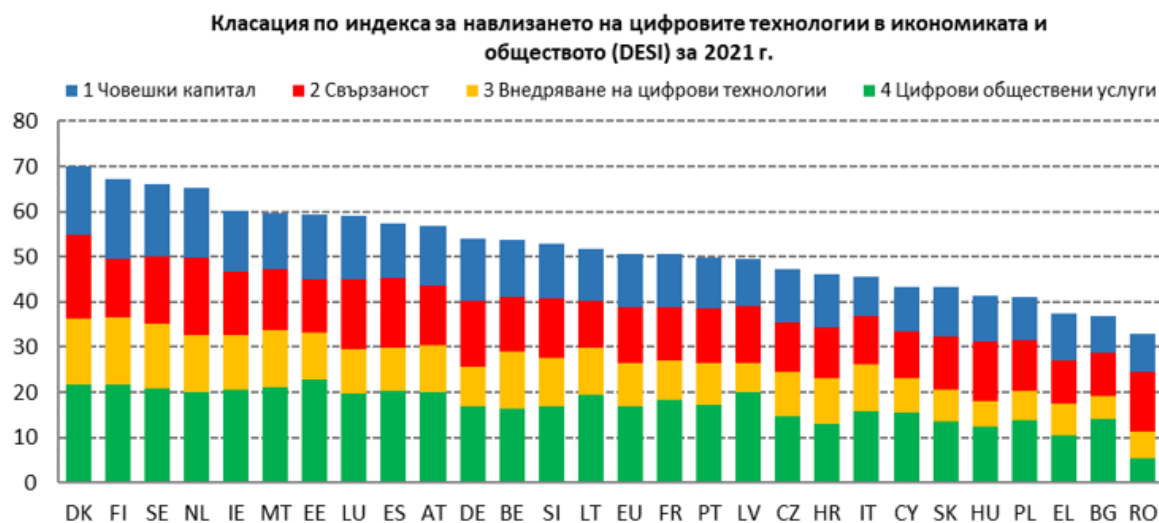
идентификация и електронния подпис, въпреки че се предлагат и други начини за идентификация. Беше дадено предимство на системите за подпомагане на решенията в областта на електронното здравеопазване, за да се подкрепят процесите на администриране в здравеопазването и кампанията за ваксинация срещу COVID-19.

В областта на цифровите умения България се нарежда на последно място сред 27-те държави на ЕС. Общото равнище на основните цифрови умения в България е най-ниското в ЕС; дялът на лицата с поне основни умения в областта на цифровите технологии възлиза на 29 % от българското население на възраст от 16 до 74 години, докато средно за ЕС този дял е 56 %. Едва 11 % от лицата притежават умения над основните, което е малко под една трета от средната стойност за ЕС. Освен това повечето предприятия съобщават за трудности при попълването на свободните работни места за специалисти в областта на ИКТ. Специалистите в областта на ИКТ съставляват 3,3 % от общата заетост. Този показател отбелязва нарастване в сравнение с 2019 г. (като стойностите достигат тези от 2018 г.), макар това да е малко като дял от работната сила предвид недостига на пазара на труда и по-бързото увеличение на средната стойност за ЕС (която сега е 4,3 %). За разлика от това, жените съставляват 28 % от всички специалисти по ИКТ, което прави България лидер по този показател в ЕС.

Като цяло основните цифрови умения продължават да бъдат значително предизвикателство сред населението. Предприятията все още срещат трудности при намирането на съответствие между уменията, които са им необходими, и наличните компетентности и умения на работната сила. Увеличаването на броя на българските специалисти в областта на ИКТ и преквалифицирането на работната сила са от голямо значение, за да може България да се възползва изцяло от цифровия преход.

Резултатите на България по отношение на интеграцията на цифровите технологии в предприятията са смесени и тя се нарежда на последно място сред държавите от ЕС. Налице е относително висока степен на навлизане на изкуствения интелект, използван от 31 % от предприятията, което е доста над средното равнище от 25 % за ЕС. Същевременно само 33 % от МСП имат поне основно ниво на цифров интензитет (докато в ЕС средната стойност е 60 %). Едва 8 % от българските МСП осъществяват продажби онлайн (под средното равнище за ЕС от 17 %). Само 3 % от МСП осъществяват трансгранични продажби онлайн (спрямо 8 % в ЕС) и само 3 % от оборота е от онлайн сегмента (спрямо 12 % за ЕС). 6 % от предприятията използват големи информационни масиви в сравнение със средно 14 % в ЕС. България стартира няколко успешни инициативи в няколко новаторски технологии, например високопроизводителни изчислителни технологии, научноизследователска и развойна дейност в областта на квантовата комуникация. Интегрирането на цифрови технологии обаче е неравномерно в различните региони и малките предприятия демонстрират значително забавяне в това отношение. Политиките за цифровизацията на предприятията, подкрепящи регионалния баланс, както и всички МСП, са от ключово значение и по тях трябва да продължи да се работи.

Графика 2: Класация на DESI за 2021 г.

Поле 1: Напредък по отношение на целите за устойчиво развитие

Целите за устойчиво развитие и четирите измерения, на които се основава годишната стратегия за устойчив растеж

Предвиденото в целите за устойчиво развитие (ЦУР) се превърна в част от европейския семестър от цикъла през 2020 г. насам. С това се осигурява силен ангажимент за устойчивост при координирането на икономическите политики и политиките по заетостта в ЕС. В това отношение в настоящия раздел се очертават резултатите на България във връзка с ЦУР, най-вече тези, имащи значение за четирите измерения в основата на годишната стратегия за устойчив растеж за 2021 г., и за плановете за възстановяване и устойчивост (екологичен преход, справедливост, цифров преход и производителност, както и макроикономическа стабилност), като се посочват възможни области, в които инвестициите и реформите в съответствие с механизма биха могли да ускорят напредъка по ЦУР.

ЦУР са представени съгласно специален ръководен принцип на Комисията за конкурентоспособна устойчивост от годишната стратегия за устойчив растеж за 2021 г., с която те са силно свързани. Следва да се отбележи, че повечето цели за устойчиво развитие допринасят в различна степен за няколко ръководни принципа.

България се подобрява по повечето показатели за ЦУР, свързани с екологичния преход. Въпреки че има подобрение (ЦУР 2, 6, 7, 9, 11, 13), в някои области продължават да са налице предизвикателства (особено по отношение на ЦУР 12). От друга страна, страната постига добри резултати по ЦУР 15 и 17. Показателите за „отговорно потребление и производство“ (ЦУР 12) са далеч под средните за ЕС, като „процентът на кръгово използване на материалите“ е намалял от 3,1 % от вложените материали за вътрешно потребление през 2015 г. на 2,6 % през 2020 г. (в сравнение с 12,8 % в ЕС) или „генерирането на отпадъци с изключение на големи минерални отпадъци“ е 3097 kg на глава от населението (средната стойност за ЕС е 1820 kg). Също така показателят „средни емисии на CO₂ за 1 km пробег на нови леки автомобили“ надвишава средната стойност за ЕС от 108,2 g CO₂ на километър с 24,8 g. Освен това показателят „канализация“ (ЦУР 6), въпреки известното подобрение, остава под средния за ЕС, като 7 % от населението (през 2020 г.) „нямат нито баня, нито душ, нито вътрешна промивна тоалетна в домакинството“ (в сравнение с 11,1 % през 2015 г. и 1,6 % от средната стойност за ЕС през 2019 г.) и 64,5 % от населението (през 2020 г.) „са свързани с поне вторично пречистване на отпадъчни води“ (докато средната стойност за ЕС е била 80,9 % през същата година). По отношение на „финансово достъпната и чиста енергия“ (ЦУР 7) България е постигнала известен напредък по отношение на дела на енергията от възобновяеми източници в общото потребление на енергия (увеличение от 18,3 % през 2015 г. на 23,3 % през 2020 г.) и е в съответствие със средната стойност за ЕС по този показател (22,09 % през 2020 г.) Въпреки че България превишава средната стойност за ЕС по отношение на „зависимостта от внос на енергия“ (в България 37,9 % от вноса на брутна налична енергия в сравнение с 57,5 % в ЕС), налице са предизвикателства по отношение на „достъпа до финансово достъпна енергия“, като 27,5 % (2020 г.) от населението „не е в състояние да поддържа дома си достатъчно топъл“ (средна стойност за ЕС: 8,2 % през 2020 г.).

България изостава по всички показатели, свързани с показателя *изкореняване на бедността* (ЦУР 1). Въпреки че България се подобрява по някои показатели за ЦУР, свързани със справедливостта (ЦУР 1, 2, 3, 8), това често е подобрение спрямо ниско равнище и, а по други показатели страната трябва да навакса (ЦУР 4, 5, 10). Въпреки постигнатия напредък по отношение на процента на „хората, изложени на риск от бедност или социално изключване“ (33,6 % от населението през 2020 г. в сравнение с 43,4 % през 2015 г.; средната стойност за ЕС за 2020 г.: 21,9 %) както и за процента на „хората в тежко материално или социално положение“ (22,5 % през 2020 г. в сравнение с 36,8 % през 2015 г. и средната стойност за ЕС през 2020 г.: 6,8 %), все още има какво да се подобри, за да се настигнат резултатите в ЕС. Същото се отнася и за „дял на изложените на риск от бедност сред работещите“, където се наблюдава влошаване (9,6 % от населението на възраст 16 или повече години през 2020 г. в сравнение с 7,7 % през 2015 г.). Въпреки че българите се радват на повече „очаквани години живот в добро здраве при раждане“ (ЦУР 3) (66,3 години през 2020 г. в сравнение с ЕС 64,6 години), те по-често са жертви на „стандартизирана предотвратима смъртност“ (2018 г.: 414,5 на 100 000 души в сравнение с ЕС 252,1 през 2017 г.), както и „фатални трудови злополуки“ (2019 г.: 3,37 на 100 000 души в сравнение с ЕС 1,74) или „смъртни случаи при пътнотранспортни произшествия“ (9 през 2019 г. в сравнение с 5,1 в ЕС). Що се отнася до „качественото образование“ (ЦУР 4), България показва доста „слаби постижения в четенето“ (47,1 % от 15-годишните ученици с ниски постижения през 2018 г. в сравнение със средната стойност за ЕС от 22,5 % през същата година) и по-висок от средния брой „преждевременно напуснали системата на образованието и обучението“ (през 2020 г.: 12,8 % от населението на възраст от 18 до 24 години). Има място за подобрение и по отношение на „равенството между половете“ (ЦУР 5), тъй като само 12,9 % от членовете на управителните съвети (висшето ръководство) са жени в сравнение с 29,5 % в ЕС (2020 г.).

Що се отнася до свързаните с производителността ЦУР, България също няма добри резултати. По отношение на „Промисленост, иновации и инфраструктура“ (ЦУР 9) резултатите на България във връзка с брутните вътрешни разходи за НИРД са под средните за ЕС — 0,86 % през 2020 г., в сравнение със средната стойност за ЕС от 2,32 %. Между 2016 г. и 2020 г. делът на разходите се увеличава, макар и с много бавни темпове. Делът на изследователския персонал в България е почти два пъти по-нисък, отколкото в ЕС като цяло. Страната изостава сериозно по отношение на заявките за издаване на патент, като през 2020 г. в Европейското патентно ведомство са изпратени само 7,5 на милион жители, в сравнение със средно 147 на равнище ЕС. Резултатите по ЦУР 8 „Достоен труд и икономически растеж“ също са слаби. По-специално „реалният БВП на глава от населението“ е най-ниският в ЕС, а „производителността на ресурсите“ е втората най-ниска през 2020 г. Що се отнася до цифровите умения (ЦУР 4), през 2019 г. България има най-ниския в ЕС дял на възрастните, притежаващи поне основни цифрови умения.

България подобрява показателите за ЦУР, свързани с макроикономическата стабилност (8, 16), и постига добри резултати по ЦУР 17. При все че България се движи към средната стойност за ЕС за показатели, свързани с „достойния труд и икономическия растеж“ (ЦУР 8), в тази област продължават да са налице няколко предизвикателства. Реалният БВП на глава от населението от 6380 евро остава доста под средния за ЕС (26 380 евро). Също така не само че „инвестиционният дял от БВП“ (последната посочена стойност: 18,5 % от БВП през 2017 г.) се нарежда под средното за ЕС равнище от 22,3 %, но той дори се е свил в сравнение с 2012 г. (21,3 %). От друга страна, България е много по-малко задлъжняла спрямо други държави от ЕС (средна стойност: 90,1 % от БВП). Освен това България показва известни подобрения по показателите за „мир, правосъдие и силни институции“ (ЦУР 16). Въпреки че все още е под средното равнище за ЕС, страната е постигнала известен напредък по отношение на „мира и физическата сигурност“ с намаляване на показателя за „населението, което съобщава за престъпления, насилие или вандализъм в своя район“ (от 26,3 % през 2015 г. на 19,1 % през 2020 г. (средна стойност за ЕС: 13,2 % през 2015 г. и 11 % през 2019 г.). От друга страна, няма промяна по отношение на „стандартизирания коефициент на смъртност поради убийство“ (1,2 на 100 000 души през 2013 г. и 2018 г. (средна стойност за ЕС: 0,9 през 2013 г. и 0,7 през 2017 г.).

3. ЦЕЛИ, СТРУКТУРА И УПРАВЛЕНИЕ НА ПЛАНА

3.1. Обща стратегия на плана

Планът на България е широкообхватен отговор на икономическите последици от пандемията от COVID-19. Той е насочен към основните предизвикателства и системни слабости на икономиката. Планът се основава на глобалната визия на страната „Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030“, в която се предлагат решения за растеж и развитие чрез определяне на стратегически цели като ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата. Въпреки че правителството прие „Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030“ преди избухването на пандемията, стратегическият избор на цели остава валиден, тъй като установените социално-икономически слабости продължават да съществуват или са се задълбочили през последните две години. В същото време планът има за цел да разшири обхвата на набора от реформи и инвестиции, така че да обхване и други измерения, като същевременно гарантира съгласуваност с мерките, планирани успоредно в рамките на политиката на сближаване на ЕС.

Планът на България за възстановяване и устойчивост се състои от дванадесет компонента, групирани в четири стълба на политиката: i) Иновативна България; ii) Зелена България; iii) Свързана България; и iv) Справедлива България.

Иновативна България включва реформи и инвестиции, които имат за цел да допринесат за прехода към икономика, основана на знанието и интелигентния растеж, с цел повишаване на нейната конкурентоспособност. Това включва мерки в областта на образованието, цифровите умения, науката, иновациите, технологиите и техните взаимовръзки. Този стълб е разделен на 3 компонента:

- **Компонент 1: Образование и умения (общ финансов пакет в размер на 733,5 милиона евро).** Целта на политиката е да се повиши качеството и обхватът на образованието и обучението, като се подобри наборът от умения на работната сила, така че да се адаптира към технологичните промени на пазара на труда. Това включва инвестиции в модернизацията на образователните институции и младежките центрове, цялостна реформа на образованието, обхващаща предучилищното, училищното и висшето образование, създаването на национална среда за необходими за бъдещето умения в областта на НТИМ и създаването на национална онлайн платформа за учене за възрастни, обхващаща повишаването на квалификацията и преквалификацията на населението. Компонентът допринася за изпълнението на специфичните за всяка държава препоръки, свързани с пригодността за заетост, чрез повишаване на уменията, включително цифровите умения, и подобряването на качеството и на равния достъп до образование и обучение (специфична за държавата препоръка 4 от 2019 г. и препоръка 2 от 2020 г.).
- **Компонент 2: Научни изследвания и иновации (211,3 милиона евро).** Целта на политиката е да се осигури благоприятна среда за развитието на иновативни

предприятия, да се създадат условия, при които предприятията да се стремят към създаването на нови продукти, процеси и услуги, да се подобрят иновационните резултати на България и впоследствие икономическият растеж в средносрочен и дългосрочен план. Компонентът съдържа реформа на българската екосистема за научни изследвания и иновации чрез приемането на Закона за научните изследвания и иновациите, насочен към определяне на правните параметри на финансирането на политиката за иновации, и създаването на Съвет по иновациите — консултативен орган към съответните министерства по политиката в областта на научните изследвания и иновациите. Освен това компонентът включва инвестиции в науката и иновациите в програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация и в проекти за повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН). Мерките се отнасят до специфичните за държавата препоръки, насочени към свързаната с инвестициите икономическа политика в областта на научните изследвания и иновациите (СДП 3 от 2019 г.) и рационализирането и ускоряването на процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа на малките и средните предприятия и на самостоятелно заетите лица (СДП 3 от 2020 г.).

- **Компонент 3: Интелигентна индустрия (800,7 милиона евро)**. Реформите и инвестициите, включени в този компонент, имат за цел да създадат благоприятни условия за частни инвестиции в България. По-специално компонентът има за цел да привлече индустриални инвестиции и да развие индустриални екосистеми, както и да подкрепи малките и средните предприятия и дружествата със средна капитализация при модернизирането на техните технологии и при прехода им към екологосъобразни, кръгови и ориентирани към цифровите технологии бизнес практики. Инвестициите включват създаването на програма за икономическа трансформация (с бюджет от 690 милиона евро, почти 10 % от целия български план, широкообхватна програма за подпомагане на предприятията, състояща се от безвъзмездни средства и финансови инструменти) и програма за подпомагане на инфраструктурното развитие на индустриални паркове и зони. Мерките се отнасят до специфичните за държавата препоръки, насочени към свързаната с инвестициите икономическа политика в областта на научните изследвания и иновациите (СДП 3 от 2019 г.) и рационализирането и ускоряването на процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа на малките и средните предприятия и на самостоятелно заетите лица, като им се гарантира също така непрекъснат достъп до финансиране и гъвкави условия за плащане (СДП 3 от 2020 г.).

Зелена България включва реформи и инвестиции, насочени към устойчивото управление на природните ресурси, биоразнообразието, устойчивото земеделие и прехода към нисковъглеродна икономика. Този стълб е разделен на 3 компонента:

- **Компонент 4: Нисковъглеродна икономика (2 612,5 милиона евро).** Целта на компонента е да се отговори на основните предизвикателства пред българския енергиен сектор по отношение на декарбонизацията, дела на възобновяемите енергийни източници, енергийната ефективност и вътрешния енергиен пазар. По-специално той има за цел да ускори декарбонизацията на енергийния сектор чрез определяне на дата за постепенното преустановяване на използването на въглища, като същевременно се улесни внедряването на възобновяеми енергийни източници и алтернативни енергийни източници, като например зелен водород и биогаз, и се набележат амбициозни цели за разширен капацитет за съхранение на слънчева и геотермална електроенергия и поредица от реформи за либерализиране на пазарите на едро и на дребно с цел по-голяма конкуренция и по-лесен достъп до пазара за възобновяемите енергийни източници. Компонентът също така подкрепя мерки, свързани със санирането на жилищния и нежилищния сграден фонд (най-голямата мярка от плана — 924 милиона евро). Компонентът е насочен към изпълнението на препоръките, свързани с енергийната инфраструктура и енергийната ефективност (СДП 3 от 2019 г.) и постепенната декарбонизация на икономиката, включително във въглищните региони (СДП 3 от 2020 г.).
- **Компонент 5: Биоразнообразие (47,5 милиона евро).** Целта е да се реформира стратегическата рамка в областта на биоразнообразието и да се осигури ефективно управление на националната екологична мрежа с цел опазване и възстановяване на екосистемите, естествените местообитания и видовете от европейско и национално значение. Компонентът допринася за изпълнението на специфичните за държавата препоръки за съсредоточаване на инвестициите върху екологична инфраструктура (СДП 3 от 2020 г.).
- **Компонент 6: Устойчиво земеделие (233,8 милиона евро).** Реформите и инвестициите имат за цел да подобрят устойчивото управление и конкурентоспособността на българския земеделски сектор в контекста на екологичния преход. Това включва актуализиране на стратегическата рамка на аграрния сектор и инвестиции в подкрепа на земеделските стопани при извършването на дейности, гарантиращи опазването на околната среда и смекчаването на последиците от изменението на климата, въвеждането на иновативни производствени и цифрови технологии, технологии за селскостопанското производство и за организация, автоматизацията на работните процеси, скъсяването на веригите на доставки и опазването на генетичните ресурси. Компонентът допринася за насочването на инвестициите и свързаните с инвестициите политики към екологичния преход (СДП 3 от 2019 г. и СДП 3 от 2020 г.).

Свързана България включва реформи и инвестиции, насочени към повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие чрез подобряване на транспортната и цифровата свързаност, както и насърчаване на регионалното развитие, стъпвайки на самородния и специфичен местен потенциал. Този стълб е разделен на 3 компонента:

- **Компонент 7: Цифрова свързаност (385,2 милиона евро).** Реформите в този компонент са свързани с разработването и прилагането на ефективна политическа и регулаторна рамка, ефикасното използване на радиочестотния спектър и създаването на благоприятна инвестиционна среда. Предвидените инвестиции включват широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура, цифрова трансформация на „Български пощи“ и разработване на цифрови система TETRA и мрежа за радиопредаване. Компонентът пряко или косвено допринася за изпълнението на специфичните за държавата препоръки, свързани с укрепването на цифровите умения (СДП 4 от 2019 г.); насърчаването на цифровите умения и равния достъп до образование (СДП 2 от 2020 г.); необходимостта от съсредоточаване на инвестициите върху екологичния и цифровия преход (СДП 3 от 2020 г.); и ефективността на публичната администрация и укрепването на цифровото управление (СДП 4 от 2020 г.).
- **Компонент 8: Устойчив транспорт (665,8 милиона евро).** Основната цел на компонента е да се повиши устойчивостта на транспортния сектор чрез реформиране на автомобилния и железопътния сектор, насърчаване на превозните средства с нулеви емисии, повишаване на пътната безопасност и инвестиране в железопътния транспорт, интермодалния транспорт и устойчивата градска мобилност. Това включва инвестиции в модернизацията и цифровизацията на железопътния транспорт, нов подвижен състав с нулеви емисии, разгръщане на европейска система за управление на железопътното движение, нов интермодален терминал в Русе и чист обществен транспорт (метрото в София и пилотна програма за устойчива градска мобилност). Очаква се компонентът да допринесе за екологичния и цифровия преход, както и за по-балансиран териториален растеж. Реформите и инвестициите отговарят на специфичните за всяка държава препоръки, отправени към България през 2019 г. и 2020 г., относно необходимостта инвестициите да се съсредоточат върху устойчивия транспорт.
- **Компонент 9: Местно развитие (211,1 милиона евро).** Този компонент има за цел да определи рамката за подобряване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите в страната и да насърчи местното развитие. Той е насочен и към управлението на водите, което е важен аспект на екологичния преход. Той включва реформа, въвеждаща нов регионален подход с пряко участие на местните общности в управлението на европейските фондове и инструменти, както и инвестиции във водоснабдителни и канализационни системи, цифровизация на управлението, контрола и използването на водата. Реформите и инвестициите се отнасят до специфичните за държавата препоръки, свързани с регионалните различия и свързаните с инвестициите политики в областта на водите и екологичната инфраструктура (СДП 3 от 2019 г. и СДП 3 от 2020 г.).

Справедлива България включва реформи и инвестиции, насочени към приобщаването и споделения просперитет, особено за групите в неравностойно положение. Този стълб е

съсредоточен върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции, обвърнати към потребностите на гражданите и нуждите на бизнеса. Той е разделен на 3 компонента:

- **Компонент 10: Бизнес среда (188,1 милиона евро).** Този компонент има за цел да укрепи потенциала за устойчив растеж и да повиши цялостната устойчивост на българската икономика чрез преодоляване на предизвикателствата в бизнес средата като цяло и чрез подобряване на институционалната рамка. Той включва реформи и инвестиции в области като правосъдието, борбата с корупцията, цифровизацията на публичната администрация, укрепването на управлението на държавните предприятия, рамките за борба с изпирането на пари и за неплатежоспособността, качеството на законодателния процес, обществените поръчки и механизмите за одит и контрол. Налице са също така и законодателни мерки за защита на лицата, сигнализиращи за нередности, и за регулиране на лобирането. Мерките, включени в компонента, допринасят за подобряване на бизнес средата (СДП 3 от 2019 г.) и за ефективността на публичната администрация и укрепването на цифровото управление (СДП 4 от 2020 г.).
- **Компонент 11: Социално включване (440,4 милиона евро).** Този компонент на плана има за цел да насърчи социалното приобщаване чрез подобряване на социалната закрила и предоставянето на услуги, като включва реформа на схемата за минимален доход с цел подобряване на нейния обхват и адекватност и разработване на нови инструменти за Агенцията за социално подпомагане и за Агенцията по заетостта, от които се очаква да постигнат напредък в интеграцията на службите по заетостта и социалните услуги. Той също така има за цел да реформира предоставянето на дългосрочни грижи в България, да подкрепи предоставянето на помощни средства на хората с увреждания и да насърчи социалната икономика и секторите на културата и творчеството. Компонентът допринася за изпълнението на специфичните за държавата препоръки за преодоляване на недостатъците на схемата за минимален доход (СДП 2 от 2020 г. и СДП 4 от 2019 г.), както и за подобряване на достъпа до интегрирани услуги в областта на заетостта и социалните услуги (СДП 4 от 2019 г.).
- **Компонент 12: Здравеопазване (367,9 милиона евро).** Този компонент има за цел да подобри предоставянето и наличието на здравни услуги в цяла България. Той включва инвестиции в сектора на здравеопазването на цялата територия, изграждане на амбулаторни отделения, създаване на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха, както и реформи и инвестиции за справяне с недостига на здравни специалисти, включително тяхното небалансирано географско разпределение. Очаква се подобряването на електронното здравеопазване и на цифровите иновации в здравеопазването да бъдат подпомогнати от цялостното внедряване на национална здравно информационна система и от разработването на цифрови платформи, включително за диагностиката на заболявания. Компонентът допринася за

изпълнението на специфичните за държавата препоръки за мобилизиране на подходящи финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и за гарантиране на балансирано географско разпределение на здравните работници (СДП 1 от 2020 г.), както и за подобряване на достъпа до здравни услуги и справяне с недостига на здравни специалисти (СДП 4 от 2019 г.).

Таблица 4: Таблица на компонентите и свързаните с тях разходи.

Компонент	Разходи (в милиона евро)
Иновативна България	
1: Образование и умения	733,5
2: Научни изследвания и иновации	211,3
3: Интелигентна индустрия	800,7
Зелена България	
4: Нисковъглеродна икономика	2 612,5
5: Биоразнообразие	47,5
6: Устойчиво земеделие	233,8
Свързана България	
7: Цифрова свързаност	385,2
8: Устойчив транспорт	665,8
9: Местно развитие	211,1
Справедлива България	
10: Бизнес среда	188,1
11: Социално включване	440,4
12: Здравеопазване	367,9
Общо	6 897,9

3.2. Аспекти на изпълнението на плана

Допълване с други фондове на ЕС

Планът е структуриран така, че да допълва проекти, финансирани чрез други фондове на ЕС. Българският план описва взаимното допълване и синергиите с други фондове на ЕС, включително ЕСФ +, ЕФРР и Кохезионния фонд. Това вероятно ще има значително потенциално въздействие върху българската икономика, тъй като България е един от основните бенефициери на средства от ЕС, измерени като дял от БВП, през периода на финансиране 2021—2027 г. Споразумението за партньорство с България за периода 2021—2027 г. и програмите по политиката на сближаване са в напреднал етап на подготовка, но все още не са приети. Поради това някои области на подкрепа, посочени в плана, може да подлежат на промени. Взаимното допълване обаче е от особено значение в областта на научните изследвания и иновациите, бизнес средата за малките и средните предприятия,

кръговата икономика, управлението на отпадъците и водите, енергетиката, транспорта, образованието, социалното включване и здравеопазването.

Редица реформи и инвестиции допълват инвестициите, финансирани от ЕСФ +. Очаква се интервенциите на ЕСФ + да се съсредоточат върху подобряването на качеството и приобщаващия характер на образованието и обучението, както и върху достъпа до заетост, мерките за повишаване на квалификацията и преквалификацията и върху действията за подобряване на капацитета и ефективността на публичните служби по заетостта и социалните услуги, като по този начин се допълва значителна част от мерките в плана. По-конкретно, очаква се взаимно допълване в областта на образованието и обучението, предоставянето на услуги по заетостта и социални услуги, включително дългосрочни грижи, и в областта на здравеопазването, включително предоставянето на амбулаторни грижи на територията на България. В редица компоненти планът обхваща мерки, свързани със строежа и/или санирането на сгради и разработването на информационни системи, които се очаква да бъдат допълнени от подкрепа от ЕСФ + за обучение и/или други мерки, насочени към развитието на човешкия капитал. Например компонентът за образованието обхваща създаването на лаборатории в областта на науката, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ) в училищата, а обученията на учителите следва да бъдат обхванати от ЕСФ +. Подобно разграничаване се прилага и за новопостроените заведения за дългосрочни грижи, и за обученията на техния персонал. В областта на здравеопазването инвестициите в амбулаторни отделения в плана се очаква да бъдат допълнени от пакет за преместване, покриващ разходите на медицинските специалисти, които ще работят в отделенията, разположени в отдалечени райони. И накрая, и по плана, и по ЕСФ + се очаква да се финансират обучения в областта на цифровите умения, но ще бъдат насочени към различни участници въз основа на статута им на пазара на труда. Освен това в рамките на ЕСФ + са предвидени целенасочени и общи мерки за маргинализираните общности, включително ромите, за насърчаване на по-добър достъп до образование, социално приобщаване и интеграция на пазара на труда. Ще бъде предоставена подкрепа за подобряване на достъпа до услуги, включително в семейството или общността, както и до здравеопазване и профилактика.

Планът ще допълва също така планираните инвестиции с ЕФРР, Кохезионния фонд и Фонда за справедлив преход (ФСП), по-специално в областта на околната среда, транспорта, регионалното развитие, здравеопазването и енергетиката. Например ЕФРР и Кохезионният фонд ще финансират инвестиции в областта на водите и отпадъчните

води в по-големи агломерации, а планът ще бъде насочен върху по-малките агломерации¹⁰. Политиката на сближаване ще допълни реформите в областта на биологичното разнообразие и инвестициите в плана чрез подпомагане на новосъздадените органи за управление на „Натура 2000“ и чрез разработване на планове за управление, след като бъдат разработени всички специфични за всяка територия цели за опазване на околната среда. Планът ще се съсредоточи върху екосистемите, а чрез политиката на сближаване ще се инвестира в мерки за опазване на видовете и местообитанията. Що се отнася до кръговата икономика, планът ще се съсредоточи върху бизнеса, а инвестициите в политиката на сближаване ще дадат приоритет на инвестициите в управлението на битовите отпадъци, за да се гарантират инвестиции в по-високите ешелони от йерархията на управлението на отпадъците и в мерки за стимулиране на промяна в поведението. В областта на транспорта чрез политиката на сближаване ще се доразвие основната и всеобхватна трансевропейска транспортна мрежа (пътна и железопътна инфраструктура), а планът ще се съсредоточи върху подвижния състав с нулеви емисии, електрическата мобилност, софийското метро и интермодалния терминал в северната част на страната. ЕФРР ще насърчава подход „от долу нагоре“, ориентиран към местните условия, към регионалното развитие чрез интегрирани териториални инвестиции, които ще бъдат подкрепени от реформите в плана, по-специално чрез разработването на интегрирани териториални стратегии и интегрирани общински планове за развитие и чрез участието на регионалните съвети за развитие в предварителния подбор на идеи за проекти. Проектите за енергийна ефективност, включително подмяната на отоплителните системи на базата на изкопаеми горива, ще бъдат финансирани както от плана, така и от политиката на сближаване, с разграничаване на териториално или проектно равнище. Големите енергийни проекти в рамките на плана ще бъдат допълнени от Фонда за справедлив преход. Този фонд ще смекчи социално-икономическото въздействие на прехода към неутрална по отношение на климата икономика във въгледобивните региони. По-специално инвестициите следва да се съсредоточат върху икономическата диверсификация, повишаването на квалификацията и преквалификацията на работниците, които ще бъдат засегнати от прехода, както и върху инвестициите за смекчаване на въздействието на прехода върху околната среда след прекратяването на някои дейности или извеждането от експлоатация на съоръжения.

В областта на научните изследвания и иновациите и малките и средните предприятия (МСП) различните инструменти на ЕС ще бъдат взаимно допълващи се и ще се търсят полезни взаимодействия. По-специално в областта на научните изследвания и иновациите включената в плана мярка ще се съсредоточи върху разработването на национална

¹⁰ По-големите агломерации се определят като агломерации с еквивалент жители над 10 000, докато по-малките агломерации са агломерации с еквивалент жители между 5 000 и 10 000. Еквивалент жители е техническият термин, използван в проектите за отпадъчни води. По-специално той се отнася до количеството вещества, изискващи кислород, чиято консумация на кислород по време на биоразграждане е равна на средната потребност от кислород на отпадъчните води, произведени от един човек.

екосистема за научни изследвания и иновации, за да се подпомогне интелигентният икономически преход на страната на национално и регионално равнище. Това ще бъде постигнато чрез засилване на взаимодействието с бизнеса, осигуряване на подкрепа за изследователските университети и увеличаване на усилията за повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН) и специализацията ѝ в ключови области на развитие, като зелените и цифровите технологии. Секторната подкрепа за разработването, изпълнението и оценката на реформите на политиката в областта на научните изследвания и иновациите ще бъде на разположение и чрез механизма за подкрепа в областта на политиките по линия на „Хоризонт“. Освен това планът ще подкрепи пет стратегически индустриални парка чрез финансиране на инфраструктурата им, а фондовете на политиката на сближаване ще допълнят усилията с индустриални паркове от регионално значение, изпълнявани като част от интегрирани териториални инвестиции. Що се отнася до МСП, схемите за подпомагане на инвестициите, включени в плана, ще бъдат допълнени от други мерки, финансирани по ЕФРР.

Планът също така ще използва полезните взаимодействия с дейностите, подпомагани по линия на Инструмента за техническа подкрепа (ИТП). По-конкретно, ИТП ще осигури техническа подкрепа за разработването на национална стратегия за уменията и стратегия за финансова грамотност, като и двете са от значение в контекста на решаването на въпроса със значимостта на уменията на българското население. Тези стратегии допълват ефективността на някои от инвестициите, включени в българския план, а именно инвестициите в центрове за НТИМ, в платформата за учене за възрастни и в младежките центрове. Освен това ИТП ще обхване и укрепването на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, по-нататъшната децентрализация на модела на публичните финанси на българските общини и по-доброто разпределение на работното натоварване в съдебната система. Тези дейности подсилват целите, определени в компонента за образованието и бизнес средата на българския план, като по този начин допринасят за осигуряването на по-стабилна институционална среда за цялостното управление и предоставяне на средствата от фондовете на Съюза, включително Механизма за възстановяване и устойчивост, както и за по-нататъшното подобряване на бизнес средата.

Изпълнение

В съответствие с въведената административна уредба в координацията, контрола и одита на плана участват следните хоризонтални структури:

- Дирекция „Национален фонд“ на Министерството на финансите събира и докладва данни за напредъка и действия като орган, отговорен за изготвянето и подаването на заявки за плащане и получаването на плащания от ЕК. Дирекцията действа като орган за връзка на национално равнище по отношение на изготвянето на общи правила и процедури за изпълнението на Механизма, за извършване на проверки и контрол на изпълнението на инвестициите и реформите, включително активно наблюдение на

напредъка в изпълнението на мерките въз основа на ключовите етапи и целите, определени в ПВУ.

- Дирекция „Икономическа и финансова политика“ на Министерството на финансите отговаря за отчитането на напредъка в изпълнението на ключовите етапи и целите на българския ПВУ в рамките на цикъла на европейския семестър.
- Дирекция „Централно координационно звено“ отговаря за разработването на плана, програмните документи, включително разпределението на средствата по Механизма и изготвянето на стратегическа рамка за информационни и комуникационни дейности във връзка с изпълнението на плана. Дирекцията отговаря за мониторинга на изпълнението на ключовите етапи и целите на плана, включително напредъка по общите показатели, екологичния и цифровия принос на инвестициите и др. Дирекцията отговаря и за създаването на информационната система с всички функции, необходими за мониторинга на изпълнението на българския ПВУ, както и за по-нататъшното усъвършенстване на Единната информационна система за управление.
- Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ към министъра на финансите извършва одитната дейност по Механизма, за да осигури увереност относно надеждността на данните за изпълнението на ключовите етапи и целите и на начина, по който те се събират, както и увереност, че изпълнението гарантира предотвратяването на двойно финансиране, измами, корупция и конфликт на интереси и спазването на принципа на добро финансово управление.

България проведе консултации с широк кръг заинтересовани страни. Сред тях бяха социалните партньори, регионалните и местните органи, организациите на гражданското общество, бизнес общността и други заинтересовани страни при началните етапи на изготвянето на плана. Първият проект на плана беше предмет на обществена консултация, на която бяха събрани над 90 становища от заинтересовани страни. Те послужиха за последващите версии на плана. Консултациите на по-късните етапи бяха по-целенасочени, като включваха предимно социалните партньори и представители на конкретни сектори. Планът не включва трансгранични или многонационални проекти.

В българския план се предвижда самооценка на сигурността на инвестициите в цифров капацитет и свързаност в съответствие с член 18, параграф 4, буква ж) от Регламент (ЕС) 2021/241. В рамките на плана няколко компонента включват раздел, в който се обяснява придържането към мерките, свързани с въпросите на отворената стратегическа автономност и сигурността на Съюза.

В плана са изложени плановете на България за комуникацията. Целите на комуникационната стратегия на държавата са в съответствие с Регламента за МВУ и са насочени към повишаване на осведомеността относно приноса на плана към икономическото и социалното възстановяване и към двойния преход. По-конкретно стратегията ще има за цел да осигури максимална видимост и прозрачност на процеса на управление и изпълнение, да информира потенциалните бенефициери и крайните получатели относно възможностите за финансиране съгласно плана, както и да гарантира активното участие на всички заинтересовани страни в изпълнението. Комуникацията ще

бъде насочена към широката общественост, потенциалните и крайните бенефициери, представителите на сектора, медиите и формиращите общественото мнение.

Комуникационните дейности ще се осъществяват по няколко канала. Специалният уеб портал¹¹ ще предоставя обобщена информация за плана, връзки към съответните уебсайтове и ресурси, както и възможност за сигнализиране на случаи на корупция, измами, конфликт на интереси и двойно финансиране. За разпространение на информацията относно изпълнението на плана ще бъдат използвани канали в социалните медии. Ще бъдат организирани дейности за осведомяване на широката общественост относно ключови етапи от изпълнението; а ключовите индивидуални проекти ще бъдат насърчавани чрез координирана комуникация с ЕК, включително Представителството на ЕК и Бюрото на Европейския парламент в България. Проектите от голямо обществено значение ще бъдат представяни отделно чрез специални брифинги за пресата, информационни бюлетени, презентации и специални интернет канали, за да се гарантира, че посланията достигат до целевата аудитория. Съответните ресорни министерства ще действат като „говорители“ по четирите стълба на плана. Всички комуникационни дейности на ПВУ ще гарантират единна визуална идентичност, а именно използването на емблемата на ЕС и мотото: „Финансирано от Европейския съюз — next generation EU.“

Правилата за държавна помощ и конкуренцията се прилагат изцяло за мерките, финансирани по линия на Механизма за възстановяване и устойчивост. Фондовете на ЕС, предоставени от органите на държавите членки, като фондовете по МВУ, се превръщат в държавни ресурси и могат да представляват държавна помощ, ако всички други критерии, предвидени в член 107, параграф 1 от ДФЕС, са изпълнени. Когато случаят е такъв и е налице държавна помощ, за тези мерки трябва да се изпрати уведомление и те да бъдат одобрени от Комисията, преди държавите членки да могат да предоставят помощта, освен ако тези мерки не са обхванати от съществуваща схема за помощ или не отговарят на приложимите условия на регламент за групово освобождаване, по-специално Общия регламент за групово освобождаване (ОРГО), с който някои категории помощи се обявяват за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от ДФЕС¹². Когато е налице държавна помощ и се изисква уведомяване, държавата членка е длъжна да уведоми Комисията за мерките за държавна помощ, преди да ги предостави, в съответствие с член 108, параграф 3 от ДФЕС. В това отношение анализът на държавната помощ, извършен от България в плана, не може да се счита за уведомление за държавна помощ. Доколкото България счита, че конкретна мярка, съдържаща се в плана, включва помощ *de minimis* или помощ, освободена от задължението за уведомяване, България носи отговорност за осигуряване на пълно съответствие с приложимите правила.

¹¹ <https://www.nextgeneration.bg>

¹² Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията (ОВ L 187, 26.6.2014 г., стр. 1).

Планът съдържа мерки, които се очаква да помогнат на България да се справи с предизвикателствата в областта на равенството между половете и равните възможности за всички, и описва съществуващите национални предизвикателства в областта на равенството между половете и приобщаването на уязвимите групи, включително ромите. В плана също така се посочва, че равното участие на мъжете и жените и недискриминацията, основана на пол, раса, етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст и сексуална ориентация, ще бъдат зачитани при изпълнението на мерките. За да се наблюдава изпълнението на плана, данните ще бъдат разбити по пол, възраст, увреждане и етнически произход за целите на докладването, когато е възможно. Мерките в плана, които допринасят за преодоляване на някои от националните предизвикателства по отношение на равенството между половете и достъпа до равни възможности за някои групи, обхващат личностното развитие на младите хора от уязвими групи, включително ромите, мобилността и възможностите за независим живот на хората с увреждания и качеството на живот на възрастните хора. Планът обхваща и инвестициите в детски градини, които оказват въздействие върху участието на жените на пазара на труда.

4. ОБОБЩЕНИЕ НА ОЦЕНКАТА НА ПЛАНА

4.1. Всеобхватен и подходящо балансиран отговор на икономическото и социалното положение

Българският план за възстановяване и устойчивост е прогнозни разходи, възлизащи на **6 897,9 милиона евро**. Той представлява всеобхватен и сравнително балансиран пакет, състоящ се от 103 индивидуални мерки (47 реформи и 56 инвестиции). Планът допринася за общата цел на Механизма за насърчаване на икономическото, социалното и териториалното сближаване в Съюза, като се позовава по всеобхватен начин на шестте стълба, структуриращи обхвата на прилагането на Механизма за възстановяване и устойчивост (член 3): i) екологичен преход, ii) цифрова трансформация, iii) интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, iv) социално и териториално сближаване, v) здравеопазване и икономическа, социална и институционална устойчивост и vi) политики за следващото поколение. В таблица 4.1 по-долу е обобщено покритието на всеки от компонентите в българския план за един или няколко от шестте стълба.

Като цяло планът включва подходящ баланс между реформите и инвестициите, насочени към шестте стълба, като отразява общото разпределение на финансовите средства и предизвикателствата пред страната. Отпуснатите средства за екологичния и цифровия преход отговарят на изискванията на Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост и планът допринася съществено за тези два стълба. Стълбът за здравеопазване, икономическа, социална и институционална устойчивост получава най-значителен принос от различните компоненти; в същото време значителен брой компоненти също допринасят за стълбовете на екологичния и цифровия преход, на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж и на социалното и териториалното сближаване. И накрая,

двата компонента за образование и научни изследвания и иновации осигуряват важен принос към стълба за политики за следващото поколение.

Таблица 5: Покритие на шестте стълба на Механизма от компонентите на ПВУ на ДЧ

	Екологичен преход	Цифрова трансформация	Интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж	Социално и териториално сближаване	Здравеопазване, икономическа, социална и институционална устойчивост	Политик и за следващото поколение
Компонент 1: Образование и умения	○	○		○		●
Компонент 2: Научни изследвания и иновации	○	○	●			
Компонент 3: Интелигентна индустрия	○	○	●			
Компонент 4: Нисковъглеродна икономика	●	○	○		○	
Компонент 5: Биологично разнообразие	●					
Компонент 6: Устойчиво селско стопанство	●	○				
Компонент 7: Цифрова свързаност		●	○	○	○	
Компонент 8: Устойчив транспорт	●	○	○	○		
Компонент 9: Местно развитие	○	○				
Компонент 10: Бизнес среда		●	○	○	●	
Компонент 11: Социално приобщаване		○	○	●	○	
Компонент 12: Здравеопазване.		○		○	●	

Легенда: „●“ инвестициите и реформите на компонента допринасят значително за стълба; „○“ компонентът допринася частично за стълба

Очаква се реформите и инвестициите в плана, насочени към екологичния преход, да допринесат ефективно за екологичния преход и за справяне на произтичащите от него предизвикателства. Осем от дванадесетте компонента допринасят в различна степен за екологичния преход. Що се отнася до инвестициите, в плана се постига принос за проследяване на действията в областта на климата от над 58 %. Мярката в областта на енергетиката и климата включва голям пакет от реформи, по-специално във връзка с определянето на дата за постепенно премахване на използването на въглищата и включването му в закон/стратегия, който да бъде одобрен през 2023 г. от българския парламент, създаването на механизъм за намаляване на емисиите на парникови газове от електроенергийния сектор почти наполовина на постоянна основа, реформи за улесняване и ускоряване на внедряването на ВЕИ, както и определяне на регулаторната рамка за вятърна енергия от разположени в морето инсталации и ангажименти за повече от утрояване на инсталираните мощности за ВЕИ в рамките на четири години, както и поредица от реформи за либерализиране на пазарите на едро и дребно, за да се даде възможност, наред с другото, за лесен достъп до пазара за възобновяеми енергийни източници.

Планът включва реформи и инвестиции в подкрепа на разгръщането на производството на електроенергия от възобновяеми източници. Те съдържат амбициозни цели за разширяване на капацитета за производство и съхранение на слънчева и геотермална електроенергия. Планът включва също така специална мярка за подкрепа на разработването на пилотни проекти, позволяваща въвеждането на чист водород и биогаз за промишлени приложения, както и за бъдещо използване в транспорта и за производството на електроенергия и топлинна енергия.

Българският план включва инвестиция в инфраструктура на електроенергийната мрежа. Целта е да се модернизира електроенергийната мрежа чрез въвеждането на най-съвременни цифрови инструменти и методи, за да се осигурят необходимите инструменти за управление на електроенергийната система и да се увеличи нейната гъвкавост, за да се даде възможност за по-голямо навлизане на електроенергията от възобновяеми източници.

Планът включва значителни инвестиции в енергийно саниране на сгради. С инвестициите ще се финансира енергийно саниране на жилищни и обществени/частни сгради, улично осветление и възобновяеми енергийни източници за домакинства, които не са свързани с мрежи за пренос на природен газ и/или топлинна енергия.

Планът включва значителни средства за устойчив транспорт (665,8 милиона евро). В плана са включени няколко важни реформи, като например регулаторни мерки за укрепване на капацитета за изпълнение на проекти за TEN-T, увеличаване на покритието на железопътната мрежа от Европейската система за управление на железопътното движение (ERTMS), създаване на правна рамка за единна система за издаване на билети за транспорт

и единна интегрирана транспортна схема, както и закона за насърчаване на електрическата мобилност, насочени към ускоряване на електрификацията на автомобилния транспорт в България и намаляване на свързаните емисии на парникови газове и замърсяването на въздуха. Очаква се това да осигури 10 000 станции за зареждане с електроенергия и общо 30 000 превозни средства с нулеви емисии и ниски емисии, както и намаление с 50 % на опасните пътни участъци. Инвестициите включват придобиване на електрически подвижен състав за крайградски и междурегионален железопътен транспорт, модернизиране на съществуващата железопътна инфраструктура с ERTMS и цифрови системи, разширяване на линия 3 на метрото в София, нов интермодален терминал в Русе, цифровизация на железопътния транспорт с внедряване на Европейската система за управление на железопътното движение; пилотна схема за устойчива градска мобилност, включваща превозни средства за обществен транспорт с нулеви емисии и инфраструктура на станции за зареждане с електроенергия.

С цел подобряване на управлението на водите, реформата във водния сектор, включена в плана, се очаква да оптимизира регулаторната рамка за водоснабдяването и канализационните услуги. Новото законодателство има за цел да се усъвършенстват механизмите за определяне на тарифите, като се гарантира разходно ориентирано ценообразуване за използването на системите и консумираните услуги, като същевременно се гарантира финансовата устойчивост на операторите. Инвестициите в тази област включват изграждането, реконструкцията и модернизацията на водоснабдителните и канализационните системи и пречиствателните станции за питейна и отпадна вода, както и цифровизацията на управлението на водите и подобряването на контрола върху използването на водата.

Компонентът за биологичното разнообразие на плана съдържа мерки, насочени към опазване и възстановяване на екосистемите и естествените местообитания и видовете от европейско и национално значение. Очаква се реформите и инвестициите по този компонент да допринесат за изграждането на ефективни структури за управление по „Натура 2000“ в страната, както и за възстановяването на свързаните с климата екосистеми и опазването на биологичното разнообразие.

Планът включва мерки, насочени към подобряване на устойчивото управление и конкурентоспособността на българския селскостопански сектор в контекста на екологичния преход. По-специално планът включва реформа за приемане на национална програма за действие, чрез която се очаква да се определи рамка за управление и опазване на околната среда и природните ресурси в областта на селското стопанство. Планът включва и специални инвестиции, които се състоят в създаването на фонд за насърчаване на технологичния и екологичния преход на българския селскостопански сектор, както и мярка за цифровизация, която се очаква да улесни автоматизирания обмен на данни между администрацията и земеделските стопани.

С плана се подкрепят допълнително научните изследвания и иновациите в областта на екологосъобразните и цифровите технологии и включва мерки за подкрепа на предприятията в техните инвестиции за повишаване на устойчивостта. По-специално планът включва следните мерки: схема за инвестиции с безвъзмездни средства за съчетаване на електроенергия от възобновяеми източници с местно съхранение (102 милиона евро), схема за безвъзмездни средства за прехода към кръгова икономика (73,6 милиона евро), гаранционен финансов инструмент за енергийна ефективност и енергия от възобновяеми източници (75 милиона евро) и капиталови инструменти за инвестиции в неутралност по отношение на климата и цифрова трансформация (30 милиона евро).

Цифрова трансформация

Очаква се реформите и инвестициите в плана да допринесат ефективно за цифровия преход. Цифровите мерки са включени в единадесет от дванадесетте компонента на българския план, отразяващи широкия и хоризонтален характер на предвидените усилия за цифровизация. Значителна част от средствата за цифровия преход са включени в компонент 7 (цифрова свързаност). Инвестициите и реформите в цифровата свързаност включват разгръщането на мрежи с много голям капацитет в селските и слабо населените райони, които изостават по отношение на цифровото приобщаване. По този начин мерките допринасят за намаляване на разделението между градските и селските райони по отношение на свързаността и за увеличаване на националното ширококоловото покритие. Реформите, включени в плана, имат за цел да допринесат за разработването и прилагането на ефективна рамка на политиката и регулаторна рамка, за ефикасното използване на радиочестотния спектър за разработването на 5G мрежи и услуги и за създаването на благоприятна инвестиционна среда. Планът включва и инвестиция в цифровизацията и модернизацията на Български пощи с цел осигуряване на електронно управление в селските и отдалечените райони, в които не присъства публичната администрация, и други услуги (като снемане на биометрични данни за български документи за самоличност), като по този начин се допринася за засилване на териториалното сближаване и достъпа до електронно управление, както и до други комплексни услуги на цялата територия на България.

В плана се поставя силен акцент върху придобиването на цифрови умения. Компонент 1 (образование и умения) включва значителни мерки, като например създаването на лаборатории в областта на НТИМ в училищата, в т.ч. класните стаи с достъп до високи технологии, чрез които се очаква да се подобри познаването на цифровите технологии и методиката на преподаване на предметите в областта на НТИМ. Създаването на младежки центрове се очаква да насърчи уменията на младите хора, включително цифровите умения. Други целеви инвестиции включват обучения в областта на цифровите умения и създаване на национална онлайн платформа за учене за възрастни. Очаква се мерките, насочени към преквалификация и повишаване на квалификацията и учене за възрастни, да допринесат за повишаване на пригодността за заетост чрез повишаване на уменията, включително

цифровите умения, и повишаване на качеството и приобщаващия характер на образованието, което на свой ред може да подпомогне цифровия преход.

Мерките, включени в много компоненти на плана, представляват значителни усилия за предоставяне на цифрови публични услуги, цифровизация на публичната администрация, включително съдебната система, и повишаване на цифровия административен капацитет. По-специално компонентът относно бизнес средата включва мерки, насочени към цифровизацията на строителния сектор, съдебната система, цифровизацията на данните и регистрите в публичната администрация и предоставянето на цифрови обществени услуги на гражданите и предприятията. Инвестициите в компонент 7, свързани с цифровизацията и модернизацията на Български пощи, ще даде възможност за предоставяне на електронно управление и административни услуги и в отдалечени и слабо населени райони. Компонент 11 (социално приобщаване) включва също така мерки, насочени към цифровизацията на музейните, библиотечните и аудио-визуалните фондове и към цифровизация на свързаните с тях системи за предоставяне на услуги по заетостта и на бизнес процесите на предприятията и организациите от социалната и солидарната икономика. Компонентът за здравеопазване включва мерки, които допринасят за цифровизацията на системите и платформите, използвани за предоставянето на здравни услуги (като например цифрова платформа за медицинска диагностика, платформа за телемедицина и цифрова платформа за подобряване на комуникацията при спешни повиквания на номер „112“) и за подобряване на устойчивостта на системата за здравеопазване. Планът подкрепя и разширяването на националния обхват на системата TETRA, за да се подобрят способностите за координация и управление на предотвратяването на кризи и други въпроси, свързани с националната сигурност. Планът включва и мерки, насочени към подобряване на качеството и резултатите от научните изследвания и иновациите и чрез инвестиции в цифрови технологии в научноизследователските институции и към подпомагане на цифровизацията на предприятията, по-специално на малките и средните предприятия, чрез схема за безвъзмездни средства за решения в областта на ИКТ и киберсигурността в МСП.

Значителен принос за постигането на целите в областта на цифровите технологии е включен и в компонент 8 (устойчив транспорт). В него се съдържат инвестиции в цифровизацията на железопътния транспорт, пътната безопасност и устойчивия транспорт, компонент 9 (местно развитие) с инвестиции в цифровизацията на контрола, управлението и ефективното използване на водата и в компонент 4 (нисковъглеродна икономика), с инвестиции в цифровата трансформация на енергийния оператор и със значителни инвестиции в национална енергийна инфраструктура за съхранение на електроенергия.

Интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, включително икономическо сближаване, работни места, производителност, конкурентоспособност, научни изследвания, развитие и иновации, както и добре функциониращ единен пазар със силни МСП

Планът обхваща ефективно третия стълб, включително редица важни реформи и инвестиции. Те са насочени към подобряване на екосистемата за научни изследвания и иновации, по-нататъшно развитие на услугите на електронното управление, цифровизиране на строителния сектор чрез въвеждане на строително информационно моделиране, създаване на благоприятни условия за частни инвестиции и подкрепа за предприятията, по-специално малките и средните предприятия и предприятията и самостоятелните предприемачи от секторите на творчеството и културата.

Планът включва мерки, насочени към подобряване на резултатите от иновациите в България, насърчаване на трансфера на технологии и комерсиализацията на резултатите от научните изследвания, като по този начин се стимулира икономическият ѝ растеж в средносрочен и дългосрочен план. Що се отнася до реформите, компонентът за научни изследвания и иновации включва създаването на Министерство на иновациите и растежа с мандат да определя политиката в областта на иновациите, да подкрепя подобряването на резултатите от иновациите и на движената от иновациите култура, трансфера на технологии и знания и насърчаването на научното развитие в промишлеността. Новосъздаденото министерство, заедно с Министерството на образованието и науката, ръководи изготвянето на Закона за научните изследвания и иновациите, който след влизането си в сила ще определя законодателните параметри на националната политика за развитие и финансиране на научните изследвания, иновациите и технологиите и ще регламентира ролята на всяка от институциите, участващи в политиката в областта на научните изследвания и иновациите. Създаването на съвет по иновациите, съставен от експерти с консултативни функции, се очаква да подпомогне определянето и прилагането на политиката в областта на иновациите и да гарантира ефективното участие на всички съответни заинтересовани страни. Освен това планът съдържа инвестиционни мерки, насочени към осигуряване на средства за научноизследователски и иновационни дейности на МСП и висшите учебни заведения и към повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките, чрез модернизиране и обновяване на нейната инфраструктура и чрез финансиране на научноизследователски проекти, по-специално в областта на екологосъобразните и цифровите технологии. Чрез мерките в плана също така се подкрепя популяризирането на продуктите и услугите на секторите на културата и творчеството.

Съгласуван пакет от мерки в плана има за цел да създаде благоприятни условия за инвестиции в индустриални паркове и зони. Това се постига първо чрез влизането в сила на Закона за индустриалните паркове, който има за цел, наред с другото, да определи правилата, уреждащи парковете, и ползите за инвеститорите. Освен това се очаква специална схема за безвъзмездни средства, отпуснати по състезателна процедура, насочена към операторите на паркове и зони, да подпомогне създаването на инфраструктура за ефективното установяване на предприятия. Освен това планът съдържа обширна програма за подпомагане на иновациите и растежа на българските предприятия при техния

екологичен и цифров преход. Програмата, насочена основно към МСП и дружествата със средна пазарна капитализация, се състои от гаранционни схеми, капиталови инструменти и безвъзмездни средства, отпуснати по състезателна процедура, включително специални схеми за подпомагане за растеж и технологична модернизация, за иновации, за информационни и комуникационни технологии и киберсигурност в МСП, за системи за енергия от възобновяеми източници и съоръжения за съхранение на енергия, за енергийна ефективност и енергия от възобновяеми източници, за инвестиции в неутралност по отношение на климата и цифрова трансформация. Като цяло планът ще допринесе за постигане на целите на актуализираната промишлена стратегия¹³ за повишаване на конкурентоспособността на промишлеността на ЕС в световен мащаб, засилване на отворената стратегическа автономност и насърчаване на двойния преход.

Социално и териториално сближаване

Планът обхваща в голяма степен четвъртия стълб, като допринася по подходящ начин за цялостната му съгласуваност. Планът съдържа някои мерки, които се очаква да допринесат за преодоляване на предизвикателствата пред страната в областта на повишаването на квалификацията и преквалификацията, с акцент върху уязвимите групи. Очаква се компонентът за образованието и уменията да допринесе за подобряване на приобщаването към пазара на труда, като осигури обучения за справяне с недостига на умения, включително цифрови умения, на голяма част от българското население. Очаква се обученията да се провеждат лично и чрез онлайн платформа за учене за възрастни, свързана с публичните служби по заетостта. Очаква се да бъде предоставена подкрепа в цялата страна за участие в обучения с акцент върху уязвимите групи чрез създаването на мрежа от клубове за умения в областта на цифровите технологии, в която ще се предоставя безплатен достъп. По същия начин инвестициите в младежки центрове са насочени към интеграцията на пазара на труда и развитието на уменията на младите хора, с акцент върху младите хора от уязвими групи, включително ромите. Очаква се допълнителни мерки да повишат съответствието на системите за образование и обучение с нуждите на пазара на труда, по-специално реформа на регулаторните рамки за висшето и професионалното образование и обучение, допълнени от инвестиции в образователни инфраструктури, които обхващат и техникумите.

Очаква се редица мерки в плана да засилят социалното сближаване с потенциал да допринесат за преодоляване на недостатъците в предоставянето на услуги по заетостта и на българската система за социална закрила. Очаква се службите по заетостта да се подобрят в резултат на изпълнението на мерките, включени в компонента за социално приобщаване, а именно инвестиция, насочена към модернизация на информационните системи на Агенцията по заетостта, с положително въздействие върху качеството на предоставяните от

¹³ COM(2020) 102 final, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf COM(2021) 350 final https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf

Агенцията услуги. Компонентът за социално приобщаване включва също така реформа на схемата за минимален доход в полза на възрастните и децата, която се очаква да допринесе за справяне със социалните предизвикателства, наблюдавани в областите на бедността, социалното изключване и неравенството по отношение на доходите, както и инвестиция за насърчаване на продуктите и услугите на предприятията и организациите от социалната и солидарната икономика, като по този начин се подкрепя по-нататъшното развитие на социалната икономика.

Очаква се по-нататъшното териториално сближаване да бъде насърчено чрез редица мерки, насочени към предоставяне на услуги на райони с недостатъчно обслужване.

Цифровата трансформация на Български пощи в рамките на компонента за цифрова свързаност има за цел да осигури всеобхватни административни услуги и услуги за електронно управление, включително телемедицина, в модернизирани пощенски служби, разположени в отдалечени и селски райони, с ограничен достъп до публичната администрация. По същия начин планът включва инвестиция, насочена към разгръщането на широколентова връзка в селските и слабо населените райони, в рамките на компонента за цифрова свързаност, а в рамките на компонента за здравеопазване — създаването на амбулаторни отделения в отдалечени райони. Освен това компонент 10 — „бизнес среда“, има за цел да се подобри достъпът на гражданите до правосъдната система чрез разширяване на обхвата на безплатната правна помощ и освобождаване от съдебни такси и чрез осигуряване на възможност за дистанционни съдебни заседания и подаване на документи по електронен път. Териториалното сближаване се очаква да се възползва и от създаването на система за спешна медицинска помощ по въздуха, която ще даде възможност за транспортиране на хора, засегнати от извънредна ситуация, в цялата страна, включително в труднодостъпните райони. Освен това планът следва да допринесе допълнително за намаляване на териториалните различия чрез реформи в подкрепа на ориентиран към местните условия подход „от долу нагоре“, както и специални инфраструктурни инвестиции във водния сектор в региони извън столицата. Освен това са планирани конкретни инвестиции за обхващане на по-малки агломерации в цялата страна и в селските райони и защитените зони по „Натура 2000“ чрез компонентите на биологичното разнообразие и устойчивото селско стопанство.

Компонентите за нисковъглеродната икономика и устойчивия транспорт разполагат със солиден териториален подход по отношение на инвестициите в инфраструктура, който обхваща няколко региона на страната. Инвестициите, свързани с енергийната ефективност на сградния фонд, се очаква да бъдат разпределени в цялата страна, а цифровизацията на железопътния транспорт се очаква да бъде подобрена в участъка Русе — Каспичан, заедно с бордовото оборудване, което се очаква да функционира в широкообхватната мрежа TEN-T. Изграждането на интермодален терминал в Русе и подобряването на условията по отношение на пътната безопасност са други примери за децентрализирани инвестиции със силно териториално измерение. Освен това, за да се

гарантира, че въгледобивните региони получават подкрепа по време на прехода и че никой не е изоставен, реформите и инвестициите за декарбонизиране на икономиката ще поставят основите за инвестиции по линия на политиката на сближаване, по-специално чрез ФСП.

Здравеопазване, икономическа, социална и институционална устойчивост, с цел, inter alia, увеличаване на капацитета за реагиране при кризи и готовността за действия при кризи

Планът обхваща петия стълб с редица важни инвестиции и реформи, които се очаква да повишат устойчивостта на здравеопазването. Планът включва съгласуван пакет, който допринася за справяне с предизвикателствата на българската здравна система. По-специално, нова национална стратегия за здравеопазването и мерки, насочени към укрепване на достъпността на здравната система чрез подобряване на достъпа до качествени здравни услуги в цялата страна, включително в отдалечените и селските райони; по-нататъшно развитие на амбулаторните грижи; въвеждане на законодателен пакет и други действия за насърчаване на по-балансирано разпределение на здравните специалисти и за създаването на система за спешна медицинска помощ по въздуха. Освен това в плана се предвиждат мерки, които се очаква да подобрят достъпа до качествени педиатрични грижи, да модернизират лечението на ракови заболявания и да доразвият електронното здравеопазване. По-специално, по-нататъшното развитие на цифровизацията в здравеопазването и на услугите за електронно здравеопазване е целта на специална реформа, която се допълва от завършването на Националната здравно-информационна система и създаването на медицински платформи, обхващащи редица области на здравеопазването, включително медицинската диагностика и предоставянето на телемедицински услуги.

С плана също така се укрепват социалната устойчивост и готовността за действие при кризи на България. В рамките на компонента за социално приобщаване се очаква социалната устойчивост да бъде засилена чрез модернизиране на предоставянето на социални услуги, включително дългосрочни грижи, които се очаква да допринесат за придвижването на процеса на деинституционализация, както и чрез предоставяне на подкрепа на хората с увреждания и насърчаване на социалната икономика и секторите на културата и творчеството. Освен това се очаква създаването на система за спешна медицинска помощ по въздуха и модернизирането и по-нататъшното развитие на радиокомуникационната система TETRA и на националния номер за спешни повиквания да увеличат готовността за действие при кризи и капацитета за реагиране на България.

Освен това планът насърчава институционалната и икономическата устойчивост на България. Мерките по компонента за бизнес средата следва ефективно да укрепват потенциала за устойчив растеж и да повишават устойчивостта на българската икономика чрез преодоляване на демотивиращите фактори в бизнес средата и чрез повишаване на ефективността на съдебната система и производствата по несъстоятелност, като се използват и възможностите, предоставяни от цифровия преход. Очаква се значителен брой

реформи и инвестиции да укрепят институционалната рамка. Сред тях са, наред с другото, реформи за създаване на механизъм за отчетност и наказателна отговорност на главния прокурор, подобряване на достъпността, ефективността и предвидимостта на съдебната система; засилване на ролята на Инспектората към Висшия съдебен съвет в предотвратяването и противодействието на корупцията; създаването на нов орган за борба с корупцията; въвеждането на задължителна съдебна медиация; и подобряване на производството по несъстоятелност. Освен това реформите и инвестициите обхващат области като цифровизацията на публичната администрация, борбата с изпирането на пари, качеството на законодателните процеси, обществените поръчки и механизмите за одит и контрол.

Политики за следващото поколение, децата и младите хора, като например образование и умения

Планът обхваща шестия стълб чрез мерки в областта на образованието и уменията, които се очаква да подобрят достъпа до качествено образование и развитие на уменията. Планът има за цел да подобри достъпността, качеството и ефективността на системите за образование и обучение чрез изграждане и обновяване на образователни инфраструктури и младежки центрове на цялата територия. Предвиденото в плана насърчаване на науката, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ) в българските училища също се очаква да допринесе значително за подобряване на качеството и съответствието на образователната система с нуждите на пазара на труда. Освен това се очаква образователната система да достигне допълнителен брой деца в резултат на постепенното включване на четиригодишните в образователната система. Прилагането на дистанционни и хибридни форми на учене, което е обхванато от реформа в плана, също се очаква да допринесе за по-нататъшното подобряване на образователната система по отношение на нейния потенциал да гарантира непрекъснатост на предлагането на образование, насочено към децата и учениците.

Като се вземат предвид всички реформи и инвестиции, предвидени от България, нейният план представлява до голяма степен всеобхватен и адекватно балансиран отговор на икономическото и социалното положение, като по този начин допринася по подходящ начин и за шестте стълба, посочени в член 3 от Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост, като се вземат предвид специфичните предизвикателства и разпределените финансови средства за България. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.1 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.2. Връзка със специфичните за всяка държава препоръки и европейския семестър

Съгласно Регламента се очаква планът да се справи със значителна част от предизвикателствата, посочени в съответните специфични за държавата препоръки, отправени към България през 2019 г. и 2020 г. В плана се предлага амбициозна програма

за реформи и инвестиции с потенциал за укрепване на устойчивия растеж и повишаване на цялостната устойчивост на българската икономика.

Реформите и инвестициите в рамките на компонента за бизнес средата допринасят за изпълнението на няколко специфични за всяка държава препоръки. Мерките, включени в компонента, допринасят за изпълнението на специфична за държавата препоръка 3 от 2019 г. във връзка с подобряването на бизнес средата и специфична за държавата препоръка 4 от 2020 г. във връзка с свеждането до минимум на административната тежест за дружествата чрез подобряване на ефективността на публичната администрация и укрепване на цифровото управление; гарантиране на ефективното функциониране на рамката за несъстоятелност; подобряване на управлението на държавните предприятия, укрепване на обществените поръчки и борба с корупцията. Сред предложените мерки са и измененията на Правилника за организацията и дейността на Народното събрание, които имат за цел да повишат както качеството, така и предвидимостта на законодателния процес чрез въвеждане на оценки на въздействието за всички предложени от депутати законопроекти, повишаване на прозрачността и установяване на правила за ограничаване на предложенията за изменения и допълнения, които се отнасят до други законодателни актове. Освен това редица реформи имат за цел да увеличат потенциала на електронното управление и електронното правосъдие, като например цифровизацията на съдебната система, която ще даде възможност съдебните актове да бъдат изготвяни като електронни документи, подаване на документи изцяло по електронен път и провеждане на дистанционни съдебни заседания. Всички тези мерки следва да спомогнат за увеличаване на прозрачността, намаляване на административната тежест и като цяло за насърчаване на по-добър инвестиционен климат. Постигнат е известен напредък по отношение на препоръките за подобряване на събираемостта на данъците, особено в контекста на данъците върху труда и горивата, и текущи проекта по Инструмента за техническа подкрепа с участието на Националната агенция за приходите са насочени към тази област. От тях обаче не се очаква да изпълнят изцяло специфичните за всяка държава препоръки относно събирането на данъци (СДП 1, 2019 г.) и в плана не са включени конкретни мерки за справяне с това. И накрая, в специфичните за всяка държава препоръки за 2019 г. финансовият сектор заема видно място, но това не е отразено в плана, тъй като е постигнат значителен напредък по отношение на надзора на банковия и застрахователния сектор. Също така, на 10 юли 2019 г., след изпълнението на необходимите надзорни и законодателни предпоставки, Европейската централна банка и Българската народна банка установиха тясно сътрудничество и България се присъедини към банковия съюз.

Важен набор от мерки е предназначен за преодоляване на предизвикателствата, посочени в специфичните за държавата препоръки, които са обхванати и от ангажиментите, поети от България при присъединяването ѝ към валутния механизъм (ERM II). Очаква се реформите да подобрят управлението на държавните предприятия, като осигурят последователност между състава на управителните съвети и процедурите за подбор, предвидени в Закона за публичните предприятия, както и чрез приемане на политика за

държавна собственост, която ще донесе максимални ползи за обществото чрез ефективно разпределение на ресурсите. Освен това ефективността на производствата по несъстоятелност ще бъде повишена благодарение на приемането на Закона за несъстоятелност на физическите лица и приемането на законодателни изменения в Търговския закон за уредбата на несъстоятелността, включващи пълното транспониране на Директива 2019/1023. Налице са и мерки, предназначени да подобрят прилагането на рамката за борба с изпирането на пари, включително чрез повишаване на капацитета, както и на аналитичния капацитет на надзорните органи. За тази цел в плана е предвидено, наред с другото, да бъде приета и контролирана стратегия за надзор, както и процедури за скрининг на служителите на ръководни длъжности. В допълнение към това ще бъде създаден ИТ инструмент за обработка и анализ на сигналите за съмнителни сделки заедно с план за действие за наблюдение на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма.

Предизвикателствата, свързани с върховенството на закона в България, се наблюдават чрез Механизма за сътрудничество и проверка (МСП) и Доклада относно върховенството на закона. Поради този специфичен режим на мониторинг към МСП тази област е обхваната от европейския семестър само като част от специално съображение към специфичните за държавата препоръки, както и като част от анализа на докладите по държави. В плана се разглеждат редица предизвикателства, посочени в МСП, в Доклада относно върховенството на закона, както и в съображенията към специфичните за държавата препоръки, като например: проблемите с функционирането на съдебната система, корупцията и проблемите с отчетността и наказателната отговорност на главния прокурор. За последните, важни елементи са въвеждането на необходимите защитни мерки и гаранции за независимо разследване на главния прокурор и неговите заместници; възможност да бъде упражнен съдебен контрол върху решение на прокурор да не започва разследване и ежегоден отчет на главния прокурор относно разследванията и присъдите по дела за корупция. Мерките за борба с корупцията включват създаването на нов орган за борба с корупцията, разполагащ с правомощия за наказателно разследване, въвеждането на законодателни мерки за защита на лицата, сигнализиращи за нередности, и за регулиране на лобистките дейности, както и създаването на механизъм за проверка на почтеността на държавните служители, заемащи длъжности, изложени на голям риск от корупция.

Очаква се редица мерки в плана да отговорят на основните предизвикателства пред българския енергиен и транспортен сектор. Тези инвестиции и реформи отговарят на специфичните за държавата препоръки от 2019 г. и 2020 г. инвестиционната икономическа политика да бъде съсредоточена върху енергийната инфраструктура и енергийната ефективност (СДП 3, 2019 г.), както и инвестициите да бъдат съсредоточени върху екологичния и цифровия преход, по-специално върху чистото и ефективно производство и използване на енергия и ресурси, екологичната инфраструктура и устойчивия транспорт, което ще допринесе за постепенната декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони (СДП 3, 2020 г.). По-конкретно, очаква се мерките, включени в плана, да улеснят и ускорят внедряването на възобновяеми енергийни източници и

съхранението и да доведат до значително намаляване на емисиите на парникови газове от производството на електроенергия, като по този начин допринесат за постепенната декарбонизация на икономиката. По-специално в плана се предвижда да бъде приета законодателна уредба за декарбонизация на електроенергията, включително обвързващ график за постепенното извеждане на въглищата, като и цели и регулаторна горна граница на емисиите на CO₂, която да гарантира до 2026 г., че те са намалели с 40 % в сравнение с 2019 г. Предвидени са също така важни реформи за премахване на пречките пред внедряването на възобновяеми енергийни източници (напр. опростяване на процедурите за присъединяване и опериране на ВЕИ, въвеждане на специални предпочитани зони, в които разположените на сушата вятърни паркове ще бъдат съобразени със законодателството в областта на околната среда) и инвестиции за енергийна ефективност (напр. изменения в Закона за управление на етажната собственост и обслужване на едно гише). В плана е включена също така ключова реформа, предназначена за създаването на конкурентни пазари на едро и дребно, която да улеснява също достъпа на възобновяемите енергийни източници до пазарите на електроенергия, и за подобряване на корпоративното управление в енергийния сектор с цел да се гарантират повече прозрачност и еднакви условия на конкуренция. Въглеродният отпечатък на транспортния сектор също се очаква да бъде намален чрез реформиране на автомобилния и железопътния сектор и инвестиране в модернизацията и цифровизацията на железопътния транспорт и устойчивата градска мобилност. Това включва инвестиции в железопътния транспорт, насочени към нов подвижен състав с нулеви емисии, внедряване на Европейската система за управление на железопътното движение, както и стимули за регистрация на превозни средства с нулеви емисии и въвеждане на зони с ниски емисии в най-големите и най-замърсените областни градове. И накрая, в плана са включени важни мерки за повишаване на безопасността по пътищата и намаляване на броя на жертвите на пътнотранспортни произшествия с 30 % между 2019 г. и 2025 г.

В плана са включени реформи и инвестиции, насърчаващи екологичния и цифровия преход, както и енергийната ефективност и трансформация на екологичните инфраструктури. Освен мерките, насочени към прехода към екологосъобразни, кръгови и цифрови стопански практики за малките и средните предприятия, в плана е включено финансиране на научноизследователски проекти за подобряване на резултатите от иновациите на Българската академия на науките със специален акцент в областта на зелените и цифровите технологии. Планът също така има за цел да намали както първичното, така и крайното потребление на енергия чрез саниране на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради, както обществени, така и частни. Набляга се и върху конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите на страната, както и върху насърчаването на местното развитие. Това включва преразглеждане на управлението на водния и селскостопанския сектор, както и изграждането и/или обновяването на водоснабдителната и канализационната система. Следва да се отбележи обаче, че сами по себе си включените в плана мерки срещу слабите резултати на България по отношение на

производителността на ресурсите и кръговата икономика, не са достатъчни, за да намалее разликата със средната стойност за ЕС.

Очаква се мерките за насърчаване на наличието на цифрови инфраструктури, достъпа до работа от разстояние и подобряването на цифровите умения да подпомогнат цифровия преход. Те допринасят за изпълнението на специфичните за държавата препоръки за 2019 г. и 2020 г. По-специално, засилването на пригодността за заетост чрез укрепване на цифровите умения (СДП 4, 2019 г.), подобряването на достъпа до работа от разстояние и насърчаването на цифровите умения и равния достъп до образование (СДП 2, 2020 г.), съсредоточаването на инвестициите върху екологичния и цифровия преход (СДП 3, 2020 г.) и свеждането до минимум на административната тежест за предприятията чрез подобряване на ефективността на публичната администрация и укрепване на цифровото управление (СДП 4, 2020 г.). Мерките, включени в плана, обхващат широкомащабното разгръщане на цифрова инфраструктура, цифровизацията на административните услуги, както и преразглеждането на нормативните условия относно дистанционната работа. Планът също така насърчава адекватността на уменията и обучението за възрастни с акцент върху цифровите умения. Това включва промени в регулаторните уредби за висшето и професионалното образование и обучение и разработването на онлайн платформа за учене за възрастни, свързана с публичните служби по заетостта. Заедно със съпътстващите реформи инвестициите имат за цел да подобрят благоприятната инвестиционна среда и уменията на българското население.

Очаква се планът да насърчи социалното приобщаване и да подобри достъпа до образование, обучението за възрастни и здравеопазването. Очаква се редица мерки в плана да допринесат за преодоляване на свързаните с това предизвикателства, набелязани в специфичните за държавата препоръки за 2019 г. и 2020 г., а именно, очаква се те да допринесат за: осигуряване на адекватна социална закрила и основни услуги за всички и укрепване на активните политики по заетостта и преодоляване на недостатъците в адекватността на схемата за минимален доход (СДП 2, 2020 г.); подобряване на пригодността за заетост чрез повишаване на уменията, включително цифровите умения, и повишаване на качеството, съответствието с нуждите на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението (СДП 4, 2019 г.); и подобряване на достъпа до интегрирани услуги по заетостта и социални услуги (СДП 4, 2019 г.). За да се насърчи социалното приобщаване, планът съдържа реформа на схемата за минимален доход с цел да бъде повишена нейната адекватност и разширен нейният обхват, както и мерки за подобряване на предоставянето и интегрирането на услугите в областта на заетостта и социалните услуги. Въпреки че се очаква реформата на минималния доход и правилата за допустимост да доведат до значителни повишения в равнището на социална закрила, все още има възможност за допълнителни подобрения, като се има предвид много ниската отправна точка. Редица мерки в плана, свързани с компонентите за местно развитие, транспорт и цифрова свързаност, също допринасят за разширяването на достъпа до основни

услуги като водоснабдяване, транспорт и цифрова комуникация. Съответните мерки в областта на образованието и обучението включват мерки за повишаване на адекватността на висшето образование, за да бъде запълнен недостигът на работна ръка на пазара на труда и насърчавани научните изследвания, както и курсове за цифрови умения за възрастни и платформа за обучение за възрастни. В плана е включена и реформа на задължителното предучилищно образование от четиригодишна възраст. Предвижда се и да бъдат изградени и обновени учебни заведения, за които се очаква да подобрят достъпа до образование.

В качеството си на един от секторите от решаващо значение за постигането на готовност за действие и устойчивост при кризи, за сектора на здравеопазването в плана е предвиден специален компонент. Налице са мерки, които се очаква да допринесат за преодоляване на предизвикателствата, свързани със здравеопазването, посочени в специфичните за държавата препоръки, а именно: мобилизиране на подходящи финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и за гарантиране на балансирано географско разпределение на здравните работници (СДП 1, 2020 г.), както и подобряване на достъпа до здравни услуги и справяне с недостига на здравни специалисти (СДП 4, 2019 г.). Очаква се подобреното предоставяне и предлагане на здравни услуги в цяла България да бъде постигнато чрез създаване на амбулатории за извънболнична помощ с акцент върху отдалечените райони без достъп до здравно обслужване на разумно разстояние, допълнени с мерки за справяне с недостига на здравни специалисти и тяхното географско разпределение, както и чрез подобряване на предоставянето на телемедицински услуги и изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха. Големите преки плащания от пациентите обаче не са засегнати в плана.

Планът обхваща също така мерки за реструктуриране и по-нататъшно развитие на екосистемата за научни изследвания и иновации, както и предоставяне на подкрепа за малките и средните предприятия. Тези мерки допринасят за изпълнението на специфичните за държавата препоръки от 2019 г. и 2020 г., а именно: инвестиционната икономическа политика да бъде съсредоточена върху научните изследвания и иновациите (СДП 3, 2019 г.) и рационализиране и ускоряване на процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа на малките и средните предприятия и самостоятелно заетите лица (СДП 3, 2020 г.). Тези мерки включват нова законодателна уредба за университетите, разработващи научни изследвания и иновации, както и нови инструменти за финансиране на научните изследвания. С тези мерки България създава по-последователна рамка за НИРД като двигател на бъдещия растеж. Очаква се също така мерките да допринесат за обединяването на националните ресурси и ресурсите на ЕС с цел да бъде преодоляна настоящата разпокъсаност на екосистемата. Планът съдържа и мерки, предназначени за привличане на промишлени инвестиции и подпомагане на малките и средните предприятия

да модернизират своите технологии и да преминат към екологосъобразни, кръгови и цифрови стопански практики.

Очаква се планът да допринесе за конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите в страната и за местното развитие. Това включва преразглеждане на управлението на водния и селскостопанския сектор, както и изграждане или обновяване на водоснабдителната и канализационната система. Освен това местното развитие следва да се насърчава чрез нов подход на регионалната политика и специални реформи, които се очаква да стимулират прякото участие на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове. Тези мерки допринасят за изпълнението на специфичната за държавата препоръка за съсредоточаване на икономическата политика, свързана с инвестициите, върху инфраструктурата за водите и отпадъците, като се вземат предвид регионалните различия (СДП 3, 2019 г.).

Всички мерки, съдържащи се в плана, ще спомогнат за цялостно справяне със социалните и икономическите предизвикателства и за повишаване на потенциала за растеж на икономиката по устойчив начин. Като се вземат предвид реформите и инвестициите, предвидени от България, нейният план се очаква да допринесе за ефективното справяне с всички или със значителна част от предизвикателствата, посочени в специфичните за държавата препоръки, или с предизвикателствата в други относими документи, официално приети от Комисията в рамките на европейския семестър. Планът представлява адекватен отговор на икономическото и социалното положение на България. Това оправдава рейтинг „А“ по критерия за оценка 2.2 в приложение V към Регламента за МВУ.

Таблица 6: Картографиране на предизвикателствата пред държавата, установени в специфичните за нея препоръки за периода 2019—2020 г., и компонентите в плана за възстановяване и устойчивост на България

Предизвикателства пред държавата (както е посочено в раздел 2)	Специфични за държавата препоръки (2019—2020 г.) и препоръки от европейския семестър	Компонент 1 — Образование и умения	Компонент 2 — Научни изследвания и иновации	Компонент 3 — Интелигентна индустрия	Компонент 4 — Нисковъглеродна икономика	Компонент 5 — Биоразнообразие	Компонент 6 — Устойчиво селско стопанство	Компонент 7 — Цифрова свързаност	Компонент 8 — Транспортна свързаност	Компонент 9 — Местно развитие	Компонент 10 — Бизнес среда	Компонент 11 — Социално включване	Компонент 12 — Здравеопазване
Достъпност, устойчивост и капацитет на здравните услуги, включително	2019.4.5, 2020.1.2							○	○	○			○

Предизвикателства пред държавата (както е посочено в раздел 2)	Специфични за държавата препоръки (2019—2020 г.) и препоръки от европейския семестър	Компонент 1 — Образование и умения	Компонент 2 — Научни изследвания и иновации	Компонент 3 — Интелигентна индустрия	Компонент 4 — Нисковъглеродна икономика	Компонент 5 — Биоразнообразие	Компонент 6 — Устойчиво селско стопанство	Компонент 7 — Цифрова свързаност	Компонент 8 — Транспортна свързаност	Компонент 9 — Местно развитие	Компонент 10 — Бизнес среда	Компонент 11 — Социално включване	Компонент 12 — Здравеопазване
справяне с недостига на здравни работници и намаляване на преките плащания от пациентите													
Социална закрила и основни услуги за всички, подобряване на социалните услуги и услугите по заетостта	2019.4.3, 2020.2.1							○	○	○		●	
Укрепване на активните политики по заетостта	2020.2.2	●										○	
Подобряване на достъпа до дистанционна работа	2020.2.3							●			○		
Популяризиране на цифровите умения и достъпа до образование	2019.4.1, 2020.2.4 2019.4.2, 2020.2.5	●											
Недостатъци на минималния доход	2019.4.4, 2020.2.6											●	
Ефективна подкрепа за малките и средните предприятия и за самостоятелно заетите лица	2020.3.1			●									
Инвестиции в екологичния и цифровия преход, по-специално в чисто и ефективно производство и употреба на енергия и ресурси	2019.3.3, 2020.3.5	○	○	●	●	○	○	●	○		●	○	○
Инвестиции в екологични инфраструктури	2019.3.3, 2020.3.6								●				

Предизвикателства пред държавата (както е посочено в раздел 2)	Специфични за държавата препоръки (2019—2020 г.) и препоръки от европейския семестър	Компонент 1 — Образование и умения	Компонент 2 — Научни изследвания и иновации	Компонент 3 — Интелигентна индустрия	Компонент 4 — Нисковъглеродна икономика	Компонент 5 — Биоразнообразие	Компонент 6 — Устойчиво селско стопанство	Компонент 7 — Цифрова свързаност	Компонент 8 — Транспортна свързаност	Компонент 9 — Местно развитие	Компонент 10 — Бизнес среда	Компонент 11 — Социално включване	Компонент 12 — Здравеопазване
Инвестиции в устойчив транспорт, постепенна декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони.	2019.3.2, 2020.3.7			○	●				●				
Ефективност на публичната администрация и укрепване на цифровото управление, ефективно функциониране на уредбата за несъстоятелност, както и на надзора и прилагането на рамката за борба с изпирането на пари	2019.2.8, 2019.2.4, 2019.3.4, 2020.4							○			●	○	
Корпоративно управлението на държавните предприятия	2019.1.2										●		
Съсредоточаване на икономическата политика, свързана с инвестициите, върху научните изследвания и иновациите	2019.3.1		●	○				○					
Подобряване на събирането на данъци чрез целенасочени мерки в области като данъчното облагане на горивата и труда*	2019.1.1												

Легенда: „●“ инвестициите и реформите в компонента преодоляват в значителна степен предизвикателството; „○“ Компонентът преодолява частично предизвикателството

* Постигнат е известен напредък по препоръката, но тази област не е обхваната от плана.

4.3. Потенциал за растеж, създаване на работни места, икономическа, институционална и социална устойчивост, европейски стълб на социалните права, смекчаване на въздействието на кризата, социално и териториално сближаване и конвергенция

Насърчаване на икономическия растеж и създаването на работни места

Планът има за цел да ускори икономическото възстановяване в България и да подобри дългосрочния растеж чрез амбициозна програма за инвестиции и реформи. В плана са включени мерки с потенциал да подобрят растежа, създаването на работни места и икономическата, социалната и институционалната устойчивост на България. Планът има също за цел да допринесе за прилагането на Европейския стълб на социалните права, включително чрез насърчаване на политики за укрепване на социалното приобщаване и за смекчаване на икономическото и социалното въздействие на кризата с COVID-19, като по този начин засили икономическото, социалното и териториалното сближаване и институционалната устойчивост.

Планът има за цел да подпомогне икономическия растеж и разкриването на работни места чрез редица инвестиции и реформи. Според българските органи се очаква предвидените в плана мерки да имат също значително положително икономическо въздействие през следващите години, както и в дългосрочен план. Според представеното от органите основният принос за икономическия растеж и заетостта се очаква да дойде от инвестициите и реформите в нисковъглеродната икономика и компонентите за интелигентната индустрия. Освен това компонентът „бизнес среда“ също следва да допринесе за засилването на икономическия растеж чрез подобряване на институционалната рамка, включително цифровизацията на публичната администрация и строителния сектор, както и чрез други реформи и инвестиции, предназначени за повишаване на ефективността и качеството на процесите в области като правосъдието, борбата с корупцията, управлението на държавните предприятия, борбата с изпирането на пари, процедурите по несъстоятелност, обществените поръчки и механизмите за одит и контрол.

Политиките, свързани с образованието и уменията, до голяма степен са насочени към постигане на целите за увеличаване на социално-икономическата устойчивост и повишаване на производителността чрез придобиване на умения, включително цифрови. Ключовите политики включват, наред с другото, укрепването на висшето образование с цел справяне с недостига на работна ръка, разработването на платформа за обучение за възрастни, свързана с публичните служби по заетостта, и изграждане на младежки центрове, насочени към приобщаването на младежите към пазара на труда, с акцент върху младежите от уязвими групи, включително ромите. Тези мерки следва да допринесат за повишаване на пригодността за заетост и на производителността на

работната сила, включително на уязвимите групи, като по този начин се засилва икономическият растеж.

Инвестициите и политиките в рамките на компонента за нисковъглеродна икономика имат за цел да намалят въглеродния отпечатък и енергийната интензивност на икономиката. Предвидените мерки следва да улеснят екологичния преход чрез подобряване на енергийната ефективност на жилищните, обществените и бизнес сградите, както и чрез насърчаване на производството на енергия от възобновяеми източници. Ключовите политики включват, наред с другото, схема за подкрепа на процеса на декарбонизация чрез съществени инвестиции и реформи с цел ускоряване на навлизането на възобновяеми енергийни източници, което да намали емисиите и замени въглищата, както и приключване на провежданата в момента реформа на пазара на електроенергия до постигането на пълна либерализация. В крайна сметка те следва да подобрят конкурентоспособността и потенциала за растеж на страната и да спомогнат за постигането на целите в областта на климата. Освен това политиките в рамките на компонента на нисковъглеродната икономика също ще доведат до дългосрочни положителни ефекти върху икономиката. Намаляването на разходите на потребителите и предприятията за енергия ще доведе до икономии на финансови ресурси, които ще бъдат налични за инвестиране в други сектори на икономиката или за повторни инвестиции. Планираните интервенции следва също така да повишат социалната устойчивост в много аспекти, като подобрят условията на живот на домакинствата и качеството на живот на населението, изразяващо се в намаляване на замърсяването на въздуха.

Инвестициите и политиките в рамките на компонента „Интелигентна индустрия“ имат за цел да подкрепят предприятията в двойния преход. Предвидените мерки следва да улеснят декарбонизацията на икономиката и да допринесат за привличането на промишлени инвестиции и за развитието на промишлените екосистеми, както и да подкрепят развитието на промишлени паркове и подобряването на тяхната инфраструктурна свързаност. Ключовите политики включват, наред с другото, механизъм за привличане на промишлени инвестиции и развитие на промишлени екосистеми и програма за публична подкрепа за развитието на промишлени райони, паркове и подобни територии. Те следва да допринесат за повишаване на производителността на българските предприятия.

Очаква се други компоненти да играят съществена роля за смекчаване на социалното въздействие на кризата с COVID-19. Такъв е по-специално е случаят със социалното приобщаване, където пандемията показва, че степента на устойчивост на сътресения на системите за социална закрила в страната не е достатъчна, за да се осигури в пълна степен адекватна подкрепа и помощ за всички групи в обществото, особено за уязвимите групи, както и за здравеопазването. Мерките по компонентите на плана за социално приобщаване и здравеопазване следва да допринесат за подобряване на цялостната система за социална подкрепа и за повишаване на устойчивостта на здравната система. По-конкретно, очаква се

това да бъде постигнато чрез реформа, допринасяща за преодоляване на недостатъците на схемата за минималния доход, с последици за намаляването на бедността и неравенствата, както и чрез мерки, насочени към достъпа на населението до качествено и навременно здравеопазване.

Инвестициите и политиките, свързани с научните изследвания и иновациите, имат за цел да осигурят благоприятна среда за реализирането на нови продукти и процеси и за развитието на иновативни предприятия. Това е ключово предварително условие за създаването на високотехнологична промишлена база, която ще тласне икономиката към по-висока траектория на растеж. Ключовите политики включват, наред с другото, нова структура на управление и законодателна уредба за научни изследвания и иновации, както и инструменти за финансиране на научните изследвания. В крайна сметка това ще спомогне за преодоляването на значителната разлика в сравнение със средните разходи на ЕС за научни изследвания и ще се подобри способността за задържане и привличане на таланти, което ще засили конкурентоспособността на страната, а оттук и икономическия растеж.

Политиките и инвестициите, свързани с цифровата свързаност, имат за цел да се увеличат инвестициите в цифровата инфраструктура с висок капацитет. Те следва да допринесат за увеличаване на покритието и да гарантират равен достъп до широколентови услуги, проправяйки пътя за цифровия преход. Подобряването на капацитета за предаване и обработка на данни следва да доведе до положителни ефекти по отношение на социалното приобщаване, електронното управление, ефективността на публичната администрация и намаляването на административната тежест за предприятията. Те ще допринесат положително за повишаване на икономическата ефективност и производителността.

Политиките и инвестициите, свързани с транспорта, имат за цел да повишат устойчивостта на транспортния сектор чрез намаляване на неговия въглероден отпечатък и подобряване на безопасността по пътищата. Мерките по този компонент ще бъдат от ключово значение в контекста на екологичния преход, като се има предвид значителният дял на транспортния сектор в емисиите на парникови газове. Това ще бъде постигнато чрез създаването на законодателна уредба (законът за насърчаване на електрическата мобилност), както и чрез редица инвестиции, предназначени да модернизират и цифровизират обществения транспорт чрез придобиване на подвижен състав с нулеви емисии, внедряване на Европейската система за управление на железопътното движение или изграждане на нов участък от метрото в София. Мерките за безопасност по пътищата следва да доведат до намаление с 50 % на опасните за пътната безопасност участъци. В резултат на това ще се повиши цялостната мобилност на населението, а това ще стимулира търговията, развитието на промишлеността и икономическия растеж.

Карта 2: Стилизираны симуляции на въздействието на NextGenerationEU (NGEU) с модела QUEST — България

Симулациите на модели, извършени от Комисията по модела QUEST, показват, че икономическото въздействие на NGEU в България би могло да доведе до увеличение на БВП с между 1,9 % и 3 % до 2026 г. След 20 години БВП може да бъде с 1,1 % по-висок. Положителните странични ефекти представляват важна част от това въздействие.

Според тези симуляции това би довело до 36 000 допълнителни работни места. Трансграничните странични ефекти (БВП) възлизат на 0,6 п.п. през 2026 г., което показва добавената стойност на синхронизираните разходи между държавите членки (ред 2). Дори да се предположи, че половината от разходите не са продуктивни, това все пак води до значително въздействие (ред 3).

Таблица 1: Резултати от симулация по модела QUEST (процентно отклонение на равнището на реалния БВП в сравнение с хипотеза без NGEU, при условие че средствата се отпускат линейно на период от 6 години)

Сценарий	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2040
Базов сценарий	1,5	2,5	2,5	2,6	2,8	3,0	2,2	1,5	1,6	1,7	1,1
<i>от които странични ефекти</i>	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1
Ниска производителност.	1,2	2,1	1,9	1,8	1,9	1,9	1,1	0,3	0,5	0,5	0,5

Този стилизиран сценарий не включва възможното положително въздействие на структурните реформи, което може да бъде съществено. Сравнителен анализ, основан на модели, показва, че предприемането на структурни реформи, водещи до намаляване наполовина на разликата спрямо държавите с най-добри резултати по показателите за структурните реформи, би могло да увеличи БВП в България с 9 % за 20 години, което съответства на констатациите за средната стойност в ЕС.

Поради разликите в допусканията и методиката резултатите от тази стилизирана оценка не могат да бъдат сравнявани пряко с числата, докладвани в глава 4 от плана на България.

Укрепване на социалното сближаване

Очаква се реформите и инвестициите в образованието и уменията да преодолеят трайния и значителния недостиг на умения. Тези мерки създават условия за повишаване на икономическата и социалната устойчивост и са мощен инструмент за социално приобщаване. Българското население се характеризира със сравнително висок процент нискоквалифицирани лица и слабо участие на населението (25—64 г.) в обучението през целия живот — 2,0 % през 2019 г., докато за ЕС-28 то е 11,3 % . Освен това делът на хората с поне основни цифрови умения е около 29 % от българското население на възраст 16—74 години, докато средната стойност за ЕС е 56 % . Едва 11 % от лицата притежават умения над основните, което е една трета от средната стойност за ЕС. За да се подобри това положение, в плана се съдържа важен компонент за образование и умения, който се очаква

да доведе до дълбоки структурни промени в българската образователна система. Засилените политики в областта на образованието и уменията, включително в областта на цифровите технологии, ученето през целия живот и професионалното обучение следва да допринесат за справяне с предизвикателствата пред България в тази област. Предвидени са и важни реформи и инвестиции по компонентите за научните изследвания и иновациите и цифровата свързаност с цел допълнително намаляване на недостига на умения.

България е изправена пред съществено предизвикателство, свързано с неравенството между половете по отношение на равнището на заетост. През 2020 г. равнището на пригодност за заетост за групата между 20 и 64 години е с 8,9 п.п. по-високо при мъжете. Очаква се планът да подобри цялостната пригодност за заетост на населението чрез хоризонтално насърчаване на равните възможности, което да доведе до укрепването на по-приобщаващ и устойчив пазар на труда. Планът обхваща също инвестициите в детски градини и реформа на задължителното включване на децата от 4-годишна възраст в предучилищното образование, което следва да благоприятства участието на жените на пазара на труда.

България възнамерява да промени рамката на регионалната политика и да насърчи местното развитие. През годините след присъединяването на страната към ЕС вътрешнорегионалните различия се задълбочиха значително. Освен това оста между градските и селските райони показва, че различията в регионалното развитие продължават да бъдат предизвикателство. За да се подобри тази ситуация, планът съдържа важни мерки за пререструктуриране на регионалната политика чрез насърчаване на прякото участие на местните общности в управлението на средствата от европейските фондове и инструменти. Това следва да засили тяхната роля в подготовката и изпълнението на интегрирани териториални стратегии и проекти, което да доведе до по-голяма ефективност на политиката. Няколко региона трябва да се справят с недостига на питейна вода, като осигурят нови и/или резервни водоизточници за населението. Голяма част от населението е с относително ниски доходи, поради което разходите за услуги в сектора трябва да останат социално устойчиви. Наред с новия подход за регионално развитие, в плана се предвижда реформата във водния сектор да продължи чрез подобряване на регулаторната среда. Тези мерки следва да повишат конкурентоспособността и устойчивото развитие на регионите в страната, както и да насърчат местното развитие.

Очаква се планът да подобри ефективността, адекватността и обхвата на системата за социално подпомагане. България е изправена пред структурни предизвикателства в областта на социалното приобщаване. Бедността, социалното изключване и неравенствата в доходите достигат много високи равнища. Тези показатели, наблюдавани чрез набора от социални показатели, придружаващ Европейския стълб на социалните права, подчертават необходимостта от допълнителни усилия за намаляване на социалните неравенства и за постигане на по-приобщаващ растеж (вж. каре 3). Относителният дял на хората, изложени на риск от бедност, е сред най-големите в ЕС. Рискът от бедност е значително по-голям за

някои от най-уязвимите групи от населението. През 2020 г. значителна част от населението, надхвърлило трудоспособната възраст (над 65 г.), е било изложено на риск от бедност или социално изключване и малко под една трета от това население е страдало от тежки материални лишения. Предвидените в плана мерки са насочени към повишаване на ефективността, адекватността и обхвата на системата за социално подпомагане чрез въвеждане на цялостен подход за предоставяне на социална подкрепа на лица и семейства от уязвими групи и чрез кодифициране на социалното законодателство. Сред ключовите политики са отстраняването на недостатъците в адекватността на схемата за минимален доход, завършването на реформата в областта на социалните услуги и инвестициите, предназначени за модернизиране на предоставянето на дългосрочни грижи за възрастните хора и хората с увреждания.

Каре 3: Предизвикателства пред заетостта, уменията и социалната политика в контекста на набора от социални показатели, придружаващ Европейския стълб на социалните права

Наборът от социални показатели показва възстановяване на пазара на труда, но цялостните резултати остават по-слаби в сравнение с предкризисния период.

Набор от социални показатели за БЪЛГАРИЯ						
Равни възможности и достъп до пазара на труда	Лица, преждевременно напуснали системата за образование и обучение (% от населението на възраст 18—24 години) (2020 г.)					
	Равнище на цифровите умения на лицата (2019 г.)					
	Незаети с работа, учене или обучение младежи (% от цялото население на възраст 15—29 години) (2020 г.)					
	Разлика в заетостта между жените и мъжете (2020 г.)					
	Квнтилно съотношение на доходите (S80/S20) (2020 г.)					
Динамични пазари на труда и справедливи условия на труд	Равнище на заетост (% от населението на възраст 20—64 години) (2020 г.)					
	Равнище на безработица (% от населението на възраст 15—74 години) (2020 г.)					
	Дълготрайна безработица (% от населението на възраст 15—74 години) (2020 г.)					
	Растеж на БРПД на глава от населението (2020 г.)					
Социална закрила и приобщаване	Лица, изложени на риск от бедност или социално изключване (в %) (2020 г.)					
	Изложени на риск от бедност или социално изключване за децата (в%) (2020 г.)					
	Въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността, (2020 г.)					
	Разлика в заетостта между хората без увреждания и хората с увреждания (2020 г.)					
	Дял на лицата, за които жилищните разходи са тежест (2020 г.)					
	Децата на възраст до 3 години, за които се полагат професионални грижи (2020 г.)					
	Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (2020 г.)					
Критична ситуация	Необходимо е наблюдение	Слабо, но с подобрения в стойности	Добро, но в наблюдение	Средно	По-добро от средното	Силно директивите с най-добри резултати

Актуализация от 13 януари 2022 г. Диржавите членки се класифицират в набора от социални показатели съгласно статистическа методика, съгласувана с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила. В този набор едновременно са разглеждани равнищата и промените на показателите в сравнение със съответните средни стойности за ЕС и държавите членки се класифицират в седем категории. За повече подробности относно методиката, моля, напразете справка с предложението за Съвместен доклад за заетостта за 2021 г., COM (2020) 744 final; NEET: незаети с работа, учене или обучение; БРПД: брутен разполагаем доход на всяко домакинство.

Равнището на заетост беше 73,4 % през третото тримесечие на 2021 г., с 0,7 п.п. под равнището от предходната година и под средното за ЕС (73,6 %) на фона на очакванията населението в трудоспособна възраст да намалее с 12,5 % до 2030 г. При нискоквалифицираните лица равнището на заетост (48,1 % през 2020 г.) остава доста под средното за ЕС (55 %) и е значително по-ниско (39 п.п.), отколкото при високвалифицираните лица. Освен това делът на младите хора (на възраст 15—29 години), които не участват в никаква форма на заетост, образование или обучение (NEET), е голям (18,1 % през 2020 г. в сравнение с 13,8 % средно за ЕС). В същото време равнището на заетост на работниците на възраст 55—64 години постоянно нараства (от 54,5 % през 2016 г. на 64,2 % през 2020 г.), надвишавайки средната стойност за ЕС (59,6 %). Разликата в заетостта на хората с увреждания е значително над средната за ЕС (33 п.п. спрямо 24,5 п.п.), като равнището на заетост на хората с увреждания през 2020 г. е 43,1 % в сравнение с 76,1 % при хората без увреждания. През 2020 г. едва 47 % от ромите са упражнявали някаква форма на платена работа.

Наборът от социални показатели откроява също социалните предизвикателства, включително

високите равнища на неравенство по отношение на доходите и риска от бедност или социално изключване. През 2020 г. доходите на най-богатите 20 % от населението са били почти осем пъти по-високи от тези на най-бедните 20 %. През 2020 г. дялът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е бил 33,6 % — сред най-големите в ЕС. Този дял е дори по-голям при децата (36,2 %), възрастните хора (над 65 г., 49,5 %), хората с увреждания (52,3 %) и ромите (79,4 % през 2019 г.). 14,4 % от българското население е изразходвало 40 % или повече от доходите на съответните домакинства за жилища (т.е. прекомерни жилищни разходи) в сравнение със средно 10 % от населението в ЕС. В ЕС България отчита едно от най-слабите въздействия на социалните трансфери (различни от пенсиите) върху намаляването на бедността (20,4 % през 2020 г.), което е доста под средното за ЕС (32,7 %). Продължават да са налице пропуски по отношение на достъпа до социална закрила, особено за самостоятелно заетите лица и работниците с нестандартни форми на заетост. Освен това системата на здравеопазването продължава да е изправена пред предизвикателства, свързани с достъпността, ефективността и устойчивостта. Достъпът до професионални услуги за дългосрочни грижи също е ограничен, а финансирането на системата е крайно недостатъчно. Покритието на домашните грижи за възрастни хора е едно от най-слабите в ЕС (11,6 % спрямо 28,6 % в ЕС през 2019 г.), а неудовлетворените потребности от медицински грижи за тази възрастова група са значително по-големи от средните за ЕС (67,5 % спрямо 46,5 % в ЕС през 2019 г.).

Ниските равнища на основните и цифровите умения и слабото участие на възрастните в обучението представляват важни предизвикателства пред България, включително с оглед на неблагоприятните демографски тенденции и съпътстването на справедливия екологичен и цифров преход. Процентът на участие на деца на възраст под 3 години в професионални детски заведения е бил 15 % през 2020 г., което е доста под средното за ЕС (32,3 %). Процентът на преждевременно напускащите училище е бил 12,8 % през 2020 г., което е над средното за ЕС (9,9 %). Предизвикателството е особено сериозно в някои региони и сред групите в неравносложно положение, особено ромите. Само 29 % от населението (16—74 г.) и 57 % от младите българи (16—19 г.) съобщават за основни или по-високи равнища на цифрови умения в сравнение със съответно 56 % и 82 % в ЕС. Участието на възрастните в процеса на учене (25—64 г.) е било доста под средното за ЕС през 2020 г. (1,6 % спрямо 9,2 %).

Планът включва мерки за насърчаване на наличието на цифрови инфраструктури, достъпа до дистанционна работа и подобряването на цифровите умения, което подкрепя както цифровия, така и екологичния преход. Включените в плана мерки обхващат широкомащабното внедряване на цифрова инфраструктура, цифровизацията на административните услуги, както и преразглеждането на нормативните условия относно дистанционната работа. Планът също така насърчава адекватността на уменията и обучението за възрастни с акцент върху цифровите умения. Това включва промени в

регулаторните уредби за висшето и професионалното образование и обучение и разработването на онлайн платформа за обучение за възрастни, свързана с публичните служби по заетостта. Съответните мерки в областта на образованието и обучението включват повишаване на адекватността на висшето образование с цел справяне с недостига на работна ръка и насърчаване на научните изследвания с оглед на постигането на напредък по отношение на цифровия и екологичния преход. Заедно със съпътстващите реформи инвестициите имат за цел да подобрят благоприятната инвестиционна среда и уменията на българското население. Интервенциите в рамките на ЕСФ + ще се съсредоточат и върху укрепването на качеството и приобщаващия характер на образованието и обучението, както и върху достъпа до заетост, повишаването на квалификацията и преквалификацията. Ползните взаимодействия между Механизма за възстановяване и устойчивост и другите фондове на ЕС ще помогнат на България да постигне водещата цел на ЕС за 2030 г. по отношение на уменията.

Очаква се планът да подобри достъпа до образование, учене за възрастни и здравеопазване и да насърчи социалното приобщаване. Подобреният достъп до образование ще е в резултат на инвестиции в образователни инфраструктури, повече възможности за учене, включително онлайн курсове, и задължителното включване на 4-годишните в образователната система, което ще има последици за участието на жените на пазара на труда. Що се отнася до здравеопазването, очаква се да бъде постигнат по-широк достъп чрез изграждане на амбулатории за извънболнична помощ, подобряване на предоставянето на телемедицински услуги, изграждане на система за оказване на спешна медицинска помощ по въздуха, както и чрез мерки за справяне с недостига на здравни специалисти, включително тяхното небалансирано географско разпределение. Като част от плана България планира да реформира подпомагането на минималния доход, като по този начин ще укрепить мрежите за социална сигурност, които, в съчетание с по-ефективно активиране, допринасят за усилията, насочени към постигането на водещата цел на ЕС за 2030 г. за намаляване на бедността. Данните от набора от социални показатели показват също, че трябва да бъде засилено предоставянето на по-персонализирани социални услуги и услуги по заетостта, особено за уязвимите и слабо представените групи (напр. хората с увреждания и ромите). За да се насърчи социалното приобщаване, планът включва и мерки за подобряване на предоставянето и интегрирането на услугите в областта на заетостта и социалната сфера, както и за модернизиране на дългосрочните грижи с акцент върху хората с увреждания и възрастните хора. В контекста на средствата от други фондове на ЕС, а именно ЕСФ и ЕФРР, България ще инвестира също в действия за подобряване на капацитета и ефективността на публичните служби по заетостта и за по-качествени социални услуги.

Намаляване на уязвимостта и повишаване на устойчивостта

Планът има за цел да отстрани проблемите с върховенството на закона В плана се предлага амбициозна програма за реформи с цел подобряване на функционирането на съдебната система и органите за борба с корупцията. В него са предвидени също реформи и инвестиции в борбата с изпирането на пари, обществените поръчки, защитата на лицата, сигнализиращи за нередности, регулирането на лобирането, електронното управление и почтеността на държавните служители. Очаква се тези мерки да засилят борбата с корупцията и организираната престъпност и да подобрят бизнес средата и националната сигурност. Те също така имат за цел да засилят общественото доверие в публичните системи и институции, което е от съществено значение за способността на страната да се справя с различни предизвикателства.

В плана се разглеждат слабостите, свързани с екологичния преход и опазването на околната среда, и се цели подобряване екологичната устойчивост. България се ангажира със закон/стратегия за постепенното извеждане на въглищата чрез бързо навлизане на възобновяеми енергийни източници. Очаква се инвестициите в енергийно саниране на сгради и възобновяеми енергийни източници да намалят енергийните нужди с поне 30 %. Освен че са насочени към екологичната уязвимост, тези мерки, съчетани с реформите за справяне с енергийната бедност, допринасят и за икономическата и социалната устойчивост на икономиката, като ограничават зависимостта от вноса на енергия и намаляват разходите за енергия за предприятията, домакинствата и администрацията. Друго предизвикателство, свързано с екологичния преход, което е разгледано в плана, е въпросът за устойчивата мобилност. Проблемът с високата въглеродна интензивност на транспорта в България ще бъде решен с инвестиции в електрически подвижен състав, разширяването на софийското метро и насърчаването на мобилността с електрически автомобили чрез изграждането на 10 000 зарядни станции. За други слабости, свързани с устойчивото използване на ресурсите, като например управлението на водите и отпадъците, кръговата икономика, биологичното разнообразие и устойчивото селско стопанство, са предвидени частични решения чрез комбинация от инвестиции и реформи в тези области.

България се стреми да преодолее предизвикателствата, свързани с различните аспекти на цифровата трансформация, чрез всеобхватен пакет от мерки. Инвестициите в широколентовото покритие в изоставашите райони имат за цел да намалят създалото се цифрово разделение, а оттам и уязвимостта на неравномерното териториално разделение. В плана акцент е поставен и върху повишаването на цифровите умения в училище и в обучението за възрастни. В него се съдържат и мерки за подпомагане на предприятията да адаптират своите дейности към цифровата среда. Тези мерки не само намаляват основните уязвимости в областта на цифровите технологии, но и повишават устойчивостта на икономиката като цяло. Що се отнася до обществените услуги и другите ключови сектори, предвижда се амбициозно надграждане спрямо сегашното равнище на цифровизация,

например електронното управление, оперативната съвместимост на ключовите регистри, цифровизацията на пощенските служби, електронното правосъдие, цифровизацията на здравеопазването, услугите по заетостта и тези за социална закрила, енергийните и транспортните услуги, строителния сектор и селското стопанство. Тези мерки имат потенциала да намалят разходите, да повишат качеството и навременността на услугите и да подобрят прозрачността и конкуренцията. Основният приоритет на киберсигурността е намерил място и в много от посочените по-горе мерки, което допринася за укрепване на цифровата устойчивост в тези области.

Очаква се някои от планираните реформи и инвестиции в областта на образованието, обучението и уменията да подобрят устойчивостта, като повишат адекватността на уменията спрямо нуждите на пазара на труда. Планът съдържа цялостна реформа в системите за образование и обучение, включваща професионалното образование, както и инвестиция в платформа за насърчаване на повишаването на квалификацията и преквалификацията на българското население, която да помогне на работната сила да придобие съответните умения, включително цифрови. Очаква се тези мерки, заедно с реформата на екосистемата за научни изследвания и иновации, да укрепят уменията, необходими на пазара на труда, и да насърчат производителността, което следва да окаже трайно въздействие върху устойчивостта на пазара на труда в България.

Подобреният достъп до здравни и социални услуги и подобрената социална закрила също се очаква да повишат цялостната устойчивост. Очаква се реформите и инвестициите в здравеопазването да засилят ефективността и достъпността на сектора на здравеопазването, като поставят акцента върху неравномерното разпределение на достъпа до здравно обслужване в страната. Това включва инвестиции в амбулатории за извънболнична помощ и реформа, насочена към недостига на здравни специалисти в районите с недостатъчно обслужване. Освен това планът съдържа реформа на социалните услуги, включително дългосрочните грижи, и на схемата за минимален доход, които се очаква да подобрят приобщаващия характер, адекватността и ефективността на системата за социална закрила в България.

Сближаване и конвергенция

Различни компоненти на плана имат за цел намаляване или преодоляване до известна степен на социалните, икономическите и териториалните различия между регионите в България. Социалните аспекти на тези различия са свързани главно с компонент 11 „Социално включване“ и компонент 12 „Здравеопазване“ от плана. България е изправена пред много високи равнища на неравенство по отношение на доходите и риск от бедност или социално изключване, като тези равнища са още по-високи за децата, възрастните хора, хората с увреждания и ромите. В същото време достъпът до социална закрила е ограничен и системата на здравеопазването среща предизвикателства, свързани с достъпността,

ефективността и устойчивостта. Инвестициите и реформите в областта на социалното включване са насочени към подобряване на социалната закрила и предоставянето на услуги, включително реформа на схемата за минимален доход. Необходими са обаче още усилия за допълнително намаляване на постоянно високите равнища на бедност в страната. Допълнителното укрепване на мрежите за социална сигурност може да допринесе за постигането на целта на ЕС за намаляване на бедността до 2030 г.

Инвестициите и реформите, ориентирани към сближаване, присъстват в няколко раздела на плана на България. Компонент 1 „Образование и умения“ има териториално измерение по отношение на модернизацията на учебните заведения и създаването на центрове за личностно развитие на младите хора. Компонент 3 „Интелигентната индустрия“ предвижда инвестиции в различни региони на страната. Компонент 4 „Нисковъглеродна икономика“ има силен териториален подход по отношение на подкрепата за сградния фонд при постигането на енергийна ефективност, но също така и по отношение на инвестициите в инфраструктура. Очаква се с плана да бъде подкрепено устойчивото саниране на жилищни сгради в цялата страна, а следователно и извън големите градове. Тези усилия следва да допринесат за подобряване на перспективите за регионална заетост в строителния сектор в различните региони. Въпреки че България е най-енергоемката икономика в ЕС и нейните емисии на CO₂ в сравнение с БВП остават най-високи в Европа, концентрацията на въглищни електроцентрали оправдава целенасочени мерки на местно равнище за подпомагане на регионите с най-голям брой лица, засегнати от климатичния преход. Компоненти 7 и 8 предвиждат съответни териториални и местни интервенции по отношение на цифровата и транспортната свързаност. Подобряването на цифровата свързаност чрез разгръщането на широколентовия достъп и осигуряването на достъп до услуги в отдалечените райони оказва значително въздействие по отношение на териториалното сближаване. Транспортният компонент обхваща няколко района на страната, особено в северните, централните и западните области, в съответствие със стратегическото значение на по-добрата свързаност на страната и коригирането на настоящото изкривяване в полза на южните области, и особено столичната област. От друга страна, основна цел на цифровата свързаност е да се преодолеят териториалните дисбаланси, свързани с проникването на широколентовия достъп. Освен това са планирани конкретни инвестиции за обхващане на по-малки агломерации в цялата страна (в компонент 9 „Местно развитие“) и в селските райони и защитените зони по „Натура 2000“ чрез компонентите за биологично разнообразие и устойчиво селско стопанство. Компонент 10 относно бизнес средата включва мерки за цифровизация на съдебната система с цел да се даде възможност за дистанционни съдебни заседания и електронно подаване на документи. Компонент 12 „Здравеопазване“ предвижда създаването на клиники за амбулаторно лечение в отдалечените райони и установяването на система за въздушна линейка, като по този начин се подобрява покритието на здравното осигуряване на цялата територия.

Българският план включва пакет от реформи и инвестиции за подобряване на производителността. Няколко компонента са насочени към някои от първопричините, допринесли за ниската конкурентоспособност на България, която възпрепятства приближаването към средната стойност за ЕС за БВП на глава от населението. По-специално компонентите за обучение и умения, интелигентна индустрия, устойчив транспорт и бизнес среда и инвестициите и реформите, планирани в компонентите за нисковъглеродна икономика и цифрови технологии, биха могли да допринесат за повишаване на производителността и постигане на целите на климатичния и цифровия преход. Въпреки това в голяма част от страната все още липсват инвестиции в ключови активи, като транспортната инфраструктура и човешкия капитал, което е причина за ниските резултати в областта на иновациите. Използването на ИКТ е слабо, а различията се дължат и на разликите в производителността на труда, демографската ситуация и образователното равнище. Мерките по тези компоненти, макар и да са в правилната посока, може да се наложи да бъдат допълнени от реформи и инвестиции, които допълнително повишават трудовите умения, насърчават иновациите и укрепват публичната администрация и институционалния капацитет.

Като се имат предвид всички реформи и инвестиции, предвидени от България, се очаква нейният план да окаже голямо въздействие за укрепването на потенциала за растеж, създаването на работни места и икономическата, социалната и институционалната устойчивост на съответната държава членка, за прилагането на Европейския стълб на социалните права, включително чрез насърчаване на политиките за децата и младите хора, както и за смекчаване на икономическото и социалното въздействие на кризата във връзка с COVID-19, като при това засилва икономическото, социалното и териториалното сближаване и конвергенцията в рамките на Съюза. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.3 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.4. Принцип за ненанасяне на значителни вреди

В Регламента за МВУ се посочва, че никоя от мерките, включени в плана, не следва да води до значителни вреди за която и да е от шестте екологични цели по смисъла на член 17 от Регламента за таксономията¹⁴. В съответствие с Регламента за МВУ и техническите насоки относно прилагането на принципа за ненанасяне на значителни вреди съгласно Регламента за МВУ (2021/C58/01; „Технически насоки за ненанасяне на значителни вреди“) държавите членки предоставят оценка за „ненанасяне на значителни вреди“, въз основа на която Комисията оценява дали всяка мярка (т.е. всяка реформа и всяка инвестиция), включена в плановете, е в съответствие с принципа за ненанасяне на

¹⁴ Шестте екологични цели включват 1) смекчаване на изменението на климата, 2) адаптиране към изменението на климата, 3) устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси, 4) кръгова икономика, 5) предотвратяване и контрол на замърсяването и 6) защита и възстановяване на биоразнообразието и екосистемите.

значителни вреди. Спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди е необходимо условие, за да може Комисията да оцени положително плана. България е включила задоволителна оценка относно принципа за ненанасяне на значителни вреди за всяка мярка в своя план и е предоставила повече подробности, когато е уместно, в съответствие с образеца, предоставен от Комисията, и в съответствие с техническите насоки относно принципа за ненанасяне на значителни вреди. На тази основа Комисията оцени дали и как всяка мярка в плана на България е в съответствие с принципа за ненанасяне на значителни вреди.

Всяка оценка за ненанасяне на значителни вреди следва двуетапен подход. На първия етап се оценява дали съществува риск дадена мярка да нанесе значителни вреди на една или повече от екологичните цели. В някои случаи в оценката се стига до заключението, че няма риск от значителни вреди, като в този случай мярката се оценява като съответстваща на тази цел на регламента. В случаите, когато анализът идентифицира риск за конкретна екологична цел, като втори етап се извършва по-подробна оценка, при която България доказва липсата на значителни вреди.

България гарантира, че не се нанасят значителни вреди на екологичните цели чрез подбор или разработване на мерки, които са в съответствие с принципа за ненанасяне на значителни вреди, и чрез доказване на спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди като част от оценката относно принципа за ненанасяне на значителни вреди. Чрез подбора на мерки, които или допринасят съществено за постигането на екологичните цели, или нямат или имат незначително предвидимо въздействие върху екологичните цели, много от мерките в плана на България могат да се считат за съответстващи на принципа за ненанасяне на значителни вреди от самото начало (напр. някои мерки в областта на образованието и обучението, пазара на труда, публичната администрация и правосъдието и цифровизацията). Други мерки са предназначени да гарантират спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди, включително схеми за широка подкрепа (напр. програмата за икономическа трансформация, програмата за индустриални паркове и Фонда за насърчаване на технологичния и екологичния преход на селското стопанство). За мерките, изискващи „оценка по същество на принципа за ненанасяне на значителни вреди“ съгласно Техническите насоки за ненанасяне на значителни вреди (напр. устойчива мобилност, енергийна ефективност и инвестиции в енергия от възобновяеми източници), България е предоставила доказателства и уверения, че мерките не водят до значителни вреди за нито една от шестте екологични цели.

България е поела ангажимент да прилага хоризонтално в целия план редица изисквания за ненанасяне на значителни вреди. Например във всички мерки, които включват саниране на сгради, се изисква съответствие с Директива 2010/31/ЕС относно енергийните характеристики на сградите и Директива (ЕС) 2018/844. Превозните средства, които трябва да бъдат доставени, трябва да отговарят на високи екологични стандарти, например <50 g CO₂ емисии на километър за лекотоварните пътни превозни средства. За

превозните средства със специално предназначение следва да се подкрепи най-добрата налична технология в тази категория превозни средства (например за хеликоптери, които се закупуват в рамките на компонента за здравеопазване). Нито една от инвестициите и реформите, включени в плана, не се очаква да засегне, нито да окаже значително въздействие върху зоните и видовете, защитени от съответното национално законодателство, мрежата от защитени зони „Натура 2000“, обектите от световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО и ключовите зони на биологично разнообразие. Когато е уместно, ще се гарантира спазването на стратегическата екологична оценка/оценките на въздействието върху околната среда/подходящите оценки, като ще бъдат взети предвид резултатите от съответните оценки.

Когато е необходимо, изискванията на оценката относно принципа за ненанасяне на значителни вреди са заложи в разработката на мярката и са посочени в ключов етап или цел на мярката. Например българският план включва някои широкообхватни мерки, обхващащи различни сектори и дейности, които са предназначени да съответстват на принципа за ненанасяне на значителни вреди (в съответствие с техническите насоки (2021/C58/01). Те включват мерки като програмата за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове и подобряване на тяхната инфраструктурна свързаност и програмата за икономическа трансформация в рамките на компонента „Интелигентна индустрия“, както и фонда за насърчаване на технологичния и екологичния преход на селското стопанство. Разпоредбите и ключовите етапи, свързани с тези мерки, налагат въвеждането на подходящи критерии при разработването на заданието на поканите за представяне на предложения или поканите за изразяване на интерес. Заданието следва да гарантира, че всички проекти, избрани по тези покани, са в съответствие с принципа за ненанасяне на значителни вреди, като в рамките на поканите за представяне на предложения се предотвратява подбора на дейности, които биха могли да навредят значително на екологичните цели (например дейности, свързани с изкопаеми горива, дейности над референтните показатели на СТЕ за безплатно разпределяне на квоти, депа за отпадъци и инсталации за изгаряне на отпадъци, наред с другото). За дейностите в рамките на схемата за търговия с емисии, при които намаленията на емисиите не са значително по-ниски от съответните целеви показатели, се очаква да бъде предоставено обяснение защо това равнище на намаляване на емисиите не може да бъде постигнато.

Като се вземе предвид оценката на всички предвидени мерки, никоя от мерките за изпълнение на реформите и инвестиционните проекти, включени в плана на България, не се очаква да нанесе значителни вреди на екологичните цели по смисъла на член 17 от Регламент (ЕС) 2020/852 („принцип за ненанасяне на значителни вреди“). Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.4 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.5. Екологичен преход

Цел в областта на климата

Планът на България правилно следва методиката за проследяване на разходите в областта на климата, определена в приложение VI към Регламента за МВУ. За повечето мерки в него се определят областите на интервенция и съответните коефициенти за изчисляване на подкрепата за целите в областта на климата. Изборът на области на интервенция за климатичния преход е добре обоснован и отразява естеството, акцента, целта или очаквания резултат от инвестициите.

Следва да се отбележи, че:

- мерките по плана често се състоят от няколко подмерки — за тези мерки в плана се посочва област на интервенция за всяка подмярка и се изчислява приносът в областта на климата на равнище подмярка;
- когато е уместно, ключовите етапи и целите включват спецификации, които гарантират, че са изпълнени изискванията на дадена област на интервенция (например, когато се използва област на интервенция 025a — „Санитарне на съществуващия жилищен фонд с цел повишаване на енергийната ефективност, демонстрационни проекти и помощни мерки, съответстващи на критериите за енергийна ефективност“, в цел се посочва, че мярката трябва да постигне условията в областта на интервенцията, т.е. средно най-малко средно равнище на санитарне, както е определено в Препоръка (ЕС) 2019/786 на Комисията относно санитарнето на сгради;

Мерките в плана в подкрепа на целите във връзка с изменението на климата възлизат на 3 696 милиона евро, което представлява 58,9 % от общата сума в размер на 6,27 милиарда евро, отпусната по плана. Десет от дванадесетте компонента на плана включват разходи, които допринасят за целите в областта на климата — най-вече за нисковъглеродната икономика, устойчивия транспорт и интелигентната индустрия. С общо 2 612,5 милиона евро най-големият принос на плана в областта на климата е резултат от компонента за нисковъглеродна икономика.

Таблица 7: Принос към целите в областта на климата по компоненти

Компонент	Общо разходи (млн. евро)	Принос за целите, свързани с климата (млн. евро)	Дял на приноса за целите, свързани с климата
1. Образование и умения	733,53	110,92	15,1 %
2. Научни изследвания и иновации	211,28	8,18	3,9 %
3. Интелигентна индустрия	800,67	181,07	22,6 %
4. Нисковъглеродна икономика	2612,51	2612,51	100 %
5. Биологично разнообразие	47,53	19,01	40 %
6. Устойчиво селско стопанство	233,83	85,45	36,5 %

7. Цифрова свързаност	385,22	4,09	1,1 %
8. Устойчив транспорт	665,79	552,18	82,9 %
9. Местно развитие	211,11	23,09	10,9 %
10. Бизнес среда	188,08	0	0 %
11. Социално включване	440,38	96,76	22 %
12. Здравеопазване	367,96	0	0 %

Екологичен преход

Очаква се мерките в плана на България да допринесат ефективно за екологичния преход и за справяне с произтичащите от него предизвикателства. Планът подкрепя целите на България за декарбонизация и енергиен преход, като изпълнява специфичната за държавата препоръка по отношение на приноса за „постепенна декарбонизация на икономиката“.

„Инвестициите и реформите в областта на енергетиката и климата, предвидени в плана, са в съответствие с националния план в областта на енергетиката и климата (ИНПЕК). Те включват голям пакет от реформи, по-специално във връзка с декарбонизацията на енергийния сектор, в който се определя дата за постепенното премахване на въглищата и се цели да се постигне намаление с 40 % на емисиите на CO₂ в сравнение с 2019 г., включително въвеждането на регулаторен лимит през 2026 г., за да се гарантира, че постигнатите намаления са дълготрайни. Пакетът от реформи включва и конкретни мерки за ускоряване на внедряването на ВЕИ (напр. инвестиции за модернизиране на електроенергийната мрежа и законодателни изменения за съкращаване на процедурите за издаване на разрешения и улесняване на свързването) и ангажименти за увеличаване на инсталираните мощности за ВЕИ над три пъти в рамките на четири години. И накрая, планът включва либерализация на пазара на електроенергия на едро и дребно и реформи в управлението, за да се гарантират еднакви условия на конкуренция и прозрачност. И накрая, планът включва значителни инвестиции в енергийна ефективност (над 1 милиарда евро) и съответстващи на тях реформи за премахване на пречките (напр. създаване на фонд за декарбонизация и изменения на Закона за управление на етажната собственост). По отношение на инвестициите в плана се постига висок принос за проследяване на действията в областта на климата в размер на 58,9 %].

В своята самооценка на принципа за ненанасяне на значителни вреди България систематично е осигурявала увереност, че никоя от предложените мерки не би нанесла значителни вреди на **опазването и възстановяването на биологичното разнообразие** и екосистемите. Още по-важно е, че планът съдържа специален компонент за **опазването на биологичното разнообразие** със специални реформи и инвестиции в размер на 45,53 милиона евро.

Енергия от възобновяеми източници

Планът включва реформи и инвестиции в подкрепа на разгръщането на производството на електроенергия от възобновяеми източници. До 2026 г. следва да бъдат въведени в експлоатация и свързани към мрежата: i) 3,5 GW съвместно вятърна или слънчева енергия със съхранение; ii) 10 MW мощности за производство на геотермална електроенергия до 2026 г.; и iii) 500 MW широкомащабно съхранение на електроенергия с 6,000 MWh освобождаване в продължение на 12 часа до 2026 г. Общият планиран ресурс е 342 милиона евро за ВЕИ и 799 милиона евро за съхранение на електроенергия с период на изпълнение 2022—2026 г.

Планът включва и специална мярка в подкрепа на разработването на пилотни проекти, позволяващи **въвеждането на водород от възобновяеми източници и биогаз за промишлени приложения**, както и за бъдещото им използване в транспорта и за производството на електрическа и топлинна енергия. Очаква се да бъдат пуснати в експлоатация мощности за 55 MW водород от възобновяеми източници и 7 MW биогаз. Общият планиран ресурс е 35 милиона евро с период на изпълнение 2022—2026 г.

Освен това планът включва реформа, насочена към намаляване на административната тежест за инвестициите във възобновяеми източници по отношение на инсталирането, свързването и експлоатацията. Очаква се реформата i) да опрости процедурите за лицензиране и издаване на разрешения за възобновяеми енергийни източници (като слънчеви и разположени на сушата вятърни инсталации), включително съоръжения за съхранение на енергия, ii) да даде възможност за специални предпочитани зони, в които разположените на сушата вятърни паркове биха били в съответствие със законодателството в областта на околната среда; iii) да опрости процедурата за инсталации за възобновяеми енергийни източници за собствено потребление до 1 MW (напр. покривни фотоволтаични инсталации за домакинства и МСП). Планът включва и реформа, насочена към разгръщане на потенциала на водородните технологии и производството и доставката на водород.

Инфраструктура на електроенергийната мрежа

Българският план включва инвестиции в инфраструктура на електроенергийната мрежа. Целта на тези инвестиции е да се модернизира електроенергийната мрежа чрез въвеждането на най-съвременни цифрови инструменти и методи, за да се осигурят необходимите инструменти за управление на електроенергийната система и да се увеличи нейната гъвкавост, за да се даде възможност за по-голямо навлизане на електроенергия от възобновяеми източници. След завършването ѝ в електроенергийната система може да бъде интегрирана допълнителна мощност от 4 500 MW енергия от възобновяеми източници до четвъртото тримесечие на 2025 г. Освен това 1,8 GW на границите с Румъния и Гърция ще увеличат наличния нетен междусистемен капацитет. Общият планиран ресурс е 190 милиона евро с период на изпълнение 2022—2025 г. От миналата година българският пазар

на електроенергия за „ден напред“ е свързан с Гърция и Румъния. Свързването на пазара на електроенергия в рамките на деня с Гърция следва да приключи и да започне да функционира до четвъртото тримесечие на 2022 г.

Енергийна ефективност

Планът включва значителни инвестиции в енергийната ефективност на сградите. Инвестициите ще финансират енергийно саниране на жилищни и обществени/частни сгради, улично осветление и възобновяеми енергийни източници за домакинства, които не са свързани с мрежи за пренос на природен газ и/или топлинна енергия. Очаква се мерките да доведат до намаляване на енергийните нужди с поне 30 % и до водещи икономии на първична енергия в размер на 1,1 TWh/година. Общият планиран ресурс е 924 милиона евро с период на изпълнение 2022—2025 г.

Планът включва и реформа за улесняване на инвестициите в саниране на жилищни сгради с цел повишаване на енергийната ефективност. Целта на реформата е да се преодолеят пречките пред инвестициите в енергийна ефективност чрез улесняване на вземането на решения от собствениците на многофамилни жилищни сгради. Освен това планът включва реформа, която се състои в създаването на единно звено за контакт в областта на санирането, което се очаква да намали административната тежест, свързана с процеса на саниране, като подпомага гражданите и предприятията с информация, техническа помощ и консултации по различни въпроси, свързани с проекти за подобряване на енергийната ефективност. Освен това се очаква планът да допринесе за справяне с енергийната бедност и защита на уязвимите потребители чрез въвеждане в Закона за енергетиката и във вторичното законодателство на определение за „енергийна бедност“ и критерии за определяне на домакинствата в енергийна бедност и уязвимите потребители и включва реформа, насочена към повишаване на енергийната ефективност и проектите за енергия от възобновяеми източници чрез сметките за енергия.

Устойчив транспорт

Планът включва значителна сума за устойчивата мобилност 665,8 милиона евро. Ще бъдат подкрепени следните ключови мерки: мерки за декарбонизация на пътищата, като например насърчаване на мобилността с електрически автомобили чрез изграждане на 10 000 станции за зареждане, включително бързи станции в цялата страна, и мерки, целящи новите превозни средства с нулеви емисии и ниски емисии да достигнат общо 30 000 до средата на 2026 г.; мярка за пътна безопасност за намаляване на броя на жертвите на пътнотранспортни произшествия с 30 % от 2019 г. до 2025 г. и намаляване на броя на участъците, представляващи заплаха за пътната безопасност, с 50 % за същия период, нов електрически подвижен състав за крайградски и междурегионален железопътен транспорт; въвеждане на единен билет за пътниците; изграждане на 3-километрова нова отсечка на софийското метро; цифровизация на железопътния транспорт с внедряването на Европейската система за управление на железопътното движение; нов интермодален

терминал в Русе; пилотна схема за устойчива градска мобилност със закупуване на превозни средства за обществен транспорт с нулеви емисии и инфраструктура на станции за зареждане.

Управление на водите

Подобряването на управлението на водите е едно от основните екологични предизвикателства, пред които е изправена България. Планът отговаря на съществуващите нужди от инвестиции в компонент 9 относно местното развитие. Той включва набор от взаимносвързани и засилващи се инвестиции, увеличени чрез реформа на водния сектор, като всички те са насочени към модернизиране на управлението на водните ресурси и повишаване на неговата устойчивост. Очаква се реформата във водния сектор да оптимизира регулаторната рамка за водоснабдителните и канализационните услуги. Тя се състои в приемането на нов закон — Закона за водоснабдяване и канализация, който има за цел да осигури условията за консолидиране при предоставянето на водоснабдителни и канализационни услуги и да въведе еднакви условия за качество и ефективност на услугите, на които трябва да отговарят операторите по водоснабдяване и канализация. Очаква се с новото законодателство да се усъвършенстват механизмите за определяне на тарифите, като се гарантира разходно ориентирано ценообразуване за използването на системите и потребените услуги, като същевременно се гарантира финансовата устойчивост на операторите. Инвестициите в управлението на водите, включени в плана, обхващат изграждането, реконструкцията и модернизацията на водоснабдителните и канализационните системи и пречиствателните станции за питейна и отпадна вода, както и цифровизацията на управлението на водите и подобряването на контрола върху използването на водата.

Биологично разнообразие

Основните рискове за биологичното разнообразие в България са свързани със загубата на местообитания и влошаването на състоянието на екосистемите. Това е резултат от градското и инфраструктурното развитие, неустойчивото селско стопанство и експлоатацията на видове от икономическо значение. Планът включва специален компонент, насочен към опазване и възстановяване на екосистемите и естествените местообитания и видовете от европейско и национално значение. Очаква се реформите и инвестициите в този компонент да допринесат за изграждането на ефективни структури за управление на „Натура 2000“ в страната, както и за възстановяването на свързаните с климата екосистеми и опазването на биологичното разнообразие.

Устойчиво селско стопанство

Планът включва мерки, насочени към подобряване на устойчивото управление и конкурентоспособността на селскостопанския сектор в контекста на екологичния преход. Планът включва реформа за приемане на национална програма за действие, която

се очаква да определи рамка за управление и опазване на околната среда и природните ресурси в областта на селското стопанство. Планът включва и специални инвестиции, които се състоят в създаването на фонд за насърчаване на технологичния и екологичния преход на българския селскостопански сектор, както и мярка за цифровизация, която се очаква да улесни автоматизирания обмен на данни между администрацията и земеделските стопани.

Като се вземе предвид оценката на всички предвидени мерки, планът за възстановяване и устойчивост се очаква до голяма степен да допринесе значително за екологичния преход или за преодоляване на произтичащите от него предизвикателства и да гарантира, че най-малко 37 % от общия размер на отпуснатите средства допринасят за целта в областта на климата. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий 2.5 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.6. Цифров преход

Цифрово маркиране

България правилно следва методиката за цифрово маркиране в приложение VII към Регламента за МВУ, като определя областите на интервенция и съответните коефициенти за изчисляване на подкрепата за целите в областта на цифровите технологии за всяка инвестиционна мярка. Следва да се отбележи, че:

- България е разделила мерките на подмерки въз основа на техните разходи, когато това е възможно, за да се гарантира точен подбор на областите на интервенция и да се избегне всякакво надценяване на приноса на някои мерки към целите в областта на цифровите технологии.
- В ограничен брой случаи България е посочила за една и съща мярка две различни области на интервенция за целите съответно на климатичното и цифровото маркиране. Това се прави, когато мярката не може да бъде разделена на различни подчасти, когато не може да се приложи нито една област на интервенция, която да отразява приноса както за целите в областта на климата, така и за целите в областта на цифровите технологии, или когато мярката се счита, че допринася изцяло или частично както за целите в областта на климата, така и за целите в областта на цифровите технологии.
- В плана не се предлагат увеличени цифрови коефициенти за която и да е мярка.
- Изборът на области на интервенция за цифровата трансформация е добре обоснован и отразява естеството, акцента, целта или очаквания резултат от инвестициите.

Като цяло въз основа на методиката планът допринася за постигането на целите в областта на цифровите технологии за 25,8 % от отпуснатите на България средства (това възлиза на 1,62 милиарда евро), поради което се счита, че целта в областта на цифровите технологии от 20 % е постигната. Най-значителният принос за постигането на целта в областта на цифровите технологии е включен в компонент 7 (Цифрова свързаност) и компонент 10 (Бизнес среда). По-специално по компонент 7 в плана се

разпределят 371,6 милиона евро като принос в областта на цифровите технологии, докато по компонент 10, насочен към цифровата трансформация на публичния сектор, се разпределят 167,89 милиона евро. Допълнителен значителен принос има компонент 1 („Образование и умения“), като по него се заделят 299,26 милиона евро за подкрепа на развитието на цифровите умения, както и компонент 4 („Нисковъглеродна икономика“), по който се заделят 395,29 милиона евро за цифровата трансформация на системите и процесите на оператора на електроенергийната система и за съхранението на електроенергия. Други компоненти също допринасят за цифровизацията на обществените услуги, като например „Местно развитие“ (57,73 милиона евро), „Устойчиво селско стопанство“ (10,2 милиона евро), „Социално включване“ (43,7 милиона евро) и „Здравеопазване“ (36,47 милиона евро). Компонент 2 („Научни изследвания и иновации“) допринася за иновациите в подкрепа на цифровия преход (15,69 милиона евро), а компонент 3 („Интелигентна индустрия“) допринася за цифровизацията на предприятията, особено на МСП (15,65 милиона евро).

Таблица 8: Принос към целите в областта на цифровите технологии по компоненти

Компонент	Общо разходи (млн. евро)	Принос за целите в областта на цифровите технологии (млн. евро)	Дял на приноса за целите в областта на цифровите технологии
1. Образование и умения	733,5	299,26	40,8 %
2. Научни изследвания и иновации	211,28	15,69	7,4 %
3. Интелигентна индустрия	800,67	15,65	2,0 %
4. Нисковъглеродна икономика	2612,51	395,29	15,1 %
5. Биологично разнообразие	47,53	0	0 %
6. Устойчиво селско стопанство	233,83	10,2	4,4 %
7. Цифрова свързаност	385,22	371,60	96,5 %
8. Устойчив транспорт	665,79	202,61	30,4 %
9. Местно развитие	211,11	57,73	27,3
10. Бизнес среда	188,08	167,89	89,3 %
11. Социално включване	440,38	43,7	9,9 %
12. Здравеопазване	367,96	36,47	9,9 %
Общо	6 897,90	1 616,08	25,8 %

Както е показано в таблица 8, почти всички компоненти имат цифров принос, който е маркиран в съответствие с методиката, определена в приложение VII към Регламента за МВУ. Това отразява широк междусекторен подход, използван в плана, в който инвестициите, свързани с цифровите технологии, са включени в по-голямата част от целевите области на политиката и в единадесет компонента.

Цифров преход

В плана на България се поставя силен акцент върху цифровия преход и се разглеждат произтичащите от него предизвикателства във всички сектори. Мерките в плана обхващат шест от седемте приоритетни области, посочени в приложение VII към Регламента за МВУ: свързаност, човешки капитал, цифрови обществени услуги, цифровизация на предприятията, инвестиции в цифров капацитет, внедряване на модерни технологии и свързани с цифровите технологии инвестиции в НИРД. В плана се разглеждат и четирите стратегически приоритета, установени на равнище ЕС и потвърдени в Съобщението относно цифровото десетилетие на Европа¹⁵: цифрова трансформация на предприятията, умения, цифровизация на обществените услуги и инфраструктури.

Свързаност

Очаква се реформите и инвестициите по компонент 7 („Цифрова свързаност“) да увеличат националното широколентово покритие с мрежи с много голям капацитет (VHCN) в области, в които няма достатъчен търговски интерес. Настоящата ниска цифрова свързаност възпрепятства развитието на цифровата икономика на България и е в основата на цифровото разделение между градските и селските райони. Очаква се реформите да намалят административната тежест и да рационализират процедурите и таксите, свързани с внедряването на 5G. Освен това целта на инвестицията от 269 милиона евро е да се подобри и разшири покритието на държавната мрежа до всички общински центрове и да се осигури покритие с VHCN в райони, където е малко вероятно тази инфраструктура да бъде разработена скоро поради липсата на пазарен интерес („бели райони“). Мерките предвиждат също така предоставяне на ефективен достъп на едро до модернизираната или новоизградената мрежа на доставчиците на услуги от общ интерес и телекомуникационните оператори, като по този начин се увеличава максимално въздействието и покритието на инвестициите. Освен това, за да се стимулира развитието на 5G мрежите, оптичната преносна мрежа ще бъде отворена и за мобилните оператори. Следователно мерките, включени в плана, допринасят за намаляване на разделенията между градските и селските райони и за създаване на предпоставки за равен достъп до високоскоростни услуги за свързаност за всички граждани. Освен това в плана се предвижда осигуряване на точки за достъп за свръхбърза връзка за Българската академия на науките (БАН), Националния суперкомпютърен център в „София Тех Парк“ и университети и научни институти, което ще им даде възможност да участват в европейски изследователски мрежи като GEANT. По този начин с инвестициите в свързаност се създава необходимата инфраструктура за свързаност с цел насърчаване на научните изследвания и иновациите в България, като по този начин се подкрепят други важни цели на плана.

¹⁵ COM(2021) 118, Цифров компас до 2030 г.: Европейският път за цифровото десетилетие, 9 март 2021 г.

Планът включва голям брой мерки в няколко компонента, насочени към цифровизацията на публичната администрация, включително съдебната система. Очаква се тези мерки да допринесат за намаляване на административната тежест за гражданите и предприятията, укрепване на оперативната съвместимост и повишаване на качеството и ефективността на услугите на публичния сектор. Очаква се широкообхватното повишаване на ефективността в резултат на цифровизацията на публичната администрация, включително съдебната система, да окаже трайно въздействие и след жизнения цикъл на Механизма за възстановяване и устойчивост.

Очаква се планът да допринесе за цифровизацията на публичната администрация и да се справи със свързаните с нея предизвикателства като разпокъсаност, липса на оперативна съвместимост и административни пречки. Цифровизацията на публичната администрация включва реформи и инвестиции, които подкрепят консолидирането на публичните информационни ресурси, системи и услуги, както и наличието на данни и възможността те да се използват по-ефективно. Ключовите реформи и инвестиции включват цифровизацията на регистровите данни в публичната администрация и е-удостоверяване въз основа на информация в регистрите. Очаква се тези реформи и инвестиции да улеснят обмена в рамките на регистрите и оперативната съвместимост, както и качеството на данните в публичния сектор и свързаните с тях административни услуги за гражданите и предприятията. Освен това създаването на център за космическо наблюдение, контрол и управление чрез модернизиране на Центъра за авиокосмически мониторинг се очаква да допринесе за генерирането и предоставянето на широк набор от данни от повече спътници и сензори, както и от безпилотни летателни системи. Очаква се инвестицията в цифровизацията и модернизацията на българските пощенски услуги да позволи предоставянето на услуги за електронно управление в отдалечените и селските райони (където централните или общинските органи нямат офиси), услуги за снемане на биометрични данни, необходими за българските документи за самоличност (с биометрични чипове) и други сложни административни услуги в тези райони. По този начин тези инвестиции допринасят за подобряване на достъпа до административни услуги и за засилване на социалното и териториалното сближаване на цялата територия на България.

Планът включва и мерки за насърчаване на цифровата трансформация на строителния сектор в България, включително реформа, обхващаща приемането на дългосрочна стратегия за въвеждане на строително-информационно моделиране (BIM) в проектирането, изпълнението и поддръжката на строителни работи и свързана с това инвестиция, която ще подпомогне пилотната фаза за въвеждането на BIM в България. Освен това инвестиция, включена в плана, подкрепя разработването на единна информационна система за пространствено планиране, проектиране на инвестиции и издаване на разрешения строителство. Целта на тази инвестиция е да се намали административната тежест за гражданите и предприятията във връзка със строителството чрез създаване на

платформа за предоставяне на услуги по електронно административно планиране и издаване на разрешения за строителство.

Цифровизацията на правосъдието е част от усилията за цифровизиране на публичния сектор. Ключовите мерки в това отношение включват осъвременяване на Единната информационна система на съдилищата, цифровизация на ключови съдебни процеси в административната съдебна система и преобразуване на съществуващата информационна и комуникационна инфраструктура в Прокуратурата на Република България. Инвестициите са придружени от реформи, насочени към улесняване на достъпа до правосъдие в гражданските, наказателните и административните производства. Очаква се реформите да дадат възможност за електронно подаване на документи, изготвяне на съдебни решения като електронни документи, подписани с квалифициран електронен подпис, упражняване на процесуални права и извършване на процесуални действия в електронна форма, както и провеждане на съдебни заседания в дистанционна и електронна среда. Очаква се реформите и инвестициите в подкрепа на цифровизацията на правосъдието да дадат възможност за по-бързо, по-ефикасно и достъпно правораздаване.

Планът също така подкрепя цифровизацията на здравеопазването. Подобряването на електронното здравеопазване и цифровите иновации в здравеопазването в България се подпомага от завършването на прилагането на националната здравна информационна система („НЗИС“) и от разработването на платформа за медицинска диагностика. Очаква се НЗИС да служи като интегрирана цифрова среда за събиране и обмен на медицинска информация (напр. електронни записи, направления, предписания и др.). Инвестициите и съпътстващите ги реформи имат за цел да премахнат разпокъсаността, да повишат прозрачността, както и качеството и безопасността на медицинските грижи. НЗИС трябва да бъде свързана с пилотна национална цифрова медицинска диагностична платформа, която ще позволи създаването на база данни с цифрови изображения и тяхната вторична обработка чрез валидирани алгоритми за машинно самообучение. Инвестициите в пилотен проект за телемедицински услуги в службите на „Български пощи“ в селските и отдалечените райони следва допълнително да допринесат за предоставянето на телемедицински услуги и в районите с недостатъчно обслужване в страната. Освен това в плана се предвиждат реформи, състоящи се в актуализиране на правната рамка в страната за електронно здравеопазване (напр. телемедицина, теледиагностика и телемониторинг) и приемане на Национална стратегия за електронно здравеопазване и дигитализация на здравната система, 2021—2030 г., които се очаква да увеличат ефективността и обхвата на електронното здравеопазване в България.

Освен това в плана се предвижда цифровизация на националната система 112 и разширяване на националния обхват на системата TETRA. Очаква се системата TETRA на Министерството на вътрешните работи да се използва като единна радио-комуникационна система за осигуряване на комуникационна среда за управление, взаимодействие и координация в Министерството на вътрешните работи, както и в други

правителствени структури, отговорни за предотвратяване на аварии, бедствия и въпроси, свързани с националната сигурност. Очаква се реформите и съответните инвестиции да допринесат за повишаване на устойчивостта и капацитета за адекватно реагиране на кризисни ситуации.

Компонентът за социално включване обхваща инвестиции в цифровизацията на заетостта и социалните услуги. Очаква се това да позволи по-гъвкаво използване на данните (например въз основа на технологии с ИИ) и по-ефективно предоставяне на услуги, включително услуги за уязвимите групи и групите в неравностойно положение. Цифровизацията на социалните услуги включва инвестиция в изграждането на център за данни и въвеждането на ИТ система за управление на информацията относно услугите, предоставяни от Агенцията за социално подпомагане на територията на страната. Очаква се цифровизацията на услугите в областта на заетостта и социалното подпомагане да допринесе за повишаване на ефективността и качеството на обществените услуги, намаляване на административните пречки и насърчаване на ориентиран към ползвателите подход чрез по-ефективно използване на данните. Компонентът обхваща също цифровизацията на колекции на музеи, библиотеки и архиви с цел подобряване на достъпността и насърчаване на съхранението на тези ресурси.

Планът допринася значително за цифровизацията на енергийните и транспортните системи и транспорта. По-специално в плана се предвиждат инвестиции в интелигентни енергийни системи и интелигентни измервателни уреди. Инвестицията включва широкообхватна програма за цялостната цифрова трансформация на системите и процесите в Електроенергийния системен оператор, обхващаща автоматизираното управление на подстанциите, модернизация на системата за надзорен контрол и събиране на данни (SCADA) с въвеждането на възможност за далечно резервиране, разширяване и модернизиране на телекомуникационната мрежа, включително цялостна система за киберсигурност и модернизация на системата за администриране на пазарите на електрическа енергия. Целта на тези инвестиции е да се увеличи навлизането на възобновяеми енергийни източници, да се увеличи гъвкавостта при оперативното управление и наблюдението на електроенергийната система и нетният трансграничен преносен капацитет на границите с държавите членки (т.е. Румъния и Гърция). Освен това планът включва значителни инвестиции в съхранението на електроенергия. Проектът стимулира сложното прилагане на концепцията за интелигентни мрежи, като гарантира висока степен на видимост, точност на оперативното планиране, управляемост и бързина на електроенергийната система, включително предотвратяване и/или управление на аварии. Очаква се системите за натрупване на енергия да предоставят жизнеспособни решения за подобряване на ефективността и надеждността на интелигентните мрежи.

Цифровизацията на железопътния транспорт също е включена в плана. Планът включва модернизиране на Европейската система за управление на железопътното движение (ERTMS), повишаване на ефективността и безопасността на железопътния

транспорт, както и оперативна съвместимост с други европейски железопътни мрежи. Той включва и пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност чрез разработването на интелигентни транспортни системи (ИТС) и интегрирани цифрови решения за подобряване на ефикасността и ефективността на обществения транспорт, както и на инфраструктурата за безопасна градска мобилност. Поради това се очаква мерките, включени в плана, да допринесат за двойния преход и да улеснят декарбонизацията на транспортните и енергийните системи.

Човешки капитал

Един от приоритетите на плана е подобряването на цифровите умения със значителни инвестиции по компонента за образование и умения. Инвестициите в цифрови умения са насочени към адаптиране на набора от умения на работната сила към новите нужди на пазара на труда и насърчаване на по-широкото внедряване на цифровите технологии в социално-икономическите процеси и услуги. Мерките включват създаването на национална онлайн платформа за учене за възрастни и мрежа от цифрови клубове в цялата страна, която да дава възможност за безплатен достъп до платформата. В допълнение обучение за придобиване на основни и средни цифрови умения следва да се предлага от сертифицирана организация въз основа на учебни програми в съответствие с Европейската рамка за цифрова компетентност. Мерките имат силен социално-икономически акцент, тъй като имат за цел да повишат равнището на цифровите умения също и на безработните лица и са приобщаващи, тъй като на хората без достъп до интернет ще бъде предоставена възможност да завършат обучения в офисите на Службата по заетостта. Що се отнася до образованието на учениците, друга ключова инвестиция за подобряване на цифровите умения е създаването на центрове за НТИМ и лаборатории в областта на НТИМ в училищата, включително високотехнологични класни стаи, които имат за цел да повишат цифровата грамотност и да насърчат интереса и уменията по предмети, свързани с природните и инженерните науки, изкуствения интелект, роботиката, информационните технологии, природните науки и др. Национален център в областта на НТИМ действа като централно звено и разработва съдържанието, инструментите и методиките в подкрепа на обучението както на учителите, така и на учениците.

Инвестиции в цифрови възможности и внедряване на модерни технологии

Планът включва и мерки за подпомагане на предприятията при адаптирането на техните дейности към цифровата среда. Мерките включват схема за ваучери за цифровизацията на МСП в подкрепа на дейности като цифрови маркетингови услуги, веб базирани ИКТ услуги за платформи, софтуерни решения за оптимизиране на процесите на управление, производство и логистика. Друг важен акцент на инвестициите е увеличаването на капацитета за киберсигурност в МСП. Компонентът „Научни изследвания и иновации“ също така подкрепя трансфера на технологии и сътрудничеството между предприятията, научноизследователските центрове и сектора на висшето образование,

както и цифровизацията на предприятията. Планът включва и инвестиции във внедряването на модерни технологии, като например квантови технологии.

Като се вземе предвид оценката на всички предвидени мерки, се очаква планът до голяма степен да допринесе значително за цифровия преход или за преодоляване на произтичащите от него предизвикателства. В плана се гарантира, че най-малко 20 % от общия размер на отпуснатите средства допринасят за подпомагане на целите в областта на цифровите технологии. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий 2.6 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.7. Трайно въздействие на плана

Структурни промени в администрацията и институциите

Българският план съдържа мерки за укрепване на административния капацитет на публичните институции, по-специално в съдебната система. В компонента „Бизнес среда“ се съдържат редица ключови реформи, чиято цел е да се подобри функционирането на съдебната система, например чрез мерки за осигуряване на отчетността и наказателната отговорност на главния прокурор, за повишаване на капацитета на Инспектората към Висшия съдебен съвет за борба с корупцията в съдебната система, за осигуряване на по-ефективни производства по несъстоятелност и други административни дела, както и мерки за насърчаване на широкото използване на медиация и подобряване на достъпа до правосъдие. Освен съдебната реформа, в плана са включени и подобрения в капацитета на органите за борба с корупцията, насърчаване на почтеността на държавните служители и ефективността на надзорните органи за борба с изпирането на пари. Освен това укрепеният административен капацитет в системата за социално подпомагане следва да доведе до по-добро качество на социалните услуги.

Инвестициите в ключови области на плана се допълват от мерки за повишаване на качеството на обществените услуги. Целта на плана е да се намалят пречките пред стопанската дейност, като се въведе обслужване на едно гише и се повишат административният капацитет за стратегическо планиране и прозрачността чрез създаването на нови институции. Съпътстващите административни реформи в областта на научните изследвания и иновациите включват приемането на законодателна рамка за научните изследвания и иновациите (Закон за научните изследвания и иновациите). Компонентът „Нисковъглеродна икономика“ предвижда въвеждането на обслужване на едно гише с цел енергийно обновяване, създаването на Национален фонд за декарбонизация и регулаторен механизъм, за да се гарантира, че намаляването на емисиите на CO₂ в енергийния сектор, постигнато в рамките на плана, ще се запази и след 2026 г. и до датата на приключване на постепенното прекратяване на използването на въглища. Планираното

модернизиране на единните информационни точки има за цел да улесни услугите за операторите на електронни съобщителни мрежи.

Структурни промени в политиките

Промените в политиката в компонента „Бизнес среда“ са насочени към укрепване на потенциала за растеж и устойчивостта на българската икономика чрез преодоляване на съществуващите пречки и неефективност. Амбициозните реформи и инвестиции в областта на обществените поръчки, защитата на лицата, сигнализиращи за нередности, регулирането на лобирането, електронното управление, цифровизацията на строителния сектор и управлението на държавните предприятия ще подобрят прозрачността и ще осигурят еднакви условия на конкуренция за предприятията.

Инвестициите в интелигентна индустрия, индустриални паркове, зелен и цифров преход, устойчиво селско стопанство, транспорт и водоснабдителни и канализационни системи са подкрепени от политики за стимулиране на стопанската дейност и инвестициите. Реформите включват по-благоприятни условия за развитието на индустриални екосистеми, либерализация на енергийния пазар, намаляване на пречките пред операторите на мрежи, по-добро регулиране на услугите за обществен транспорт, подобряване на териториалното планиране и на управлението на пътната безопасност, насърчаване на електрическата мобилност и укрепване на регулаторната рамка в областта на водоснабдяването и канализацията.

Реформите и инвестициите в образованието, здравеопазването и социалната закрила са насочени към решаването на дългогодишните проблеми в тези системи. Сред тях са недостатъчно финансиране, остаряла материална база и неефективност, които са довели до незадоволително качество на предоставяните услуги. Освен инвестициите в модернизацията на сгради и оборудване и в цифровизацията на публични и частни субекти, българският план предвижда амбициозни реформи. В областта на образованието реформите в плана имат за цел да се насърчи придобиването на необходимите умения чрез актуализиране на учебните програми, отдаване на приоритет на профилите в областта на НТИМ в плановете за прием и насърчаване на участието на заинтересованите страни; да се постигне по-голяма гъвкавост, цифровизация и приобщаване в образователния процес, като се даде възможност за дистанционно и хибридно учене, включване на четиригодишните деца в предучилищното образование и създаване и адаптиране на професионалното обучение за преждевременно напускащите училище; както и да се създадат подходящи стимули и стандартизация във висшето образование чрез въвеждане на финансов модел, който възнагражда качеството на образованието и научните изследвания, и чрез засилване на превенцията на плагиатството. В областта на здравеопазването политиката е насочена към подобряване на териториалния баланс на здравните услуги, справяне със специфичните предизвикателства в различните части на страната, преодоляване на пречките при профилактиката и лечението на социално значими заболявания и осигуряване

на подходящо финансиране и по-добър достъп до амбулаторни грижи и електронно здравеопазване. В областта на социалните услуги разширяването на социалната подкрепа и увеличеното равнище на покритие и адекватност на минималния доход се очаква да укрепят мрежата за социална сигурност, като по този начин се засили устойчивостта на системата към неблагоприятни развиятия.

Трайно въздействие

Мерките в плана на България са насочени към основните причини за критична неефективност и затруднения. Реформата в съдебната система и органите за борба с корупцията е широкообхватна и се очаква да подобри принципите на взаимозависимост и взаимоограничаване и административния капацитет в тези системи. В областта на изменението на климата закона/стратегията за постепенно прекратяване на използването на въглища е съпътствана от бързото внедряване на ВЕИ и амбициозния план за енергийно саниране на сградите, с цел да се постигне устойчива декарбонизация на икономиката. Инвестициите в електрически обществен транспорт и насърчаването на мобилността с електрически автомобил допринасят за намаляване на значителния въглероден отпечатък на транспортния сектор в България. Цифровата трансформация на икономиката е подкрепена от допълнителни мерки за предоставяне на публични електронни услуги, за подпомагане на МСП и за подобряване на цифровите умения на населението. Чрез реформиране на системите за образование и професионално обучение с цел да се гарантира по-добро качество на образованието, по-подходящи умения и по-добро приобщаване, както и чрез укрепване на службите по заетостта, в плана се разглежда ключовият въпрос за недостига на умения и несъответствията на пазара на труда. Реформите в секторите на здравеопазването и социалните услуги са насочени към дългогодишните проблеми, свързани с обхвата и адекватността на услугите, с цел подобряване на здравния и социалния статус на населението. Като цяло наличието на определени за целта стратегически органи и засиленият капацитет за изпълнение и контрол следва да гарантират устойчивостта на тези мерки. Очаква се реформите за подобряване на екосистемата за научни изследвания и иновации и за насърчаване на инвестициите в тези области от страна на публичните научноизследователски институции, както и на иновативните предприятия, също да допринесат за трайното въздействие на плана.

Процесът на изготвяне на българския план е следвал предимно подхода „от долу нагоре“, което е допринесло за всеобхватния характер на мерките. Планът беше обсъден от различни заинтересовани страни и в Парламента. Основното предизвикателство за постигане на декарбонизация е разгледано в плана и ще трябва да бъдат разработени подходящи мерки за смекчаване на социално-икономическото въздействие, включително чрез Фонда за справедлив преход, като се вземе предвид принципът на партньорство и в консултация с местните и регионалните заинтересовани страни във въгледобивните региони.

Като се вземат предвид всички реформи и инвестиции, предвидени от България в нейния план за възстановяване и устойчивост, се очаква тяхното изпълнение до голяма степен да доведе до структурна промяна в администрацията или в съответните институции и/или в съответните политики и да окаже трайно въздействие. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий 2.7 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.8. Ключови етапи, цели, мониторинг и изпълнение

Планът включва 206 ключови етапа и 140 цели, които отразяват по подходящ начин изпълнението на мерките през целия жизнен цикъл на българския план за възстановяване и устойчивост. Постигането на ключовите етапи и целите ще бъде проверено с помощта на подробен набор от показатели, който е достатъчно ясен и изчерпателен. Ключовите етапи и целите са уместни, добре определени и балансирани между различните мерки. В първата фаза на плана ключовите етапи са основното средство за мониторинг в повечето случаи, свързани с влизането в сила на правната рамка или с подбора на проекти. През следващите години изпълнението на проектите обикновено се наблюдава, като се използват крайните целеви резултати. Ключовите етапи и целите представляват основните стъпки по изпълнението на мерките и посочват по подходящ и реалистичен начин дали мерките са били изпълнени. Следователно може да се счита, че предложените ключови етапи и цели са в съответствие с дългосрочните цели на плана.

Общият брой ключови етапи и цели е определен на 346, което отразява големия брой мерки и подмерки в плана. Когато е уместно, междинните и крайните цели са определени по такъв начин, че да се гарантира спазването на принципа за ненанасяне на значителни вреди и да се обосновават по подходящ начин действията в областта на климата и цифровото маркиране на мярката.

Очаква се мерките, предложени от България в нейния план, да могат да осигурят ефективен мониторинг и изпълнение на плана за възстановяване и устойчивост, включително предвидения график, ключовите етапи и целите, както и свързаните с тях показатели. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.8 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.9. Оценка на разходите

България е предоставила индивидуални прогнозни разходи за всички мерки в плана, за които е отпуснат бюджет. Като цяло България е предоставила ясна и достатъчна информация, за да обоснове прогнозните разходи за всяка мярка в плана, за която са представени съответните разходи, и когато е необходимо разходите на равнище поинвестиция. Представените от България доказателства са достатъчни, за да се заключи, че прогнозните общи разходи на плана са разумни и реалистични и в съответствие с естеството и вида на предвидените мерки. За повечето мерки са предоставени изчисления, на които се основават прогнозните разходи и, когато са налични, съпоставими данни за

разходите. За някои мерки е можело да бъдат предоставени повече подробности, за да се определи по какъв начин е изчислен окончателният бюджет. За мерки, обусловени от търсенето (като инвестиции в енергийна ефективност на сгради или програми за подпомагане на предприятията), е включено позоваване на пълното изпълнение на бюджета и, когато е целесъобразно, на очаквания брой бенефициери, което дава допълнителна увереност по отношение на прогнозните разходи. Българската изпълнителна агенция „Одит на европейските фондове“ извърши преглед на прогнозните разходи по плана и заяви, че те са пълни, разумни и реалистични по смисъла на Регламента за Механизма за възстановяване и устойчивост и че не е налице друг източник на финансиране.

Представени са доказателства, установяващи допустимостта на разходите. Всички разходи са направени след февруари 2020 г. и не заместват периодичните национални бюджетни разходи, освен в ограничен брой надлежно обосновани случаи, в които планът включва разходи за труд за временно наети държавни служители, чиято работа е от съществено значение за успешното прилагане на мерките. Данъкът върху добавената стойност е бил систематично изключван от изчисленията за всички инвестиции. За по-голямата част от мерките прогнозните разходи са подробни и добре обосновани и се базират на различни източници, включително предишни инвестиции от подобен тип. Когато не беше налична информация за подобни предишни инвестиции, бяха предоставени ценови котировки, а в някои редки случаи — публично достъпна информация за ценообразуването. Примерните таблици са надлежно попълнени с необходимата информация за определяне на разходите съгласно методиката и са в съответствие с фишовете за проектите.

Разумни разходи

Прогнозните разходи за повечето от мерките в плана са разумни. В повечето случаи прогнозните разходи са представени по ясен начин и са подходящи за конкретните инвестиции. Те са ясни и разбираеми, въпреки че нивото на предоставената информация е различно за различните компоненти и мерки. От документа и приложенията към него става ясно по какъв начин България е изчислила прогнозните суми за по-голямата част от мерките. За някои мерки е можело да бъдат предоставени повече подробности относно изчисленията. Допусканията, на които се основават прогнозните разходи, като цяло са надеждни, въпреки че в ограничен брой случаи те биха могли да бъдат обосновани по-добре или по-ясно. В някои случаи, когато разходите се изчисляват въз основа на подобни проекти, направените корекции не са напълно обяснени.

Правдоподобни разходи

Прогнозните общи разходи по плана са в съответствие с естеството и вида на предвидените инвестиции. България е предоставила широк набор от подкрепящи документи като обосновка на прогнозните разходи: проучвания, отчети и изчислителни таблици. В повечето случаи България е предоставила информация за разходите за подобни инвестиции, извършени в миналото, когато е била налична. Когато такава информация не е

била на разположение, като например при нови проекти, България е предоставила ценови оферти или ценова информация от публично достъпни източници. Прогнозните разходи за инвестициите, включени в плана, са в съответствие с подобни инвестиции, включително тези, финансирани по други програми на ЕС, ако има такива. Разходите за някои инвестиции, въпреки че остават реалистични, са в горната граница в сравнение с разходите за подобни минали инвестиции, но има и мерки, разходите за които са в долната граница. Прогнозните разходи като цяло са реалистични, като се вземат предвид границите на предварителната оценка на разходите. Целевите резултати, предвидени в плана за инвестиции, са съизмерими с предоставените обосновки и допускания за определяне на разходите.

Избягване на двойно финансиране от Съюза

България предостави информация дали част от предложените мерки по плана са обхванати или се планира да бъдат обхванати от други програми и инструменти на ЕС. В малкото случаи, в които подобни инвестиции се финансират чрез други фондове на ЕС (ЕФРР, ЕСФ или други), България е предоставила информация относно наименованието на инструментите, сумите, които са обхванати или се очаква да бъдат обхванати, както и ясно описание на това кои части от мерките се очаква да бъдат обхванати. Тези суми са ясно определени, а мерките, финансирани от различните фондове, в повечето случаи са добре дефинирани. В няколко случая мерките, финансирани по Механизма за възстановяване и устойчивост и други програми и инструменти на ЕС или национални фондове, се допълват взаимно и между различните мерки съществуват полезни взаимодействия. Системата за одит и контрол предоставя достатъчна гаранция, че едни и същи разходи няма да бъдат финансирани от различни източници (вж. раздел 4.10 *Адекватност на механизмите за избягване на двойно финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост и други фондове на ЕС*).

Съизмерими и рентабилни разходи

Очаква се планът ефективно да спомогне за справянето със значителна част от предизвикателствата, посочени в специфичните за всяка държава препоръки. Както е посочено в раздели 4.1 и 4.3, планът съдържа мерки, които се очаква да подкрепят икономическия растеж и икономическото сближаване по приобщаващ начин. По-специално това означава, че с помощта на плана следва да се преодолеят слабостите на българската икономика, да се увеличи потенциалът ѝ за растеж, да се стимулира създаването на работни места и да се смекчат неблагоприятните последици от кризата. Очаква се също така някои, че тези мерки ще допринесат ефективно за прилагането на Европейския стълб на социалните права, включително чрез насърчаване на политиките за деца и млади хора. Системата за контрол и одит, която ще бъде въведена за разходите, свързани с Механизма за възстановяване и устойчивост, и системата за възлагане на обществени поръчки

допълнително ще подкрепят целта за ефективност на разходите. Разходите по плана се считат за съизмерими с неговото икономическо и социално въздействие.

Представената от България обосновка за размера на прогнозните общи разходи по плана е в средна степен разумна, реалистична и в съответствие с принципа за ефективност на разходите и е съизмерима с очакваното икономическо и социално въздействие в държавата. България е предоставила достатъчно информация и доказателства, че размерът на прогнозните разходи за реформите и инвестициите по плана за възстановяване и устойчивост, който ще бъде финансиран по линия на Механизма, не е обхванат от съществуващо или планирано финансиране от Съюза. Това осигурява рейтинг „В“ по критерий за оценка 2.9 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.10. Контрол и одит

Стабилност на системата за вътрешен контрол и разпределение на ролите и отговорностите

В плана се описва адекватно системата за изпълнение на плана за възстановяване и устойчивост в България. Структурите, отговарящи за организацията и координацията на плана, са определени с Решение 568 на Министерския съвет, в сила от 2 август 2021 г.

За всяка реформа или инвестиция има отговорен орган, определен в плана, заедно с описание на реформата/инвестицията и графика. За всеки ключов етап и за всяка цел е описан механизъм за проверка. Няма описание на планираните проверки на управлението за изпълнението на ключовите етапи и целите на равнището на всеки компонент поотделно. Описанието на ниво план обаче се прилага за всички отделни компоненти.

Адекватност на системите за контрол и други приложими разпоредби

Българските органи описват в плана мерките, които трябва да се приложат за предотвратяване на измами, корупция и конфликт на интереси. Те включват: кодекс за етично поведение на държавните служители, подписване на декларация за осведоменост на държавните служители с определението за нередност по смисъла на Регламент № 2988/95, както и с определенията за измама и корупция; подписване на декларация за липса на конфликт на интереси; осведоменост относно процедурите за докладване на сигнали и подозрения за измама, корупция и конфликт на интереси; подписване на декларация за имущество и интереси; предварителни проверки от Агенцията по обществени поръчки; извършване на оценки на риска от измами от страна на структурите за наблюдение и докладване и дирекция „Национален фонд“ (с помощта на инструмента за самооценка на риска от измами); и обучение на участниците в процеса на изпълнение и мониторинг на плана. Важно е да се отбележи, че с оглед на определението в член 61 от Финансовия регламент следва да се предприемат допълнителни мерки за предотвратяване на конфликт на интереси, които включват например използването на инструменти за извличане на данни при провеждането на предварителни проверки. Въпреки това, конкретизирането на мерките

за борба с измамите, корупцията, двойното финансиране и конфликтите на интереси и реда за докладване и коригиране на сериозни нередности ще бъдат включени в Закона за одобряване на Системата за управление и контрол, който ще бъде одобрен и ще влезе в сила преди подаването на първото искане за плащане. Това ще бъде осъществено чрез определен за целта ключов етап.

За управлението и мониторинга на ПВУ българските органи ще модернизират съществуващата информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС (ИСУН). Те потвърдиха, че крайните получатели ще попълват следните елементи в системата: договори, сключени с изпълнители; подкрепящи и платежни документи; документи, доказващи изпълнението — удостоверения, актове и др.; прогнози за плащанията; документи, доказващи, че етапите и целите са изпълнени. Крайните получатели също така отговарят за воденето на документация, като например статистически и други данни, свързани с финансирането, както и записи и документи в електронен формат в продължение на 5 години след окончателното плащане. Със сключването на оперативен споразумение всеки краен получател се съгласява да събира и въвежда в информационната система следните данни съгласно член 22, параграф 2, буква г) от Регламент (ЕС) 2021/241. Изискваната информация се съхранява в информационната система, като за целите на контрола и одита административният служител на системата осигурява достъп до нея при спазване на разпоредбите на приложимото законодателство относно защитата на личните данни. Целта на проверките, които одитният орган извършва по отношение на ключовите етапи и целите, е да се потвърди, че докладваните от крайните получатели ключови етапи/цели са изпълнени и че свързаните с тях данни са пълни, точни, надеждни, правилно обобщени, основани на доказателства, записани в националната информационна система и подлежащи на ефективен контрол. Дирекция „Национален фонд“ събира данни за напредъка и докладва за етапите и целите с исканията за плащане до ЕК. Към плана беше добавен ключов етап относно характеристиките на системата от регистри, който дава увереност, че ИТ системата, включително основните функции за проследяване на ключовите етапи и целите, ще функционира преди първото искане за плащане, и че всички категории данни, изисквани от Регламента за МВУ, ще бъдат събрани.

Адекватност на мерките за избягване на двойно финансиране от ЕС

Мерките за избягване на двойно финансиране са ясно описани в българския план. Всички участници в изпълнението и контрола на плана гарантират, че се избягва двойно финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост и от други фондове на ЕС — във всеки технически и финансов доклад, представен от крайния получател или от структурите за наблюдение и докладване, ще бъде предоставена актуална информация за свързаните проекти или инвестиции, които крайният получател изпълнява с финансиране от други фондове/програми на ЕС. Проверките на двойното финансиране се извършват както за съотношението на разходите, така и по отношение на инвестициите като цяло.

В плана са очертани конкретните проверки, които ще бъдат извършени, за да се предотврати двойно финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост и други фондове на ЕС по време на изпълнението на инвестицията, а именно:

- проверки в информационната система за структурните фондове;
- проверки в системата за финансова прозрачност;
- проверка за наличието на подходяща счетоводна система на крайните получатели, в която се прави разграничение между различните видове финансиране;
- декларация за липса на двойно финансиране.

България заявява също така, че за всяка мярка има ясно разделение на разходите между Механизма за възстановяване и устойчивост и другите фондове на ЕС. Освен това е посочено, че одитният орган е извършил преглед на финансирането и количественото определяне на разходите. Очаква се предвидените процедури да допринесат за изключване на възможността за двойно финансиране. В случай на съмнение относно припокриващи се дейности европейската служба, отговаряща за програмата и съответните безвъзмездни средства/договор, може да поиска допълнителна информация. Проверката на информацията в системата за финансова прозрачност относно свързани проекти, финансирани от източници извън Механизма за възстановяване и устойчивост, също има за цел да се избегне двойното финансиране.

Правно оправомощаване и административен капацитет на функцията за контрол

Тъй като министерствата/органите, описани в плана, вече са част от националната структура, се приема, че тези органи вече имат правен мандат да изпълняват тези задачи. Окончателното одобрение на системите за управление и контрол в специфичния контекст на Механизма за възстановяване и устойчивост обаче е въведено като ключов етап.

В българския план е описан административният капацитет на персонала, участващ в изпълнението, контрола и одита на плана. Дирекция „Национален фонд“ към Министерството на финансите се състои от 60 квалифицирани експерти. Дирекция „Централно координационно звено“ (отговаряща за разработването на националния план за възстановяване и устойчивост) разполага с 60 служители, а дирекция „Икономическа и финансова политика“ към Министерството на финансите — с 41 служители. Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ има персонал от 72-ма души. Посочва се обаче, че ако възникне необходимост, при определени условия могат да участват външни лица със специфичен експертен опит, знания и умения за изпълнение на конкретни одитни задачи. Имайки предвид тежестта, произтичаща от Механизма за възстановяване и устойчивост, българските органи включиха ключов етап относно анализа на работното натоварване, извършен за дирекция „Национални фондове“ и за Одитната агенция. Анализът се извършва преди първото искане за плащане и предоставя адекватна информация по отношение на нуждите от административен капацитет с оглед на своевременното им достигане,

включително чрез разработване на набор от препоръки за справяне с недостатъчния капацитет, когато е необходимо. Въз основа на анализа и препоръките решението за отпускане на необходимите средства на дирекция „Национален фонд“ и на Одитната агенция се взема преди първото искане за плащане.

Мерките, предложени от България в плана за възстановяване и устойчивост, за предотвратяване, разкриване и премахване на корупцията, измамите и конфликтите на интереси при използването на средствата, предоставени по линия на Механизма, включително мерките, насочени към избягване на двойно финансиране от Механизма и от други програми на Съюза, се оценяват като приемливи, при условие че нерешените въпроси бъдат разгледани преди първото искане за плащане чрез определените за целта ключови етапи. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.10 от приложение V към Регламента за МВУ.

4.11. Съгласуваност

Взаимно подсилващи се мерки

Всеки стълб се основава на компоненти, които включват като цяло съгласувани пакети от взаимно подсилващи се и допълващи се реформи и инвестиции. Освен това, за да се създадат условия за ефективни инвестиции и да се преодолеят пречките пред изпълнението, реформите са съсредоточени през първите години на плана. Инвестициите и реформите, предложени в рамките на който и да е компонент, не противоречат и не пречат на ефективността на мерките от други области на плана. Мерките във всеки един от отделните компоненти се подсилват взаимно, тъй като инвестициите са придружени от реформи, които имат за цел да се разрешат основните структурни предизвикателства. Планът показва някои тематични взаимовръзки и полезни взаимодействия, а именно свързаните с цифровата трансформация и екологичния преход. Освен това мерките, допринасящи за подобряване на бизнес средата, подкрепят всички инвестиции, включени в плана за възстановяване и устойчивост, докато инвестициите и реформите в образованието и уменията се очаква също така да насърчат цифровия преход, както и научните изследвания и иновациите. Следователно планът се основава на последователна визия, която показва съгласуваност между компонентите на четирите различни стълба и между целите на всеки компонент.

Стълб 1 (Иновативна България) има за цел повишаване на конкурентоспособността на икономиката и трансформацията ѝ в икономика, основана на знанието и интелигентния растеж, чрез взаимно подсилващи се реформи и инвестиции в образованието и уменията, научните изследвания и иновациите и трансформацията на предприятията. Развитието на цифровите умения и уменията в областта на НТИМ, подкрепено от всеобхватна образователна реформа и инвестиции в модернизирани инфраструктура, играе ключова

роля за повишаването на научния и иновационен капацитет на страната и за технологичната трансформация на предприятията.

Стълб 2 (Зелена България) подкрепя устойчивото управление на природните ресурси чрез широк набор от взаимно подсилващи се реформи и инвестиции в декарбонизацията на икономиката, подобряването на биологичното разнообразие и развитието на устойчиво земеделие. Мерките за постепенно закриване на електроцентралите, изгарящи лигнитни и антрацитни въглища, се допълват с внедряването на възобновяеми и алтернативни енергийни източници, както и с инвестиции за подобряване на енергийната ефективност.

Стълб 3 (Свързана България) включва реформи и инвестиции в транспортната и цифровата свързаност, както и в по-ефективното управление на водите в цялата страна, които съвместно допринасят за намаляване на териториалните различия, по-специално между градските и селските райони. Освен това интервенциите в областта на транспортната свързаност допринасят и за целта за декарбонизация, докато инвестициите в цифрова свързаност могат да спомогнат за повишаване на производителността и иновационния капацитет на предприятията, за подобряване на предоставянето на обществени услуги и за подпомагане на по-широкия достъп до образование и култура.

Стълб 4 (Справедлива България) съдържа всеобхватен набор от мерки, които съвместно целят постигането на приобщаващ и по-устойчив растеж чрез изграждане на ефективни и отговорни публични институции, които са съобразени с потребностите на предприятията и гражданите и които подкрепят групите от обществото в неравностойно положение.

Взаимно допълване на мерките

Всички стълбове на плана предвиждат мерки, които взаимно засилват въздействието върху екологичния преход. Те включват реформи и инвестиции, които имат за цел ускореното внедряване на възобновяеми енергийни източници и водород и разработването на капацитет за съхранение; подобряването на енергийната ефективност на жилищните, обществените и промишлените сгради; устойчивата мобилност; стимулирането на прехода към екологосъобразни и кръгови бизнес практики. Очаква се цифровите решения, включени в плана, по-специално тези в транспортния и енергийния сектор, също да допринесат за декарбонизацията на икономиката и да насърчат интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж. В допълнение към усилията за декарбонизация на икономиката, усилията в областта на управлението на водите и опазването и възстановяването на биологичното разнообразие също ще бъдат от ключово значение в контекста на целите на Европейския зелен пакт.

Цифровото измерение се забелязва във всички стълбове на плана с допълващи се реформи и инвестиции в няколко направления. Разгръщането на широколентова инфраструктура в цялата страна ще спомогне за преодоляване на цифровото разделение и ще даде възможност за по-добър достъп до онлайн услуги. Мерките, насочени към преобразуването на публичните администрации и засиленото предоставяне на цифрови

обществени услуги, ще подобрят административните процеси и ще улеснят онлайн взаимодействието с гражданите и предприятията. Освен това се очаква цифровите решения в енергийния и транспортния сектор да насърчат интелигентния и устойчив растеж. Инвестициите в интелигентна индустрия за ускоряване на икономическата трансформация са в съответствие с целите за подкрепа на предприемачеството, както и с програмата за ускоряване на икономическото възстановяване и екологичната трансформация чрез наука и иновации и с инвестициите за стимулиране на навлизането на цифровите технологии в предприятията, по-специално в МСП. Те се допълват от мерки за повишаване на цифровите умения на учениците и възрастните, както и на предприятията и публичните администрации, за да им се даде възможност да се възползват от цифровия преход.

Вторият стълб включва няколко мерки за енергийна ефективност, които допълват процеса на електрификация в екологичния преход. По-специално мерките за енергийна ефективност на сградния фонд и на общинските системи за външно изкуствено осветление, развитието на информационните системи и системите в реално време на Енергийния системен оператор, както и програмата за финансиране на единични мерки за енергия от възобновяеми източници в еднофамилни и многофамилни сгради. Би могъл да бъде постигнат напредък по отношение на съчетаването на мерки с цел да се ускори пътят към декарбонизация и да се подпомогне екологичният преход, като например екологично данъчно облагане или по-силни ангажименти за транспортна свързаност. Мерки, взаимнодопълващи мерките за енергийна ефективност са включени обаче в инвестициите в устойчива мобилност — като например закупуването на нов железопътен подвижен състав — и в инфраструктурата за съхранение на електроенергия от възобновяеми източници, както и във внедряването на възобновяеми енергийни източници. В по-малък мащаб се предвижда и подкрепа за проучвания и пилотни проекти за производство на зелен водород, биогаз и геотермално комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия.

Различните компоненти не оказват отрицателно въздействие един върху друг и в много случаи подсилват мерките, свързани с екологичния преход и цифровата трансформация. С цел да се насърчи по-голяма съгласуваност между различните инструменти, по-специално с фондовете на европейската политика на сближаване, се насърчава балансираното териториално разпределение на ресурсите. Като се взема предвид качествената оценка на всички компоненти на плана на България, тяхната индивидуална тежест (значимост, целесъобразност, разпределение на финансовите средства) и взаимодействията между тях, планът съдържа мерки за осъществяване на реформи и публични инвестиции, които до голяма/средна/ниска степен представляват съгласувани действия. Това осигурява рейтинг „А“ по критерий за оценка 2.11 от приложение V към Регламента за МВУ.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Проследяване на действията в областта на климата и цифрово маркиране

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
1 б	Центрове за НТИМ и иновации в образованието — цифровизация	121,7			108	100 %
2 а	Модернизиране на образователните институции — санирани училища/детски градини	179,85	026	40 %		
2 б	Модернизиране на образователните институции — нови училища/детски градини	33,75	025ter	40 %		
2 в	Модернизиране на образователните институции — санирани студентски общежития	63,70	026	40 %		
3	Предлагане на обучения за придобиване на умения в областта на цифровите технологии и създаване на обучителна платформа за възрастни	164,66			012	100 %
4	Младежки центрове	32,25			099	40 %
7 а	Програма за ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез научни изследвания и иновации — цели в областта на цифровизацията	27,31			021	40 %
8 а	Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките — цифровизация	2,58			052	100 %
8 б	Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките —	0,51			021quarter	100 %

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	платформа за квантови технологии					
8 г	Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките — трансфер на технологии	8,18	022	100 %		
8 д	Повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките — обучения	1,67			009bis	100 %
11 г	Програма за икономическа трансформация — фонд 1 „Растеж и иновации“: Схема за безвъзмездни средства за решения в областта на информационните и комуникационните технологии и киберсигурността в МСП	15,65			010	100 %
11 е	Програма за икономическа трансформация — фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“: Схема за безвъзмездна помощ за инвестиции във възобновяеми енергийни източници за собствено потребление с местни съоръжения за съхранение	102,26	033	100 %		
11 ж	Програма за икономическа трансформация — фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“: Схема за безвъзмездни средства за подпомагане на предприятията в прехода към кръгова икономика	73,62	047	40 %		
11 з	Програма за икономическа трансформация — фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“:	18,41	047bis	40 %		

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	Схема за безвъзмездни средства за подпомагане на предприятията в прехода към кръгова икономика					
11 и	Програма за икономическа трансформация — фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“: Гаранционен финансов инструмент за енергийна ефективност и възобновяема енергия	37,5	024	40 %		
11 й	Програма за икономическа трансформация — фонд 2 „Зелен преход и кръгова икономика“: Гаранционен финансов инструмент за енергийна ефективност и възобновяема енергия	37,5	025	40 %		
11 к	Програма за икономическа трансформация — фонд 3 „Инвестиции за неутралност по отношение на климата и за цифрова трансформация“: Капиталови инструменти за инвестиции за неутралност по отношение на климата и за цифровизация	30	024	40 %		
13 а	Подкрепа за обновяване на сградния фонд — жилищни сгради	608,18	025bis	100 %		
13 б	Подкрепа за обновяване на сградния фонд — обществени сгради	193,13	026bis	100 %		
13 в	Подкрепа за обновяване на сградния фонд — производствени и търговски сгради — сгради в производството, търговията и	122,67	024ter	100 %		

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	услугите, както и сгради от туристическия сектор					
14	Подкрепа за енергия от възобновяеми източници за домакинствата	71,58	029	100 %		
15	Подкрепа за енергийно ефективни системи за улично осветление	76,32	026bis	100 %		
16	Цифрова трансформация на електропреносната мрежа	189,18	033	100 %	033	40 %
17	Пилотни проекти за производството на зелен водород и биогаз	35	032	100 %		
18	Подкрепа за нови мощности за производство на електроенергия от възобновяеми източници и съхранение на електроенергия	342	032	100 %		
19	Пилотен проект за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия от геотермални източници	175,4	032	100 %		
20	Национална инфраструктура за съхранение на електроенергия от възобновяеми източници (RESTORE)	799,05	033	100 %	033	40 %
31	Интегриране на екосистемния подход и прилагане на природосъобразни решения в опазването на защитените зони по „Натура 2000“	15,58	049	40 %		
33 а	Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС 2030 и целите на Европейския зелен пакт — „Натура 2000“	5	049	40 %		

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
33 б	Възстановяване на ключови за климата екосистеми в изпълнение на Стратегията на биологично разнообразие на ЕС 2030 и целите на Европейския зелен пакт	26,9	050	40 %		
34 а	Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство — направление „Технологична и екологична модернизация“	162,62	047	40 %		
34 г	Фонд за насърчаване на технологичния и екологичен преход на селското стопанство — направление „Строителство/реконструкция и оборудване на животновъдни стопанства за отглеждане и оценка на мъжки животни за разплод“	51	040	40 %		
35	Дигитализация на процесите от фермата до трапезата	10,2			011	100 %
37	Широкомасщабно разгръщане на цифрова инфраструктура	269,59			051	100 %
38	Изграждане, разработване и оптимизиране на цифровата TETRA система и радиомрежа	63,66			011	100 %
39 а	Цифрова трансформация на „Български пощи“ и предоставяне на комплексни услуги — цифровизация	34,76			011	100 %
39 в	Цифрова трансформация на „Български пощи“ и предоставяне на комплексни услуги — телемедицина	3,59			013	100 %
39 г	Цифрова трансформация на „Български пощи“ и предоставяне	0,99	077	100		

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	на комплексни услуги — станции за зареждане					
39 д	Цифрова трансформация на „Български пощи“ и предоставяне на комплексни услуги — обновяване	7,76	025	40 %		
43 а	Цифровизация в железопътния транспорт и ERTMS — участък Каспичан — ERTMS	44,79	071	40 %	071	100 %
43 б	Цифровизация в железопътния транспорт и ERTMS — участък Каспичан — друга цифровизация	60,47	068	100 %	070	100 %
44 а	Железопътен подвижен състав — ERTMS	45,12	071	40 %	071	100 %
44 б	Железопътен подвижен състав — подвижен състав	295,40	072bis	100 %		
45	Бордово оборудване за Европейската система за управление на влаковете	32,21	071	40 %	071	100 %
46	Интермодален терминал в Русе	22,58	078	40 %		
47 а	Безопасност на движението по пътищата — управление на движението	1,06			063	100 %
48 а	Линия 3 на метрото в София — ERTMS	15,30			071	100 %
48 б	Линия 3 на метрото в София	95,23	073	100 %		
49 а	Екологосъобразна мобилност — пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност — подвижен състав	39,06	074	100 %		
49 б	Екологосъобразна мобилност — пилотна схема за подкрепа на	3,66			076	100 %

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	устойчивата градска мобилност — интегрирани пътни системи					
49 в	Екологосъобразна мобилност — пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност — станции за презареждане	2,44	077	100 %		
49 г	Екологосъобразна мобилност — пилотна схема за подкрепа на устойчивата градска мобилност — велосипедна инфраструктура	1,7	075	100 %		
56	Цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите	57,73	040	40 %	011	100 %
59	Укрепване, доразвитие и надграждане на Единната информационна система на съдилищата	9,88			011	100 %
60	Цифровизация на ключови съдопроизводствени процеси в системата на административното правораздаване	3,64			011	100 %
61	Трансформация на съществуващата в Прокуратурата информационна и комуникационна инфраструктура	14,71			011	100 %
62 а	Подобряване на качеството и устойчивостта на политиките в сферата на сигурността — цифровизация	24,55			011	100 %
64	Подкрепа на пилотна фаза за въвеждане на строително информационното моделиране	3,98			011	100 %
65	Единна информационна система по устройство на територията,	1,76			011	100 %

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
	инвестиционно проектиране и разрешаване на строителството					
66	Цифровизиране на данните в администрацията, съдържащи регистри на хартиен носител	48,57			011	100 %
67	<u>Пространствен мониторинг, контрол и управление чрез модернизиране на Центъра за аерокосмическо наблюдение</u>	56,56			011	100 %
68	Модернизирана система за стратегическо планиране	0,73			011	100 %
69 а	Осигуряване на подходяща информация и административна среда за изпълнението на плана за възстановяване и устойчивост	3,51			011	100 %
82 б	Модернизиране на дългосрочните грижи — енергийна ефективност	96,1	026bis	100 %		
85 б	Модернизиране на Агенцията за социално подпомагане — енергийна ефективност	1,55	026	40 %		
85 в	Модернизиране на Агенцията за социално подпомагане — цифров компонент	1,45			011	100 %
86 а	Модернизиране на Агенцията по заетостта — енергийна ефективност	0,1	026	40 %		
86 б	Модернизиране на Агенцията по заетостта — цифров компонент	11,81			011	100 %
88	Цифровизация на музейни колекции, библиотеки и архиви	30,44			021bis	100 %
95	Национална цифрова платформа за медицинска диагностика	12,05			095	100 %

Пореден номер на мярката/подмярката	Наименование на мярката/подмярката	Бюджет (в млн. EUR)	Климат		Цифровизация	
			Област на намеса	Коефициент %	Област на намеса	Коефициент %
96	Подобряване на националната система за спешни комуникации	23,85			095	100 %
97в	Развитие на амбулаторните грижи — цифровизация	0,57			095	100 %